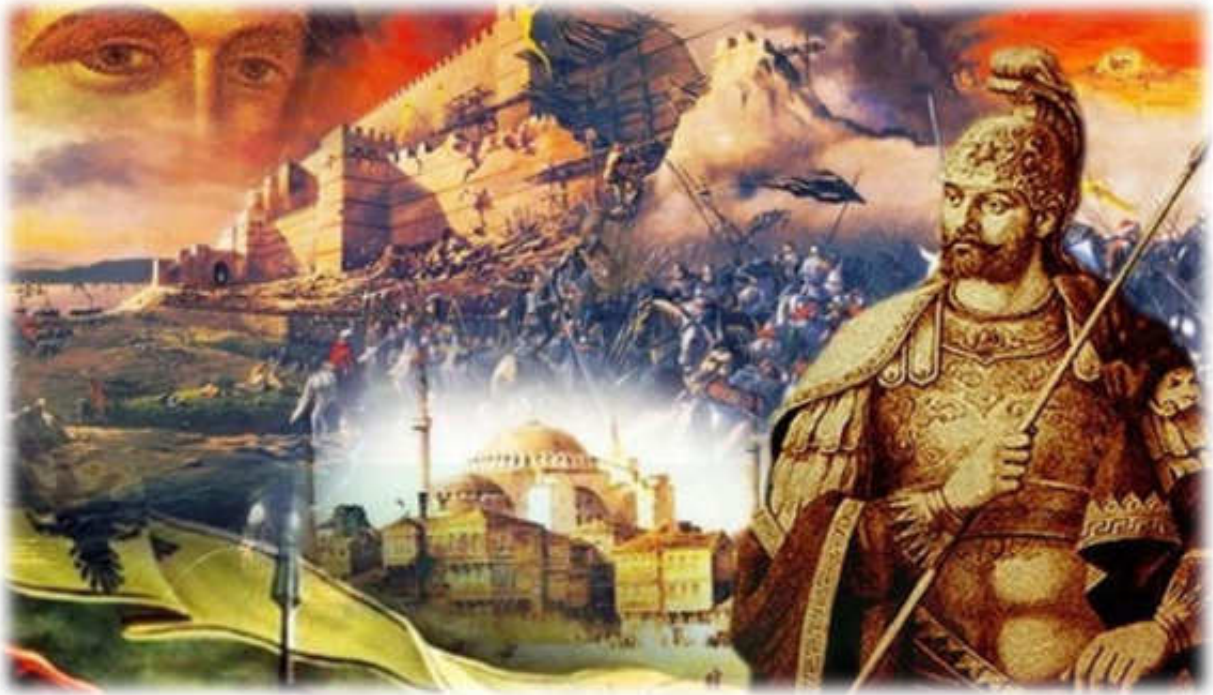

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, 1453 μ.Χ.

Η αλήθεια των γεγονότων, και ιδίως των ιστορικών γεγονότων, είναι κρυμμένη καλά. Ποιος μπορεί να πει με σιγουριά ότι την ξέρει; Όταν, μάλιστα, τα γεγονότα αυτά έχουν σπουδαία ιστορική σημασία για ένα λαό, τότε όλα γίνονται ακόμη πιο δύσκολα και το γεγονός γίνεται μύθος, θρύλος, τραγούδι, πόνος και καημός ή ακόμη ένα όπλο για εκμετάλλευση, πολιτικολογία, δικαιολογία.

Στις σελίδες αυτές γίνεται μια προσπάθεια να συγκεντρωθούν τα κείμενα που γράφτηκαν σχετικά με τις αλώσεις της Θεσσαλονίκης. Εκτός από τις απαραίτητες επεξηγηματικές πληροφορίες δε γίνεται κανένας σχολιασμός. Οι αναγνώστες, αφού μελετήσουν, ας βγάλουν τα δικά τους συμπεράσματα.

«ΧΡΟΝΙΚΟΝ» του Γεωργίου Φραντζή ή Σφραντζή.

ΒΙΒΛΙΟ Γ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΥΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΤΙΝΩΝ

- [Τα σχέδια του Μωάμεθ.](#)
- [Τα γεγονότα στην Πελοπόννησο.](#)

- ο [Ο Φλαντανελάς.](#)
- ο [Φήμες για βοήθεια από τη Δύση.](#)
- ο [Ο λόγος του Μωάμεθ.](#)
- ο [Ο λόγος του Κωνσταντίνου.](#)
- ο [Οι ετοιμασίες των Τούρκων και η τελευταία επίθεση.](#)
- ο [Ο τραυματισμός του Ιουστινιάνη.](#)
- ο [Η άλωση.](#)
- ο [Η είσοδος του Μωάμεθ Β'.](#)

1. Τα σχέδια του Μωάμεθ

Βλέποντας και ακούγοντας ο αμιράς Μωάμεθ τους περιφανείς πολέμους και νίκες του [πατέρα](#) του, καθώς και των άλλων τρισκατάρατων προγόνων, σκεφτόταν τι να κάνει κι αυτός που να μείνει αξιομνημόνευτο. Αυτά έχοντας στον νου του, συνέλαβε κακό σχέδιο εναντίον μας, να αρχίσει πόλεμο δηλαδή κατά της Πόλης. Έλεγε με τον νου του: «Αν νικήσω την Πόλη, έκανα περισσότερα απ' όλους όσοι προηγήθηκαν γιατί αυτοί επιχείρησαν πολλές φορές να επιτεθούν εναντίον της, αλλά δεν κατόρθωσαν τίποτε». Γι' αυτή την κρυφή πρόθεσή του τού φάνηκε σκόπιμο να κτίσει κοντά στους [Ασωμάτους](#) ένα οχυρό, για να 'χει καταφύγιο όταν θα άρχιζε τις επιχειρήσεις του, έτσι ώστε κανένα πλοίο, μικρό ή μεγάλο, να μην μπορεί να κατέβει από τον Εύξεινο προς την Πόλη, και για να έχει ευκολότερο το πέρασμα από την Ασία στην Ευρώπη. Θέλοντας και καθώς βιαζόταν να βάλει σε πράξη τα σχέδιά του, στις 29 Μαρτίου έτους 6960 (1452) ήρθε και εγκαταστάθηκε στο στενό για να κτίσει το φρούριο. Ο αυτοκράτωρ, βλέποντας τις πανουργίες του, θέλησε να δώσει αυτός πρώτος τη μάχη για να τον εμποδίσει, αλλά μερικοί από τη σύγκλητο, ιερωμένοι και λαϊκοί εμπόδισαν τη γνώμη και την απόφαση του αυτοκράτορα λέγοντας: «Μην αναλαμβάνεις, η Βασιλεία σου, την πρωτοβουλία του πολέμου, ώσπου να δούμε τι θέλει να κάνει αυτός. Αν κτίσει το φρούριο, το καταλαμβάνουμε με ευκολία, επειδή εμείς είμαστε πιο κοντά». Όταν το είδαν τελειωμένο, τότε κατάλαβαν πραγματικά ότι οι φρούδες ελπίδες τρέφουν τους ανόητους. [...]

2. Τα γεγονότα στην Πελοπόννησο.

Τον Ιούνιο του ίδιου έτους άρχισε ο πόλεμος. Ο Μωάμεθ επιτέθηκε εναντίον μας και αιχμαλώτισε όλους όσοι κατοικούσαν έξω από τα τείχη της Πόλης. Στο μεταξύ, τελείωσε και η οικοδόμηση του φρουρίου, και ύψωσε σ' αυτό τρεις ισχυρούς πύργους: δυο χερσαίους και έναν κοντά

στη θάλασσα, που ήταν λίγο μεγαλύτερος από τους άλλους δύο. Το πάχος των τειχών ήταν είκοσι πέντε πόδια και το εσωτερικό τους ήταν ευρύχωρο, κάπου τριάντα δύο πόδια. Κατόπιν σκέπασε τους πύργους με μολύβι και οχύρωσε όλο το φρούριο καλά, εγκαθιστώντας σ' αυτό φρουρά. Στις 28 Αυγούστου κίνησε από εκεί και έφτασε ως τις σούδες της Πόλης. Την 1η Σεπτεμβρίου του έτους 6961 (1453) πέρασε στην Αδριανούπολη για να δει, καθώς φαίνεται, τις δύο αυτές ημέρες τα τείχη της πόλεως και τις τάφρους και ό,τι άλλο ήθελε να δει. Και το ίδιο φθινόπωρο, την 1η Οκτωβρίου, έστειλε τον Τουραχάν και τους δυο γιους του, τον Αχμέτ και Ομέρ, με πολύ στρατό στην [Πελοπόννησο](#), προκειμένου να πολεμήσουν εναντίον των δεσποτών αδερφών του αυτοκράτορα, και να τους εμποδίσουν με μάχη, ώστε να μην μπορούν ν' αφήσουν τον τόπο και να έρθουν σε βοήθεια της Πόλης. Έτσι ο αμιράς διέταξε να τους εμποδίσουν όλο τον χειμώνα, και να μη βρουν αυτοί ευκαιρία να έρθουν να βοηθήσουν την Πόλη και τον αυτοκράτορα αδερφό τους. Ο Τουραχάν έφτασε στην Πελοπόννησο και κατέλαβε τα τείχη του Ισθμού. Και από τα δύο μέρη σκοτώθηκαν πολλοί, χριστιανοί και άπιστοι· περισσότεροι χριστιανοί, οι οποίοι και τράπηκαν σε φυγή. Αυτός εγκατέλειψε την Κόρινθο και διέσχισε την Πελοπόννησο αιχμαλωτίζοντας, λαφυραγωγώντας και εξανδραποδίζοντας όσους έβρισκε· έτσι έφτασε ως την περιοχή της Αρκαδίας και τον Μεσσηνιακό κόλπο, λεηλατώντας μέχρι και τα μέρη της Μαντινείας. Βλέποντας τον τόπο στενό και περιορισμένο, σε σημείο να μην μπορεί ο στρατός να πορεύεται όλος μαζί, έδωσε στον γιο του Αχμέτ ένα Τμήμα εξασκημένου στρατού και τον διέταξε να πορευτεί προς Λεοντάρι, ενώ αυτός προήλαυε από άλλη κατεύθυνση. Μόλις το 'μαθαν αυτό οι δεσπότες και αδερφοί έστειλαν λαθραία τον Ματθαίο Ασάνη με στρατό. Αυτός, φτάνοντας στον τόπο όπου επρόκειτο να περάσουν, επιτέθηκε εναντίον τους αιφνιδιαστικά, και σκότωσε πολλούς και αιχμαλώτισε επίσης, μεταξύ δε των αιχμαλώτων ήταν και ο Αχμέτ, ο γιος τού Τουραχάν, τον οποίο απέστειλε στη Σπάρτη προς τον δεσπότη Δημήτριο. Και στις 17 Ιανουαρίου του ίδιου χρόνου γεννήθηκε, από τη γενιά των Παλαιολόγων, ο διάδοχος της βασιλείας των Ρωμαίων, κληρονόμος ενός μικρού πλέον τμήματος, ο Ανδρέας Παλαιολόγος, γιος του δεσπότη Θωμά του πορφυρογέννητου.

Έτσι, λοιπόν, είχαν τα πράγματα στην Πελοπόννησο. Μόλις δε ήρθε η άνοιξη, ο αμιράς συγκέντρωσε όλο τον στόλο που είχε ναυπηγήσει, τα πολιορκητικά μηχανήματα, μικρά και μεγάλα, καθώς και άλλα όργανα πολέμου και, αφού τα έστειλε ως εμπροσθοφυλακή τον Χαρατή-πασά με

στρατό, ήρθε και απέκλεισε την Πόλη. Πριν φτάσει ο αμιράς, ο Χαρατή-πασάς πολιορκήσε και κατέλαβε τους έξω από την Πόλη πύργους που βρίσκονταν στους αγρούς και τα χωριά, όπου είχαν συναχθεί μερικοί άνθρωποι, λόγω του αιφνιδιασμού της επίθεσης. Απ' αυτούς τους ανθρώπους ένα μέρος υποδούλωσε, ενώ ένα άλλο μέρος πέθανε από τις αρρώστιες και τις κακουχίες, και αρκετοί χριστιανοί αιχμαλωτίστηκαν. Στο μεταξύ, κατέφθαναν άφθονα τα πολεμικά εφόδια και οι μηχανές. Έφεραν πολλά βλητικά μηχανήματα, και μερικά απ' αυτά ήταν τόσο μεγάλα, ώστε δεν μπορούσαν ούτε σαράντα ζεύγη βόδια να σύρουν το καθένα, ή και πενήντα, και περισσότεροι από δυο χιλιάδες άνθρωποι. Στις 2 Απριλίου έφτασε και ο αμιράς με πλήθος αναρίθμητο στρατό, ιππικό και πεζικό. Φτάνοντας έστησε τη σκηνή του απέναντι στην πύλη του Αγίου Ρωμανού, ενώ ο στρατός, σαν άμμος της θάλασσας παρατάχτηκε απέναντι στο Εξαμίλιο τείχος της ξηράς, που έπιανε από την μια ως την άλλη θάλασσα. Ο στρατός της Ανατολής έστησε τις σκηνές του δεξιά του αμιρά, ως την ακτή της θαλάσσιας Χρυσής πύλης, ο δε στρατός της Ευρώπης στα αριστερά και μέχρι την Ξυλόπορτα, στην ακτή του Κεράτιου κόλπου. Ο αμιράς ήταν προφυλαγμένος μαζί με τους άλλους ευγενείς του παλατιού του με σκαμμένα χαρακώματα και με ξύλινους φράκτες, και έξω από το χαράκωμα περιπολούσαν οι γενίτσαροι. Ο πασάς, που ήταν και συγγενής του αμιρά, έφτασε με τον στρατό που του είχε εμπιστευτεί και κατασκήνωσε πάνω από τον Γαλατά. Την ίδια μέρα κατέφτασε και μέρος του στόλου και πλησίασε στις ακτές της θάλασσας της Πόλης. Ήταν κάπου τριάντα τριήρεις και δρόμωνες, και μικρά πλοιάρια κάπου εκατόν τριάντα. Και έτσι παρακολουθούσε την Πόλη, πολιορκώντας την με κάθε τρόπο και μηχανές, περικυκλωμένη από ξηρά και θάλασσα σ' όλη την περίμετρο των δεκαοχτώ μιλίων της. Ο αυτοκράτορας διέταξε να τοποθετήσουν τη σιδερένια βαρύτατη αλυσίδα στο στόμιο του λιμένα, για να εμποδιστεί η επίθεση του εχθρικού στόλου. Μέσα από την αλυσίδα παρέταξαν όσα καράβια έτυχαν εκεί, για να εμποδίσουν πιο αποτελεσματικά την είσοδο, και να αντεπιτίθενται κατά των εχθρών. Ήταν τα εξής καράβια: τρία της Λιγουρίας (γενουατικά), ένα της Ιβηρίας (ισπανικό), δηλαδή καστιλιάνικο, (...) γαλλικά από την Προβηγκία, τρία κρητικά —ένα από τον Χάνδακα και δύο από τις Κυδωνίες— όλα παραταγμένα καλά σε πολεμικό σχηματισμό. Έτυχαν επίσης και τρία μεγάλα βενετσιάνικα εμπορικά καράβια, που οι Ιταλοί τα ονομάζουν «γκρόσσες γαλέρες» ή καλύτερα «γαλεάτσες», και άλλα τρία ταχύπλοα, που είχαν προορισμό να υπηρετούν και να φρουρούν τα εμπορικά. Ο βασιλεύς διέταξε να μείνουν και αυτά να βοηθήσουν

την Πόλη. Έτσι οργανώθηκε η άμυνα του λιμένα. Από την ξηρά ο εχθρός έστησε το μεγάλο εκείνο τηλεβόλο, που είχε άνοιγμα στομίου δώδεκα πιθαμές, καθώς και άλλα πολλά βλητικά μηχανήματα, αξιοθέατα. Έφτιαξαν και ένα ύψωμα με χώμα, τεράστιο, και αφού το επίστρωσαν με ξύλα, χτυπούσαν από εκεί επάνω τα τείχη με σφοδρότητα, σε δεκατέσσερα σημεία. Από τα πετροβόλα μηχανήματα πολλά αξιόλογα σπίτια κοντά στα τείχη γκρεμίστηκαν, και ιδιαίτερα τα ανάκτορα. Από τα τηλεβόλα η Πόλη γέμισε θορύβους, με τους κρότους και τα χτυπήματα των τειχών και των πύργων, και δεν έλειπαν κι από τις δυο μεριές θάνατοι από τα τηλεβόλα και τα μικρά βλητικά όπλα, τις μπαλαίστρες τα τόξα και τα άλλα. Ο πόλεμος διαρκούσε νυχθημερόν, καθώς και οι συμπλοκές, οι συρράξεις και οι ακροβολισμοί. Ο αμιράς έλπιζε πως με το να είμαστε λίγοι θα κουραζόμαστε και θα έπαιρνε εύκολα την Πόλη. Δεν μας άφησε, λοιπόν, να πάρουμε ανάσα. Το μεγάλο και ισχυρό εκείνο τηλεβόλο, με το να βάλει συνεχώς, επειδή το μέταλλό του δεν ήταν και τόσο γερό, έσκασε καθώς έβαλε ο πυροβολητής, και έγινε πολλά κομμάτια, τα οποία σκότωσαν και πλήγωσαν πολλούς. Όταν το άκουσε ο αμιράς λυπήθηκε πολύ και διέταξε να φτιάξουν στη θέση του άλλο, ισχυρότερο. Ως εκείνη την ημέρα δεν είχε κατορθώσει εναντίον μας τίποτε το αξιόλογο. Στις 15 του μηνός έφτασε και ο υπόλοιπος τουρκικός στόλος από τον Εύξεινο Πόντο και τη Νικομήδεια της Ασίας, τριακόσια είκοσι καράβια τον αριθμό, από τα οποία δεκαοχτώ τριήρεις, σαράντα οχτώ μικρότερα και τα υπόλοιπα, περίπου τριακόσια είκοσι, πλοία μεγάλα· και άλλα, φορτωμένα με στρατό και τοξότες πάρα πολλούς τον αριθμό. Υπήρχαν ανάμεσα στα καράβια και είκοσι πέντε φορτηγά, που ήταν φορτωμένα ξύλα, πέτρες, ασβέστη και άλλες ύλες, κατάλληλες για πολιορκία πόλεως. Ωστόσο, δεν ήταν εύκολο να μπουν στο λιμάνι για την αιτία που σημειώσαμε. Ήρθαν λοιπόν στην ανατολική ακτή, λίγο πιο κάτω από το Διπλοκίονιο ως την εκκλησία του αγίου Κωνσταντίνου, και αγκυροβόλησαν εκεί κοντά. Στις 10 του ίδιου μήνα ο αμιράς είχε αριθμήσει τα πλοία και τον στρατό, ιππικό και πεζικό· βρήκε πλοία όλων των ειδών, τριήρεις, διπλά, μονά, δρόμωνες, τετρακόσια είκοσι, ενώ ο στρατός ο οποίος θα μαχόταν στην ξηρά ήταν διακόσιες πενήντα οκτώ χιλιάδες. Οι αντίπαλοι που βρίσκονταν μέσα στην Πόλη, την πελώρια άλλωστε, ήταν τέσσερις χιλιάδες εννιακόσιοι εβδομήντα τρεις, χωρίς α ξένους, που ήταν άλλες δυο χιλιάδες. Ήξερα εγώ πως έτσι έχουν τα πράγματα από την εξής αιτία: ο αυτοκράτορας έδωσε διαταγή και οι δήμαρχοι και οι στρατηγοί κατέγραψαν, ο καθένας στη δημαρχία του, ακριβώς όσους μπορούσαν να σταθούν στο κάστρο, κοσμικούς και

μοναχούς, και τι όπλα είχε ο καθένας για την άμυνα. Και έτσι κάθε δήμαρχος του έδωσε τον κατάλογο της δημαρχίας του. Αυτός τότε με διέταξε: «Να ποια είναι η υπηρεσία σου· είναι πράγματα μυστικά και απόρρητα: Πάρε τα κατάστιχα του καταλόγου, κάθισε στο σπίτι σου και λογάριζε ακριβώς πόσοι είναι και πόσα όπλα, ασπίδες, τόξα και βλητικά μηχανήματα». Εγώ εκτέλεσα το πρόσταγμά του και έφερα το κατάστιχο με λύπη μου και πολλή θλίψη στον βασιλέα και αφέντη μου. Και ο αριθμός έμεινε απόκρυφος και μόνο εγώ και αυτός τον γνωρίζαμε. Ωστόσο, ήταν και μερικοί από τους άρχοντες, αλλά και τον λαό, άχρηστοι και δειλοί στην καρδιά, οι οποίοι για τον φόβο του πολέμου και των άλλων δυσκολιών έφυγαν ομαδικά, από καιρό, από την Πόλη. Όταν αυτό έφτασε στ' αυτιά του αυτοκράτορα στέναξε από τα φυλλοκάρδια του και δεν έκανε τίποτε άλλο. Στα δύο καράβια ήταν κάποιος Γενουάτης, που ήταν πλοίαρχος και ιδιοκτήτης τους, άνθρωπος πολύ επιδέξιος, ανδρείος και άξιος, που ονομαζόταν Ιωάννης Ιουστινιάνης, από καλή γενιά. Ο αυτοκράτωρ, βλέποντάς τον επιδέξιο σε όλα, τον διόρισε δήμαρχο και διοικητή τριακοσίων ανδρών, και του έδωσε εξουσία να διοικεί και να φροντίζει, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία εξουσία του πολέμου, εμπιστευόμενος πολύ σ' αυτόν. Κι' αυτός πράγματι έκανε έργα αξιομνημόνευτα.

Όταν ο αμιράς έφτιαξε και πάλι μέσα σε λίγο χρόνο το σπασμένο τηλεβόλο, μέρα και νύχτα χτυπούσαν πλέον τα τείχη, και δημιουργούσαν τρομερό θόρυβο με κάθε πολεμική μηχανή, με ακροβολισμούς, με συρράξεις και τρομερές συμπλοκές, και το κακό ήταν πολλών ειδών. Οι δικοί μας, από την άλλη, μάθαιναν κάθε μέρα τις πολεμικές μηχανές και, βλέποντας τις μηχανές των αντιπάλων, άφησαν κάθε δειλία και φόβο και έβρισκαν καινούριους τρόπους και τέχνες, και έβλαπταν αρκετά τον εχθρό. Μερικά από τα τεχνάσματα δεν ήταν μεγάλης διάρκειας, επειδή δεν είχαμε καθόλου άνεση, καθώς και τα αναγκαία, λόγω της μάχης και του αποκλεισμού. Σε μερικά σημεία αφού χάλασαν τα τείχη με βλητικά μηχανήματα και πυροβόλα θέλησαν κατόπιν να γεμίσουν τις τάφρους, για να εισβάλουν εύκολα και να εισχωρήσουν από τα χαλάσματα των τειχών. Άρχισαν τους ακροβολισμούς και τις συμπλοκές, ύστερα έριχναν χώματα στις τάφρους και κλαδιά δέντρων και άλλες ύλες, και κάποιοι, στη βιασύνη τους, και τις σκηνές τους. Και ήταν πραγματικά θεαματικό να βλέπεις ότι πολλοί, από το πλήθος και τη στενότητα του χώρου, έπεφταν· και αυτοί που ακολουθούσαν πίσω έριχναν αλύπητα ξύλα και χώματα και τους σκέπαζαν οικτρά, και τους έστελναν ζωντανούς στον Άδη. Άλλοι, οι πιο δυνατοί, από την ορμή και τη βιασύνη τους έριχναν επίτηδες αντί για

κλαδιά τους πιο αδύνατους, χωρίς να τους λυπούνται. Αλλά κι αυτά κά-
νοντας δεν μπορούσαν να ξεφύγουν σώοι και αβλαβείς από τα βλητικά
μηχανήματα και τους τοξότες, καθώς και από τις βαριές πέτρες που εκσ-
φενδονίζονταν από τα τείχη· έτσι και οι αντίπαλοι έπεφταν καίρια χτυπη-
μένοι, αλλά και κάποιοι δικοί μας δεν τη γλίτωσαν. Τραβούσαν οι Τούρκοι
τα βλητικά τους μηχανήματα ως τα χείλη των τάφρων και ο πόλεμος, η
μάχη και η συμπλοκή έπαιρναν φρικαλέα έκταση. Σ' αυτά δεν ήταν
κατώτερα τα δικά μας. Και ήταν αξιοθαύμαστο το γεγονός ότι, χωρίς
πολεμική πείρα, ωστόσο νικούσαμε, επειδή πολεμούσαμε γενναία και με-
γαλόψυχα και κάναμε άθλους ανώτερους από τις δυνάμεις μας. Και ενώ
αυτοί γέμιζαν ύλη μέρα τις τάφρους, εμείς όλη τη νύχτα τις αδειάζαμε
από τα ξύλα και τα άλλα υλικά, και τα ορύγματα έμεναν όπως ήταν και
πριν. Τους γκρεμισμένους πύργους τους στηρίζαμε με χώμα και βότσαλα,
με βαρέλια και με άλλα ξύλα, και τους επιδιορθώναμε και πάλι. Ο αμιράς
βλέποντάς τα ντρεπόταν, γιατί η απόφασή του έμενε απραγματοποίητη·
θέλοντας να πραγματώσει ένα άλλο πολεμικό τέχνασμα, διέταξε να
'ρθουν μερικοί άντρες που να μπορούν να σχεδιάσουν σωστά και να
φτιάξουν λαγούμια κάτω από τη γη, και μέσω αυτών ο στρατός να μπει
εύκολα μέσα στην Πόλη. Άρχισαν λοιπόν, κατά διαταγή του, να σκάβουν.
Ένας δικός μας, Ιωάννης Γερμανός, πολύ ασκημένος στα πολεμικά τεχνά-
σματα και στο υγρό πυρ, κατάλαβε το τέχνασμα και έσκαψε ένα αντίθετο
λαγούμι, το οποίο γέμισε καταλλήλως με υγρό πυρ. Καθώς οι Τούρκοι
έρχονταν χαρούμενοι από το λαγούμι τους, ο Γερμανός άναψε το πυρ που
υπήρχε στο αντίθετο, το δικό του λαγούμι, και έκαψε πολλούς απ' αυ-
τούς, ενώ αχρήστεψε και τα τεχνάσματά τους. Ένα λαγούμι των αντιπά-
λων ο πολύς Γερμανός, από λάθος, δεν το ανακάλυψε. Οι Τούρκοι άνα-
ψαν κι αυτοί το υγρό πυρ που είχαν προετοιμάσει, αλλά δεν έκαναν
τίποτε. Μόνο ένα μέρος ενός παλιού πύργου έπεσε από την ανάφλεξη του
πυρός, που εμείς αμέσως επισκευάσαμε. Ήταν μερικοί γέροι που έλεγαν
ότι οι αντίπαλοι το έκαναν αυτό και σε άλλους πολέμους, αλλά δεν κα-
τόρθωσαν τίποτε, γιατί το μεγαλύτερο μέρος της Πόλης κάτω από τα τείχη
ήταν πετρώδες. Ο αμιράς, γελασμένος και διαψευσμένος στις ελπίδες του
τούτες, δοκίμασε νέα τεχνάσματα και νέα εφευρήματα για την πολιορκία.
Κατασκεύασε ένα μεγάλο πολιορκητικό μηχανήμα, με πολλούς τροχούς
και χοντρά ξύλα, με πολύ πλάτος και ύψος. Μέσα κι έξω το έντυσε με
τομάρια βουβάλων και βοδιών και επάνω είχε πύργους και χωρίσματα,
εξέδρες και κρύπτες, ώστε να μην μπορούμε να βλάψουμε όσους ήταν
μέσα. Το έξω μέρος ήταν ανοικτό, ώστε να μπεινοβγαίνουν όσοι ήθελαν.

Από την μεριά που σκόπευαν να πλησιάσουν το όρυγμα είχε τρεις μεγάλες πύλες με σκέπασμα, καλά προφυλαγμένες, όπως είπαμε. Είχαν μέσα, και γύρω, κάθε όργανο της πολεμικής τέχνης και πολλά υλικά και ξύλα για να τα ρίξουν στην τάφρο την κατάλληλη στιγμή, και να περάσουν εύκολα. Είχε και σκάλες με σκοινένια σκαλοπάτια, που μαζεύονταν με σκοινιά, και σηκώνονταν επίσης ψηλά. Παρ' όλα αυτά και με άλλα μηχανήματα, όσα συνέλαβε ποτέ νους ανθρώπου, που δεν τα φανταζόταν ο βασιλεύς, δε στάθηκε δυνατό να καταληφθεί το φρούριο. Σε άλλα μέρη έφτιαξαν αμάξια με πολλούς τροχούς, και επάνω σαν πύργους· και αυτά ντυμένα όπως περιγράψαμε. Είχαν, επίσης, μέσα πολλά μηχανήματα κατάλληλα για την εκτόξευση υγρού πυρός. Σε μια ώρα τα ετοίμασαν όλα, για να τα χρησιμοποιήσουν ταυτόχρονα. Και πρώτα με τη φοβερή εκείνη πολιορκητική μηχανή έριξαν μια δυνατή βολή και γκρέμισαν τον πύργο κοντά στην πύλη του αγίου Ρωμανού· αμέσως έσυραν τη μηχανή εκείνη και την έστησαν πάνω από το όρυγμα, και η μάχη και η συμπλοκή έγινε φοβερή και τρομερή. Ήταν πριν από την ανατολή του ήλιου, και κράτησε όλη την ημέρα. Και τότε η σύρραξη και η συμπλοκή δυνάμωναν πολύ, και τότε τα ξύλα, τα υλικά και τα χώματα που ήταν μέσα στη μηχανή τα έριχναν στην τάφρο. Και από το χάλασμα του πύργου έριχναν κομμάτια πέτρες και άνοιξαν δρόμο απευθείας. Όσοι δικοί μας έτυχαν εκεί τους εμπόδιζαν γενναία, και πολλές φορές τους γκρέμισαν από τις σκάλες, ενώ μερικές ξύλινες σκάλες τις κατέκοψαν· και οι αντίπαλοι αποκρούστηκαν δυνατά πολλές φορές εκείνη την ημέρα, ως την πρώτη ώρα της νύχτας.

Οι ασεβείς, από την πολλή προσπάθεια και τα πλήγματα, αγανάκτησαν, και η συμπλοκή και ο πόλεμος σταμάτησε, ελπίζοντας ότι το πρωί θα βρουν ευκολότερο τρόπο με λιγότερο κόπο. Αλλά διαψεύστηκαν οι ελπίδες τους γιατί ο Ιωάννης Ιουστινιάνης, σαν διαμάντι, αφού έδωσε όλη τη νύχτα θάρρος στους στρατιώτες του και τους συμβούλεψε μπροστά στον αυτοκράτορα και πολλούς άλλους που είχαν έρθει σε εκείνο το μέρος προς βοήθεια, αυτοί κόπιασαν όλη τη νύχτα και άδειασαν τις τάφρους, ανόρθωσαν με χίλια τεχνάσματα τον πεσμένο πύργο και στο μέγα πολιορκητικό μηχανήμα των αντιπάλων, όπως ήταν στημένο, του έβαλαν φωτιά από κάτω. Όταν το ορνίθι λαλούσε για τρίτη φορά, έφτασαν χαρούμενοι, ελπίζοντας να βρουν, όπως είπαμε, εύκολα τον τρόπο να εισχωρήσουν. Όταν είδαν να διαψεύδονται οι ελπίδες τους, έμειναν εμβρόντητοι. Ο αμιράς, λυπημένος και ντροπιασμένος, θαύμασε την επιδεξιότητα των δικών μας και έλεγε κατάπληκτος: «Αν και οι τριάντα εφτά χιλιάδες προφήτες μου έλεγαν ότι αυτοί οι ασεβείς» και εννοούσε εμάς

«θα έκαναν σε μια βραδιά όσα έκαναν, δεν θα το πίστευα». Κατόπιν, βλέποντάς μας να μην έχουμε ούτε φόβο ούτε δειλία στους ακροβολισμούς και τις συρράξεις που γίνονταν κάθε μέρα, αν και τα αναρίθμητα βλήματα, βέλη και πέτρες έπεφταν επάνω μας σαν βροχή από τον ουρανό, δε λογάριάζαν κανέναν κίνδυνο· είχε πέσει σε σύγχυση και μεγάλη ταραχή του λογικού του, τόσο αυτός όσο και όλοι του οι σύμβουλοι. Έτσι, λοιπόν, είχαν τα πράγματα.

3. Ο Φλαντανελάς

Και ενώ γίνονταν αυτά και η Πόλη πολιορκούνταν, τρία γενοβέζικα καράβια, παίρνοντας φορτίο από τη Χίο και βρίσκοντας κατάλληλο άνεμο, έπλευσαν προς εμάς. Καθώς πορεύονταν βρήκαν άλλο ένα βασιλικό της Σικελίας με φορτίο σίτου, που ερχόταν κι αυτό. Σε μια νύχτα έφτασαν κοντά στην Πόλη, και το πρωί τα είδαν τα περιπολικά καράβια του αμιρά· και από τον υπόλοιπο στόλο ένα μεγάλο μέρος όρμησε εναντίον τους με χαρμόσυνες κραυγές, τύμπανα και ήχους σαλπίγγων, με την ελπίδα πως θα τα αιχμαλωτίσουν εύκολα. Όταν πλησίασαν και άρχισαν τη μάχη και ακροβολίστηκαν, πρώτα επιτέθηκαν με οίηση εναντίον του βασιλικού караβιού. Το καράβι, με την πρώτη προσβολή με βλητικά μηχανήματα και τόξα και πέτρες, τους δέχτηκε άσχημα. Ήρθαν στις πλώρες κάτω από το καράβι, και με χύτρες φτιαγμένες κατάλληλα με υγρό πυρ και πέτρες τους κρατούσαν και πάλι μακριά, γιατί τους αποδεκάτιζαν φοβερά. Εμείς, βλέποντάς τα αυτά πάνω από τα τείχη, παρακαλούσαμε τον Θεό να λυπηθεί και αυτούς και εμάς. Επίσης ο αμιράς, έφιππος στην ακτή, έβλεπε τα όσα γίνονταν. Για τρίτη φορά απομακρύνονταν και κατόπιν έκαναν

επίθεση θέλοντας να συμπλακούν με οίηση και με αλαλαγμούς μεγάλους. Οι αξιωματικοί και οι κυβερνήτες στάθηκαν παλικάρися και ρωμαλέα και παρότρυναν τους ναύτες να προτιμήσουν τον θάνατο από τη ζωή· και ιδιαίτερα ο κυβερνήτης του βασιλικού караβιού, που ονομαζόταν **Φλα-ντανελάς**, ο οποίος έτρεχε από την πρύμνη στην πλώρη, και πολεμούσε σαν λιοντάρι, παροτρύνοντας τους άλλους με φωνές, έτσι που δεν μπορώ να περιγράψω τις κραυγές του και τους κρότους των άλλων, που έφταναν ως τον ουρανό. Η μάχη άρχισε και πάλι μεγαλύτερη, και πολλοί από τα καράβια σκοτώθηκαν και πνίγηκαν· δυο καράβια κήκκαν και βλέποντάς τα τα άλλα δείλιασαν. Ο αμιράς, βλέποντας πως τόσοσ και τέτοιος στόλος δεν έκανε τίποτε αξιόλογο, αλλά μάλλον ήταν κατώτερος των περιστάσεων, κατελήφθη από θυμό και μανία, βρυχιόταν και έτριζε τα δόντια του και περιέλουε με βρισιές τους δικούς του, αποκαλώντας τους δειλούς στην καρδιά, γυναικούλες και άχρηστους. Κέντρισε το άλογό του και μπήκε στη θάλασσα (τα καράβια ήταν κοντά στην ξηρά όσο η βολή μιας πέτρας), και τα ρούχα του βράχηκαν από τα αρμυρά νερά της θάλασσας. Ο στρατός από την ξηρά βλέποντάς τον να κάνει έτσι αγανακτούσε, λυπόταν και βλαστημούσε τον στόλο. Και πολλοί έφιπποι ακολούθησαν τον αμιρά και έφτασαν ως τα καράβια. Οι άνθρωποι του στόλου βλέποντας τον αμιρά να κάνει έτσι, ντράπηκαν για τις βρισιές και, θέλοντας μη θέλοντας και θυμωμένοι πολύ, έστρεψαν τις πλώρες εναντίον των αντίπαλων πλοίων και πολεμούσαν ισχυρά. Τι να πεις! όχι μόνο σε τίποτε δεν έβλαψαν τα καράβια, αλλά έπαθαν και τόσες συμφορές σε νεκρούς και τραυματίες, ώστε δεν μπορούσαν τα τουρκικά καράβια να γυρίσουν πίσω. Σκοτώθηκαν εκείνη την ημέρα, όπως έμαθα, περισσότεροι από δώδεκα χιλιάδες Αγαρηνοί, μόνο στη θάλασσα. Όταν έπεσε η νύχτα, ο στόλος αποχώρησε αναγκαστικά και τα φιλικά καράβια βρήκαν ευκαιρία και μπήκαν στο λιμάνι χωρίς καμιά απώλεια, εκτός από λίγους πληγωμένους μετά λίγες μέρες, δυο τρεις απ' αυτούς πέθαναν. Ο αμιράς είχε τόσο θυμώσει και οργιστεί εναντίον του ναυάρχου του στόλου του, ώστε ήθελε να τον ανασκολοπίσει, λέγοντας πως εξαιτίας της ανανδρίας και της ολιγοψυχίας του τα καράβια το έσκασαν εκείνη τη νύχτα, και από την απροσεξία του και την ανικανότητά του τα άφησε να μπουν στο λιμάνι. Μερικοί άρχοντες της αυλής του και σύμβουλοί του τον παρακάλεσαν, και χάρισε τη ζωή στον ναύαρχο, αλλά του στέρησε το αξίωμα, και όλη την περιουσία του τη χάρισε στους γενίτσαρους.

Ο αμιράς έμεινε ωστόσο στενοχωρημένος, δάγκωνε τα χέρια του σαν σκυλί, κλοτσούσε με τα πόδια του και κοίταζε το χώμα. Γκρέμισε δυο

και τρεις φορές τα τείχη, γέμισε τις τάφρους, και παρ' όλα αυτά τα έβλεπε και πάλι να υψώνονται· και εκατόν πενήντα καράβια του, διάφορων ειδών, δεν μπόρεσαν να αιχμαλωτίσουν τα τέσσερα εκείνα των αντιπάλων· αντίθετα, εκείνα σκόρπισαν φοβερό θανατικό σ' αυτούς. Αναστενάζοντας από τα φυλλοκάρδια του και βγάζοντας καπνό από το στόμα, που λέει ο λόγος, σκεπτόταν τι να κάνει για να στριμώξει περισσότερο την Πόλη και να ολοκληρώσει την πολιορκία από στεριά και θάλασσα. Σκέφτηκε τότε ένα τέχνασμα, για να μπάσει ένα μέρος του στόλου στο λιμάνι. Ο λόγος συνοδεύτηκε ευθύς από την πράξη, και από το πίσω μέρος του Γαλατά έστρωσε στον λόφο έναν ίσιο δρόμο μέχρι το λιμάνι, και τον κάλυψε ολόκληρο με σανίδια και ξύλα που τα άλειψε με λίπος βοδιών και κριαριών. Έφτιαξε επίσης και διάφορα άλλα όργανα και μηχανές, και έσυρε τα καράβια εύκολα πάνω από τον λόφο, και τα κατέβασε μέσα στο λιμάνι. Το έργο ήταν θαυμαστό και άριστο ναυτικό στρατήγημα. Νομίζω πως μιμήθηκε τον Καίσαρα Αύγουστο, όταν αυτός πολεμούσε εναντίον του Αντώνιου και της Κλεοπάτρας, ο οποίος για την τρικυμία της θάλασσας από τους αντίθετους ανέμους δεν μπόρεσε να περιπλεύσει την Πελοπόννησο, και έσυρε τα καράβια δια του Ισθμού στην ανατολική θάλασσα της Ελλάδας και τράβηξε γρήγορα για την Ασία· ή, ακόμη, μιμήθηκε τον πατρίκιο Νικήτα, όταν κι αυτός από την ελλαδική θάλασσα πέρασε τα καράβια στη δυτική, και κατατρόπωσε τους Κρητικούς στη Μεθώνη και την Πύλο.

Λοιπόν, ο αμιράς, αφού πέρασε σε μια νύχτα τα καράβια, το πρωί βρέθηκαν αυτά μέσα στο λιμάνι. Κατόπιν κατασκευάζει μια γέφυρα με τον εξής τρόπο: αφού μάζεψε κάμποσες βάρκες, βαρέλια και μακριά δοκάρια, τα έδεσε όλα μαζί με σίδερα και σχοινιά, ώστε να μην μπορούν τα κύματα να διαλύσουν το έργο. Κατόπιν τοποθέτησε στερεά πάνω από τις βάρκες, τα βαρέλια και τα δοκάρια σανίδες και, αφού τις έδεσε και τις κάρφωσε με μεγάλα καρφιά, έφτιαξε μια ανθεκτική και πολύ καλή γέφυρα, πλατιά ως πενήντα οργιές, και ως εκατό στο μήκος, έτσι ώστε να έχει κανείς την εντύπωση ότι στο μέσον του λιμένα μπορούσε να περπατήσει όπως στην ξηρά. Κατόπιν, αφού τοποθέτησε επάνω στη γέφυρα και ένα βλητικό μηχανήμα, άρχισε να χτυπά, μαζί με τα πλοία, εκείνη την περιοχή του τείχους. Τόσο ο αυτοκράτορας όσο και όλη η Πόλη, βλέποντάς τα όλ' αυτά, έπεσαν σε μεγάλη σύγχυση σκέψεων. Ο αυτοκράτορας φοβόταν ότι είμαστε λίγοι. Έγινε σύσκεψη και αποφασίστηκε οι λίγοι που βρέθηκαν — στρατηγοί, δήμαρχοι και άλλοι εξέχοντες άντρες, Ιταλοί και Ρωμαίοι—, όταν θα έπαιρναν νεότερη διαταγή, να σπεύσουν σε εκείνες τις περιφέρειες του τείχους, στις οποίες είχε ταχθεί φρουρός ο καθένας τους, και να

αντισταθούν στον εχθρό. Πριν απ' όλους εμπιστεύτηκε στον Ενετό βάιλο Ιερώνυμο Μηνότο να φρουρεί και να κανονίζει την άμυνα της περιοχής ανακτόρων και των γύρω, ενώ στον πρόξενο των Καταλανών Πέτρο Γουλιάνο δόθηκε προς φρούρηση η περιοχή στον λιμένα Βουκολέοντος ως το Κοντοσκάλιο, στον δε Ιάκωβο Κονταρίνη δόθηκε η περιοχή των τειχών του εξωτερικού λιμανιού ως την περιοχή των Υψωμαθίων (και δεν παράλειψε να εκτελέσει όσα αρμόζουν σε στρατιώτη, και μάλιστα ευγενή), ενώ στον Μανουήλ της Λιγουρίας δόθηκε προς φρούρηση η περιοχή στη λεγόμενη Χρυσή πύλη με διακόσιους τοξότες και μπαλαίστρες. Υπήρχε εκεί ένα βλητικό μηχάνημα του αντιπάλου, ντυμένο με δέρματα βουβάλων και βοδιών, που χτυπούσε τα τείχη. Στα αδέρφια Παύλο, Αντώνιο και Τρωίλο εμπιστεύτηκε τη φρούρηση του Μυριάνδρου, σημείο όπου η Πόλη ήταν αδύνατη και επικίνδυνη. Νύχτα μέρα πεζοί και καβαλάρηδες Τούρκοι μάχονταν εκεί γενναία και ανδρεία, και πολλές φορές, αφού πρώτα γκρέμισαν τα τείχη, μπήκαν μέσα, αλλά διώχτηκαν κακήν κακώς και σκοτώθηκαν όχι λίγοι απ' αυτούς, ενώ ένα μέρος από τις σκάλες τους τις τραβούσαν μέσα και άλλες τις έσπαζαν. Οι άθλοι των αντρών εκεί αξίζουν να μνημονεύονται αιώνια. Στον Θεόφιλο Παλαιολόγο, άντρα γνώστη κάθε φιλολογικού συγγράμματος και κάτοχο της ελληνικής παιδείας, και τέλειο γνώστη των μαθηματικών, του εμπιστεύτηκε τη φύλαξη της πύλης της λεγόμενης Σηλυβρίας. Στον Ιωάννη Ισυστινιάνη, τον στρατηγό του, και καλό και επιτήδειο σε καθετί, προς τον οποίο και ο βασιλεύς έτρεφε πολλές ελπίδες για τη γενναιότητα, την τόλμη και την ανδρεία του, δόθηκε προς φρούρηση με τετρακόσιους στρατιώτες, Ιταλούς και Ρωμαίους, η περιοχή της πύλης του αγίου Ρωμανού, όπου και οι Τούρκοι μάχονταν περισσότερο απ' όσο στα άλλα μέρη. Έστησαν το μεγάλο βλητικό μηχάνημα σε εκείνη την περιοχή, επειδή ο τόπος ήταν κατάλληλος για να πραγματοποιηθεί η πολιορκία των τειχών και της Πόλεως, και επειδή ακόμη ο αμιράς είχε ακριβώς απέναντι τη σκηνή του. Τον Θεόδωρο τον εκ Καρύστου, άντρα πολεμιστή και δραστήριο και πολύ ασκημένο τοξότη, και τον Ιωάννη τον Γερμανό, άντρα που ήξερε θαυμάσια την πολεμική τέχνη, τους διόρισαν να φρουρούν την περιοχή του Καλιγαρίου. Στους Ιερώνυμο και Λεονάρδο από τη Λιγουρία δόθηκε εντολή να φρουρούν την περιοχή της Ξυλόπορτας, ενώ στον καρδινάλιο της Ρωσίας ορίστηκε να φρουρεί την περιοχή από το Κυνηγέσιο ως τον άγιο Δημήτριο. Ο μέγας δούκας Λουκάς Νοταράς ορίστηκε φρουρός στην περιοχή Πετρίου και ως την πύλη της αγίας Θεοδοσίας. Στην περιοχή της πύλης της λεγόμενης Ωραίας ορίστη-

καν φρουροί οι ναύτες, οι ναύκληροι και οι κυβερνήτες του караβιού από την Κρήτη.

Στον Γαβριήλ Τριβιζάνο, καπετάνιο των ενετικών πλοίων, μαζί με πενήντα άντρες, δόθηκε προς φύλαξη η περιοχή του πύργου στη μέση του ρεύματος που προστάτευε την είσοδο του λιμένα και ήταν απέναντι από τη βασιλική πύλη. Το μέρος που του εμπιστεύτηκαν το φρουρούσε τέλεια, όχι σαν μισθοφόρος, αλλά σαν ποιμένας. Στον Αντώνιο, καπετάνιο των εμπορικών караβιών, δόθηκαν προς φύλαξη τα δικά του καράβια και τα άλλα που ήταν, όπως είπαμε, μέσα από την αλυσίδα. Τα καράβια αυτά ήταν καλά εφοδιασμένα και παραταγμένα προς μάχη, τα δε πληρώματά τους με σάλπιγγες, τύμπανα και φωνές μεγάλες καλούσαν τα καράβια των Τούρκων προς μάχη, και δεν έλειπαν οι ακροβολισμοί ανάμεσά τους κάθε μέρα· αλλά δεν συμπλέκονταν σοβαρά. Οι άλλοι ευγενείς και άριστοι άντρες της Πόλεως μοιράστηκαν σε καθορισμένους τόπους για να φρουρούν, και έκαναν ό,τι τους ήταν δυνατό. Τους μοναχούς, ιερείς και κληρικούς και τους άλλους αντιπροσώπους του κλήρου, τους διέταξε να χωριστούν από δω κι από κει στο τείχος της Πόλεως και να παρακαλούν τον Θεό, ενώ ταυτόχρονα θα χρησίμευαν και ως παρατηρητές, ημέρα και νύχτα, και θα εξιλέωναν τον Θεό με δεήσεις υπέρ της σωτηρίας της Πόλεως. Τον Δημήτριο Καντακουζηνό, και τον γαμπρό του Νικηφόρο Παλαιολόγο, μαζί με μερικούς άλλους, τους έταξαν στην περιοχή των αγίων Αποστόλων και σε άλλους τόπους να περιπολούν με εφτακόσιους άντρες, για να σπεύδουν σε όποια περιοχή ήταν ανάγκη να βοηθήσουν. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας μαζί με τον Φραγκίσκο τον Τολέδο, τον και συγγενή του — λέγεται ότι κατάγεται από τη γενιά του ένδοξου αυτοκράτορα Αλέξιου Κομνηνού—, περιπολούσε μαζί μας όλη την ημέρα και τη νύχτα, περπατώντας γύρω γύρω μέσα από το τείχος της Πόλεως. Και ετοιμάζαμε τα αναγκαία του πολέμου.

Επειδή στα ανάκτορα δεν υπήρχαν ούτε καν τα χρήματα για τον μισθό των στρατιωτών, ο αυτοκράτωρ διέταξε να πάρουν τα ιερά σκεύη των εκκλησιών, τα αφιερωμένα στη λατρεία του Θεού, και να τα ρευστοποιήσουν. Ας μη μας καταλογίσει κανείς ιεροσυλία: αυτό γίνηκε εξαιτίας των αναγκών της περίπτωσης, και το έπαθε και ο ίδιος ο Δαβίδ, ο οποίος πείνασε και έφαγε τους άρτους της πρόθεσης, που δεν επιτρεπόταν να

φαγωθούν παρά μόνο από τους ιερείς. Έλεγε τότε ο μακαρίτης ο αφέντης μου: «Αν ο Θεός λυτρώσει την Πόλη, θα τα ξαναφτιάξω προς χάρη του Θεού».

Έγινε καινούρια σύσκεψη να βάλουν φωτιά στα καράβια που είχαν μεταφερθεί στο λιμάνι με κάποιο τέχνασμα, γιατί τα πλοία αυτά προξενούσαν μεγάλη ενόχληση και κίνδυνο στην Πόλη. Βρήκαν, λοιπόν, έναν τρόπο και ανάγγειλαν την απόφαση στον βασιλέα. Ο Ενετός Ιάκωβος Κόκος, άνθρωπος πιο δραστήριος στα έργα παρά στα λόγια, όταν πήρε εντολή να βγάλει πέρα την υπόθεση άρχισε τη δουλειά του επιτήδεια και ωραία ως εξής: Βρήκε τρία πλοιάρια ταχύπλοα και ευκίνητα, και έβαλε μέσα σαράντα θαρραλέους νέους, μεγαλόψυχους και ανδρείους, Έλληνες και Ιταλούς. Αφού τους έδωσε λεπτομερείς εντολές και αφού τους εξήγησε την τεχνική του υγρού πυρός, τους διέταξε να πάνε νύχτα προς τη μεριά του Γαλατά, και κοντά στην παραλία εκείνη να πλησιάσουν με τα καράβια και να δράσουν σύμφωνα με το σχέδιο. Και θα γινόταν, αν δεν έμπαινε εμπόδιο η κακή τύχη. Ήρθαν πολύ επιδέξια, ανέβηκαν στη γέφυρα, πέρασαν και άφησαν εκεί δύο νέους με μια συσκευή, οι οποίοι, όταν οι άλλοι θα πλησίαζαν τα καράβια, θα τους έκαναν σινιάλο, και τότε θα άναβαν με θειάφι το υγρό πυρ, στην κατάλληλη στιγμή. Έφτασαν κοντά στα πλοία, αλλά ο Θεός για τις αμαρτίες μας εμπόδισε την επιχείρηση· ή, από απροσεξία κάποιου από τους νέους εκείνους, ένας υπηρέτης γνωστοποίησε Το μυστικό στους αντίπαλους. Αυτοί, έχοντας φρουρούς άγρυπνους και κατάσκοπους, μόλις τους είδαν με συσκευές και πέτρες, βύθισαν με άλλα πλοιάρια ένα από τα πρώτα και συνέλαβαν μερικούς ανθρώπους. Έτσι οι δικοί μας δεν έκαναν τίποτε άλλο, εκτός από το να κάψουν ένα καράβι, αλλά πλήθος Τούρκοι όρμησαν στη γέφυρα και έσβησαν τη φωτιά. Τους ωραίους και θαυμαστούς εκείνους νέους ο ασεβής αμιράς πρόσταζε να θανατώσουν αλύπητα το πρωί, μπροστά στα ίδια μας τα μάτια. Έγινε μεγάλος θρήνος γι' αυτούς στην Πόλη και ο βασιλεύς, καταλυπημένος, διέταξε κι αυτός να θανατώσουν επάνω στον πύργο τους Τούρκους αιχμαλώτους. Ήταν οι εκτελεσθέντες Τούρκοι διακόσιοι εξήντα τον αριθμό, και εξαιτίας αυτού έγιναν σκάνδαλα και ξέσπασε έρις ισχυρή μεταξύ Ενετών και Γενουατών. Έλεγαν οι Γενουάτες και ισχυρίζονταν ότι είναι πιο έμπειροι από τους Ενετούς σε κάθε περίπτωση, και ο Ιάκωβος Κόκος, λόγω απειρίας, δεν ήξερε τι έκανε, ούτε εκείνος ούτε οι άλλοι Ενετοί σε ό,τι επιχειρούσαν. Γι' αυτό τον λόγο χάθηκαν και οι σαράντα εκείνοι νέοι, που τόση λύπη κατέλαβε γι' αυτούς τον κόσμο, και δεν έκαψαν ούτε τα καράβια ούτε τη γέφυρα στο λιμάνι. Ο βασιλεύς, μαθαί-

νοντας τα γεγονότα, έτρεξε και μίλησε στους Ενετούς και τους Γενουάτες και τους είπε, εκφράζοντας τη λύπη του: «Σας παρακαλώ, αδελφοί, να ειρηνεύσετε. Μας φτάνει ο εξωτερικός πόλεμος· μη σκοτώνεστε αναμεταξύ σας, για το όνομα του Θεού». Τους είπε κι άλλα πολλά, και τους ειρήνευσε.

Ο αμιράς, βλέποντας ότι σε τίποτε δε χρησίμευσε η επιχείρησή μας κατά των πλοίων, και μάλλον μας ζημίωσε, χάρηκε πολύ και είπε σοβαρά και αγέρωχα: «Όσα δεν μπόρεσαν να κάνουν αυτοί, θα τα κάνω εγώ». Έστησε, λοιπόν, ψηλά στον λόφο του Αγίου Θεοδώρου στον Γαλατά μεγάλα βλητικά μηχανήματα για να βυθίσει τα καράβια μας που ήταν στην είσοδο του λιμένα, ή να τα αναγκάσει να φύγουν από εκεί. Αυτά τα έκανε όχι μόνο για την είσοδο του λιμένα, αλλά για να καταστρέψει τα καράβια των Γενουατών, και για να μας αποδείξει ότι είναι ικανός για τα πάντα, και ότι είναι έξυπνος και πολυμήχανος. Βλέποντας οι του Γαλατά ότι ήθελε να καταστρέψει τα καράβια, μαζεύτηκαν και του παρήγγειλαν: «Δεν είναι δίκαιο να καταστρέψεις τα εμπορικά καράβια μας, τα δικά μας και τα γενουατικά, γιατί έχουμε φιλικές σχέσεις μαζί σου». Και αυτός τους έδωσε την απάντηση: «Αυτά τα καράβια δεν είναι εμπορικά, αλλά πειρατικά· και δεν ήρθαν εδώ ως εμπορικά, αλλά για να βοηθήσουν τον εχθρό μας, τον βασιλέα. Και εγώ σαν ανοιχτούς εχθρούς θα τους τιμωρήσω· και σεις πηγαίνετε στο καλό, ως φίλοι». Έβαλε, λοιπόν, μπροστά τη δουλειά και έδωσε σινιάλο· και ο τεχνίτης του πρώτου βλητικού μηχανήματος χτύπησε τη ναυαρχίδα των πλοίων και τη βύθισε. Τα άλλα καράβια, βλέποντας τον κίνδυνο, θέλησαν να ξεφύγουν, και τράβηξαν γρήγορα και αγκυροβόλησαν προς την πλευρά του Γαλατά, για να προστατεύονται από τα ψηλά κτίρια. Αυτός, όμως, μη λογαριάζοντας τίποτε, κατέστρεψε πολλά σπίτια, για να μπορεί να χτυπάει ανεμπόδιστα τα πλοία. Και ήταν να θαυμάζει κανείς· γιατί, ενώ έριξε πάνω από εκατόν τριάντα βολές, δεν επέφερε καμιά επιπλέον βλάβη στα πλοία, ούτε σκότωσε άνθρωπο, εκτός από μια γυναίκα, που σκοτώθηκε από πέτρα που έπεσε από τα τείχη

Για κάμποσες μέρες ο αμιράς δεν ερχόταν σε αποφασιστική ρήξη, όπως συνήθιζε παλιότερα, αλλά έκανε μόνο μακρινούς ακροβολισμούς. Και δεν έπαυε να χτυπάει με τις μηχανές του το τείχος δυνατά, μέρα και νύχτα. Μερικοί, που δεν ήταν και τόσο έμπειροι από πόλεμο, βλέποντας ότι δε γίνονταν συμπλοκές, άφηναν τα πόστα τους και πήγαιναν στα σπίτια τους. Οι Τούρκοι, βρίσκοντας ευκαιρία, τα γεμάτα χώμα κοφίνια που σχημάτιζαν σε μερικές τοποθεσίες ανάχωμα, και που χρησίμευαν για την προστασία των ανθρώπων στις συμπλοκές, με σιδερένια νύχια, δη-

λαδή αγκίστρια, τα έσερναν κάτω. Οι δήμαρχοι τα επισκεύαζαν αμέσως. Μαθαίνοντας ο αυτοκράτορας από τον στρατηγό ότι γινόταν αυτό που περιγράψαμε, φοβέρισε αυτούς που φέρονταν τόσο επιπόλαια, αλλ' αυτοί αποκρίθηκαν ότι επειδή δεν έχουν να φάνε και να πιουν τα παιδιά τους και οι γυναίκες τους, γι' αυτό εγκατέλειπαν τις θέσεις τους. Ακούγοντάς το ο βασιλεύς καθόρισε ότι όσοι δεν μπορούσαν να πολεμήσουν λόγω γήρατος ή για άλλη αιτία, να μοιράζονται στα σπίτια και τους πύργους τα ψωμιά και τα άλλα τρόφιμα, σύμφωνα με την αναλογία του καθενός. Ο πόλεμος δυνάμωνε μέρα με την μέρα, επειδή οι αντίπαλοι έφερναν συνεχώς νέο στρατό από την Ασία. Ο δικός μας εφοδιασμός λιγότευε και κοβόταν σαν το φεγγάρι στη χάση του, επειδή και καθημερινά είχαμε θανάτους. Μερικοί δικοί μας, απείθαρχοι και μισάνθρωποι, βλέποντας να λιγοστεύει η δύναμή μας, βρήκαν τον καιρό και την πονηρή όρεξη και έκαναν κάθε μέρα καβγάδες και φασαρίες, και βρίζανε και κορόιδευαν στους δρόμους και τις πλατείες της Πόλεως τον δυστυχή βασιλέα· και έχυναν αληθινό οχετό εναντίον του και εναντίον των άλλων αρχόντων από το βρομόστομά τους, χωρίς να φοβούνται ούτε τον Θεό ούτε τον βασιλέα, ή να ντρέπονται τους ανθρώπους. Ο άκακος βασιλεύς, μιμούμενος τα λόγια του Δαβίδ, έλεγε: «Εγώ δεν ακούω, σαν να είμαι κουφός, και έχω γίνει άλαλος· και έγινα άνθρωπος που δεν ακούει και δεν έχει απάντηση στο στόμα του, γιατί οι εχθροί μου ζουν και είναι δυνατότεροί μου, γιατί έχουν πληθύνει όσοι με μισούν άδικα». Μερικοί τον πλησίαζαν και του έλεγαν ότι ο δείνα και ο δείνα είπαν αυτό και εκείνο, κι άλλους τους άκουγε μόνος του στον δρόμο. Και πραγματώθηκε για μας το ρητό που λέει: «Όλοι οι άνθρωποι είναι φίλοι στους ευτυχείς, ενώ στους δυστυχείς ούτε ο ίδιος ο γονιός τους».

Στις 24 Μαΐου ψιθυρίστηκε ότι ο αμιράς πήρε την απόφαση να μας πολεμήσει σφοδρά στις 29 του ίδιου μήνα, από ξηρά και θάλασσα, δημιουργώντας συμπλοκές και συρράξεις. Όλοι οι στρατηγοί και οι δήμαρχοι, και ιδιαίτερα ο Ιωάννης Ιουστινιάνης, δεν έπαυαν να μεταχειρίζονται κάθε τέχνασμα για την απόκρουση του αντιπάλου, και όλη τη νύχτα με κάθε τρόπο διόρθωναν τα τείχη που είχαν γκρεμιστεί από τα βλητικά μηχανήματα. Ο Ιουστινιάνης τότε έστειλε προς τον μέγα δούκα Νοταρά και του ζητούσε να του αποστείλει μερικά βλητικά μηχανήματα που υπήρχαν στην περιοχή την οποία φρουρούσε αυτός. Ο Ιουστινιάνης είχε αντιρρήσεις, και ισχυριζόταν ότι δε χρειαζόνταν τόσα βλητικά μηχανήματα σ' εκείνα τα μέρη που βρέχονταν από τη θάλασσα. Για τις αιτίες αυτές ήρθαν στα λόγια και εκτόξευαν ύβρεις από το στόμα τους ο ένας εναντίον του

άλλου· και ο Ιουστινιάνης έλεγε τον Νοταρά άχρηστο και φουσκωμένο και εχθρό της πατρίδος, και ο Νοταράς, από την άλλη, έλουζε τον Ιουστινιάνη με άλλο υβρεολόγιο. Ακούγοντάς τα αυτά ο αυτοκράτωρ τους πήρε ιδιαιτέρως και τους είπε: «Αδερφοί, δεν είναι καιρός να γίνονται τέτοια πράγματα μεταξύ μας και να λέμε όλ' αυτά, και να στήνουμε έριδες· αντίθετα, πρέπει να συγχωρούμε όσους μας μισούν και να παρακαλούμε τον Θεό να γλιτώσουμε από το ανοιχτό στόμα του θηρίου που μας απειλεί». Τους είπε και άλλα πολλά και τους συμβίβασε· και ο καθένας ξαναγύρισε στον τόπο που του είχαν εμπιστευτεί, εκτελώντας την υπηρεσία του. Ο Ιουστινιάνης αποδείχτηκε φοβερός για τους αντιπάλους, και ιδιαίτερα εκείνες τις μέρες, τόσο στα λόγια όσο και στο να επισκευάζει και να δρα. Και καθημερινά εκτελούσε ακροβολισμούς και συμπλοκές εναντίον των εχθρών, και πολλούς τους συλλάμβανε και άλλους τους σκότωνε «εν στοματι μαχαίρας». Οι πάντες θαύμαζαν τα κατορθώματα και τα έργα του άντρα και τον έλεγαν λυτρωτή και σωτήρα της Πόλεως. Δεν έμεινε όμως έτσι ως το τέλος· τη φήμη που είχε κερδίσει με την ανδρεία του την κατέστρεψε τελικά η δειλία του.

4. Φήμες για βοήθεια από τη Δύση

Και ενώ έτσι είχαν για μας τα πράγματα, διαδόθηκε μια ψεύτικη φήμη στο εχθρικό στρατόπεδο, ότι έρχεται από την Ιταλία στόλος προς βοήθεια της Πόλεως· επίσης ο ίαγκος ο ρήγας της Ουγγαρίας, με πολύ στρατό, ιππικό και πεζικό. Ακούγοντάς το οι Αγαρηνοί, τους έπιασε μεγάλος φόβος και εκσφενδόνιζαν κατάρες κατά του αμιρά και γόγγυζαν ότι αυτό θα ήταν αφανισμός για το γένος τους, επειδή ήταν αδύνατο να τους αντισταθούν.

Επίσης, και ο αμιράς είχε πέσει σε πολλές σκέψεις, ταραχή και δειλία, και όλοι οι συμβουλάτορές του ήταν περίλυποι· πρώτον, γιατί τους ανακοινώθηκε η είδηση για τη βοήθεια, και δεύτερον, γιατί θεωρούσαν πως όλο αυτό το στράτευμα, φοβερό και απειράριθμο, τόσες μέρες δεν κατόρθωσε τίποτα από στεριά και θάλασσα· και πολλές φορές, με τόσα μη-χανήματα και δυνάμεις, ενώ είχαν τοποθετήσει τις σκάλες στα τείχη διώ-χτηκαν κακήν κακώς και γκρεμίστηκαν κάτω, και σκοτώθηκαν πολλοί ανάμεσά τους· έτσι έπιασε τους Τούρκους δειλία ακατάσχετη. Τρίτος λόγος ήταν ότι έβλεπαν ένα περίεργο σημείο· ένα αστραφτερό φως κατέβαινε από τον ουρανό όλη νύχτα και στεκόταν πάνω από την Πόλη και την έσκεπε. Βλέποντας αυτό το φως, έλεγαν αρχικά ότι ο Θεός οργίστηκε εναντίον των Χριστιανών και ήθελε να τους κάψει και να τους κάνει δούλους των Αγαρηνών. Βλέποντας, όμως, ότι γκρεμίζονταν πάντοτε ντροπιασμένοι από τα τείχη και τις σκάλες, και δεν έκαναν τίποτα με τόσα τεχνάσματα, ακούγοντας κιόλας τη φήμη για τον στόλο από την Ιταλία και για τον Ίαγκο, έλεγαν πλέον για το φως εκείνο ότι ο Θεός είναι σύμμαχος και προστάτης των Χριστιανών και υπερασπιστής τους· και γι' αυτό «χωρίς τη θέλησή του δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε». Για όλες αυτές τις αιτίες ο αμιράς, καθώς είπα με, και όλος ο στρατός του ήταν κατηφείς και λυπημένοι. Θέλησε τότε να σηκωθεί την επόμενη, και να λύσει την πολιορκία, αλλά το προηγούμενο βράδυ της ημέρας που ήταν να φύγουν βλέπουν πάλι, όπως συνήθως, το φως να κατεβαίνει από τον ουρανό. Όμως δεν απλωνόταν, όπως συνέβαινε τις προηγούμενες μέρες, ώσπου να σταθεί πάνω από την Πόλη όλη τη νύχτα, αλλά φάνηκε μονάχα από μακριά, και αμέσως διασκορπίστηκε. Μόλις το είδαν αυτό ο αμιράς και όλοι οι δικοί του, γέμισαν από έξαλλη χαρά και έλεγαν «τώρα ο Θεός τους εγκατέλειψε»· και το ίδιο πίστευαν και οι σοφοί και οι γραμματισμένοι της μιαρής θρησκείας και πλάνης τους, και ότι το φως φανέρωνε πως θα πάρουν την Πόλη. Έτσι, όλοι είχαν καλές ελπίδες, οι οποίες και πραγματώθηκαν, για τις αμαρτίες μας.

5. Ο λόγος του Μωάμεθ

«Ω αγαπητά μου παιδιά, από τον Θεό, τον προφήτη του Μωάμεθ και εμένα τον ίδιο τον δούλο του, σας παρακαλώ και σας ικετεύω να κάνετε αύριο έργο αξιομνημόνευτο, όπως και οι πριν από μας παντού ως τα τώρα έκαναν, όπως είναι φανερό, και με προθυμία, γενναιότητα και μεγαλοψυχία να περάσετε σαν φτερωτοί με τις σκάλες πάνω από το τείχος. Και τη φήμη που κέρδισαν οι πρόγονοί μας και τους χάρισε ο Θεός μη γίνετε αφορμή εσείς να τη χάσουμε· αντίθετα, πλησίασε η ώρα να την αυξήσου με κατά πολύ». Τους είπε και πολλά άλλα λόγια στρατιωτικού περιεχομένου, και τους φούντωσε το φρόνημα για να δράσουν γενναία. Και κατέληξε: «Αν μερικοί από σας σκοτωθούν, όπως είναι φυσικό στους πολέμους, και γραφτό της μοίρας του καθενός, ξέρετε πολύ καλά τι λέει ο προφήτης μας στο Κοράνι: εκείνος που θα πεθάνει υπό τέτοιες συνθήκες θα δειπνήσει και θα πιει στον παράδεισο, ολόσωμος μαζί με τον Μωάμεθ και με παιδιά και με ωραίες γυναίκες και παρθένες θα αναπαυτεί σε τόπο χλοερό και αρωματισμένο από λουλούδια, θα λουστεί σε ωραιότατο λουτρό και θα έχει τα πάντα από τον Θεό σε εκείνο τον τόπο. Και πάλι, σ' αυτή τη ζωή, όλος ο στρατός και οι άρχοντες της αυλής μου, αν νικήσουμε, ο μισθός που θα έχουν από μένα κατ' αναλογία θα είναι διπλάσιος για τον καθέναν απ' όσα έχουν τώρα· αυτός θ' αρχίζει από σήμερα και θα καταβάλλεται ως το τέλος της ζωής τους. Σε τρεις ημέρες η Πόλη θα είναι δική σας. Ό,τι κι αν αρπάξετε ή βρείτε, χρυσό ή ασημένιο σκεύος και ρούχα, αιχμαλώτους — άντρες και γυναίκες, μικρούς και μεγάλους— κανείς δε θα μπορεί να σας τα ζητήσει ή να σας ενοχλήσει στο ελάχιστο». Αφού

τελείωσε τον λόγο του, τους όρκισε να διαφυλάξουν όσα τους διέταξε. Αυτοί χάρηκαν πολύ ακούγοντάς τα, και με μια φωνή αλάλαξαν όλοι στη γλώσσα τους: «Αλλάχ, Αλλάχ Μεεμέτ ρεσούλ Αλλάχ!» που σημαίνει «ο Θεός των Θεών, και ο Μωάμεθ ο Προφήτης του».

Ακούγοντας εμείς στην Πόλη την πελώρια κραυγή που έμοιαζε με βρόντο μεγάλο της θάλασσας, αναρωτιόμασταν τι να ήταν άραγε. Σε λίγο μάθαμε σίγουρα ότι για την επαύριο ο αμιράς ετοιμάζε πόλεμο εναντίον της Πόλεως από ξηράς και θαλάσσης, όσο πιο σφοδρό μπορούσε. Εμείς, βλέποντας τόσο μεγάλο πλήθος ασεβών —όπως μου φάνηκε εμένα, ήταν περίπου πεντακόσιοι προς έναν, σε σχέση με μας—, όλες τις ελπίδες μας τις κρεμάσαμε στον Θεό. Διέταξε, λοιπόν, ο αυτοκράτωρ τους ιερείς, αρχιερείς και μοναχούς, γυναίκες και παιδιά, μαζί με τις άγιες και σεπτές εικόνες και τα άγια λείψανα, να περιφέρονται με δάκρυα στα τείχη της Πόλεως και να ψάλλουν το «κύριε ελέησον», και να ικετεύουν τον Θεό να μη μας παραδώσει για τις αμαρτίες μας στα χέρια εχθρών ανόμων και αποστατών και πονηρότατων σε όλη την οικουμένη, αλλά να μας λυπηθεί, ως κληρονόμους του αληθινού Θεού. Και με κλάματα ενθάρρυνε ο ένας τον άλλο να αντισταθούν γενναία στον εχθρό την ώρα της συμπλοκής. Επίσης, και ο αυτοκράτωρ στο ίδιο οδυνηρό βράδυ της Δευτέρας, αφού μάζεψε τους πάντες, άρχοντες και αρχόμενους, δήμαρχους, εκατόνταρχους, πρόκριτους και στρατιώτες, τους είπε τα εξής:

6. Ο λόγος του Κωνσταντίνου.

«Ευγενέστατοι άρχοντες και εκλαμπρότατοι δήμαρχοι και στρατηγοί, και γενναιότατοι συστρατιώτες, και όλος ο πιστός και τίμιος λαός, ξέρετε καλά πως έφτασε η ώρα που ο εχθρός της πίστης μας θέλει με κάθε τέχνασμα και τρόπο να μας στενοχωρήσει περισσότερο και να μας κάνει πόλεμο σφοδρό, με μεγάλες συγκρούσεις και συρράξεις από στεριά και θάλασσα, για να κατορθώσει και να χύσει το δηλητήριό του, σαν φίδι, και να μας καταπιεί σαν ανήμερο λιοντάρι. Σας λέω λοιπόν να σταθείτε αντρειωμένοι και γενναιόψυχοι, όπως κάνατε πάντοτε ως τώρα εναντίον των εχθρών της πίστης. Σας παραδίνω την εκλαμπρότατη και φημισμένη αυτή πόλη, πατρίδα σας και βασίλισσα των πόλεων. Ξέρετε καλά, αδέρφια, ότι για τέσσερις λόγους οφείλουμε όλοι να προτιμήσουμε τον θάνατο παρά τη ζωή: **πρώτον**, για την πίστη και την ευσέβειά μας· **δεύτερον**, για την πατρίδα· **τρίτον**, για τον βασιλέα και τον Χριστό· και τέταρτον, για τους συγγενείς και φίλους. Λοιπόν αδέρφια, αν οφείλουμε να αγωνιστούμε μέχρι θανάτου για έναν και μόνο από τους τέσσερις αυτούς λόγους, πολύ περισσότερο για όλους μαζί, όπως προφανώς κατανοείτε. Αν για τις αμαρτίες μας παραχωρήσει ο Θεός τη νίκη στους ασεβείς, θα διακινδυνεύσουμε υπέρ της πίστεως της αγίας που μας παραχώρησε ο Χριστός με το αίμα του. Αυτό είναι το σπουδαιότερο απ' όλα. Τι θα ωφεληθεί κανείς αν κερδίσει τον κόσμο όλο και χάσει την ψυχή του; Δεύτερον, χάνουμε έτσι μια περίφημη πατρίδα και, ακόμη, την ελευθερία μας. Τρίτον, χάνουμε την άλλοτε περιφανή και σήμερα ντροπιασμένη, ταπεινωμένη και εξουθενωμένη βασιλεία, η οποία γίνεται έρμαιο του ασεβούς τυράννου. Τέταρτον, στερούμεθα τις προσφιλείς γυναίκες και τα παιδιά μας και τους συγγενείς μας. Ο αλιτήριοις αυτός αμιράς έχει πενήντα εφτά ημέρες αφότου ήρθε, και μας πολιορκεί και μας πολεμάει νυχθημερόν, με κάθε τέχνασμα και με όλη του την ισχύ. Χάρη στον παντεπόπτη Χριστό και Κύριό μας, διώχτηκε ντροπιασμένος κακήν κακώς πολλές φορές ως τώρα από τα τείχη. Μη δειλιάσετε και τώρα, αδερφοί, επειδή το τείχος έπεσε σε μερικά μέρη από τα βλήματα και τις εκπυροκροτήσεις των τηλεβόλων, γιατί, όπως και εσείς βλέπετε, όπως μπορούσαμε το διορθώσαμε. Εμείς κάθε ελπίδα μας τη στηρίζουμε στην ακαταμάχητη δύναμη του Θεού. Αυτοί έχουν πλήθος όπλα και στρατό και ιππικό, αλλά εμείς έχουμε πίστη στο όνομα του Κυρίου και σωτήρα και, δεύτερον, στα χέρια μας και τη δύναμή μας, που μας χάρισε η θεία πρόνοια. Ξέρω ότι αυτό το αναρίθμητο μπουλούκι των εχθρών, καθώς είναι η συνήθειά τους, θα βαδίσει εναντίον μας με βαναυσότητα και με

έπαρση, με πολύ θράσος και βία, για να μας συνθλίψουν, λόγω του ολιγάριθμου της παράταξής μας, και να μας καταπονήσουν με την κούραση, και με φωνές πολλές και ισχυρές να μας φοβίσουν. Τις φλυαρίες τους αυτές τις ξέρετε καλά και δεν είναι ανάγκη να μιλήσουμε γι' αυτές. Και σε λίγη ώρα θα τα κάνουν όλα αυτά, και θα πετάξουν πάνω μας σαν άμμο της θάλασσας αναρίθμητες πέτρες, βέλη και βλήματα. Ελπίζω να μη μας βλάψουν με αυτά, γιατί βλέποντάς σας χαίρομαι πολύ και τρέφω τη σκέψη μου με ελπίδες σαν κι αυτή, δηλαδή πως, αν και είμαστε λίγοι, είμαστε ωστόσο πολύ επιδέξιοι, επιτήδριοι, ρωμαλέοι, δυνατοί, ικανοί για μεγάλα έργα, και καλά προπαρασκευασμένοι. Με τις ασπίδες σας καλύπτετε καλά τα κεφάλια σας στις συμπλοκές και τις συρράξεις. Το δεξί σας χέρι, που κρατάει τη ρομφαία, να είναι πάντοτε μακρύ. Οι περικεφαλαίες σας, οι θώρακες και η σιδερένια πανοπλία σας είναι πολύ ικανά, όπως και τα άλλα σας όπλα, και στη συμπλοκή θα σας εξυπηρετήσουν πολύ. Οι αντίπαλοι ούτε έχουν τέτοια ούτε γνωρίζουν να τα χρησιμοποιούν. Εσείς είσαι-στε, επίσης, προστατευμένοι πίσω από τα τείχη, και οι απροστάτευτοι δύσκολα προχωρούν. Γι' αυτό γίνετε μαχητές έτοιμοι, ισχυροί και μεγαλόψυχοι, για όνομα του Θεού. Μιμηθείτε τους λίγους ελέφαντες των αρχαίων Καρχηδονίων, που μόνο με τη φωνή και την όψη τους έτρεψαν σε φυγή μέγα πλήθος ρωμαϊκού ιππικού. Και αν είχαν τη δύναμη να τρέψουν σε φυγή ζώα χωρίς λογική, πόσο μάλλον εμείς που είμαστε κύριοι των ζώων· αυτοί που έρχονται να μας αντιπαραταχθούν σαν ζώα χωρίς λογική, είναι χειρότεροι απ' αυτά. Τα δόρατά μας, οι ρομφαίες μας, τα τόξα μας και τα ακόντια μας θα στραφούν εναντίον τους. Και φανταστείτε πως παίρνετε μέρος σε κυνήγι αγριόχοιρων, για να κατάλάβουν οι ασεβείς ότι δεν αντιμάχονται με ζώα χωρίς λογική, όπως είναι αυτοί, αλλά με άρχοντες, και αφέντες τους, και απογόνους των Ελλήνων και των Ρωμαίων. Ξέρετε καλά πως ο ασεβέστατος αυτός αμιράς και εχθρός της αγίας μας πίστης, χωρίς καμιά δικαιολογημένη αιτία, καταπάτησε την ειρήνη που είχαμε και αθέτησε τους πολλούς του όρκους χωρίς να λογαριάζει τίποτε· φτάνοντας ξαφνικά εδώ έστησε οχυρό στο στενό του Ασωμάτου, για να μπορεί να μας βλάπτει κάθε μέρα. Τα χωράφια μας, τους κήπους μας, τα οικο-γενειακά μας καταφύγια, τα σπίτια μας τα έχει κιόλας πυρπολήσει. Τους αδερφούς μας τους Χριστιανούς, όσους βρήκε, τους θανάτωσε και τους αιχμαλώτισε. Διέλυσε τη φιλία μας και έπιασε φιλίες με τους κατοίκους του Γαλατά, και αυτοί χαίρονται, μη γνωρίζοντας και αυτοί οι ταλαίπωροι τον μύθο του παιδιού του γεωργού, που έψηνε σαλιγκάρια και είπε "ω ανόητα ζώα" και τα λοιπά. Ήρθε λοι-

πόν, αδερφοί, και μας απέκλεισε, και κάθε μέρα έχει ανοιχτό το αχανές στόμα του για να βρει ευκαιρία να μας καταπιεί, εμάς και την Πόλη που έκτισε ο τρισμακά-ριστος και μέγας βασιλεύς Κωνσταντίνος, και την αφιέρωσε στην πά-ναγνη και αιειάρθενη δέσποινά μας, τη Θεοτόκο· και τη χάρισε σ' εκείνη, ώστε να είναι Κυρία της Πόλεως, αλλά και σύμμαχός της και σκέπη της πατρίδας μας και καταφύγιο των χριστιανών, ελπίδα και χαρά όλων των Ελλήνων, το καύχημα όλων που ζουν κάτω από τον ήλιο. Και αυτός ο ασεβέστατος την άλλοτε περιφανή και ζωηρή σαν ρόδο του αγρού Πόλη θέλει να την υπαγάγει υπό την εξουσία του. Αφού η αυτόκρατορία μας υποδούλωσε, μπορώ να πω, σχεδόν όλη την υφήλιο, και υπόταξε κάτω από τα πόδια της τον Πόντο, την Αρμενία, την Περσία, την Παφλαγονία, Αμαζόνες και Καππαδοκία, Γαλατία και Μηδία, Κολχούς και Ίβηρες, Βοσποριανούς και Αλβανούς, Συρία και Κιλικία και Μεσοποταμία, Φοινίκη και Παλαιστίνη, Αραβία και Ιουδαία, Βακτριανούς και Σκύθες, Μακεδονία και Θεσσαλία, Ελλάδα, Βοιωτία και Λοκρούς και Αιτωλούς, Ακαρνανία, Αχαΐα και Πελοπόννησο, Ήπειρο και Ιλλυρικό, τους Λυχνίτες κοντά στην Αδριατική, Ιταλία, Τοσκάνη, Κέλτες και Κελτογαλάτες, Ιβηρία ως τα Γάδειρα, Λιβύη και Μαυριτανία και Μαυρουσία, Αιθιοπία, Βελέδες Σκούδη, Νουμιδία και Αφρική και Αίγυπτο, Τώρα σκέφτεται αυτός να μας υποδουλώσει, και την Πόλη που κυριαρχεί στον κόσμο να την υποτάξει σε ζυγό και δουλεία, και τις άγιες εκκλησίες μας, όπου προσκυνούνταν η αγία Τριάδα και δοξολογούνταν ο Θεός, και όπου οι άγγελοι ακούγονταν να υμνούν τη Θεία και ένσαρκη πρόνοια του Λόγου του Θεού, θέλει να τις κάνει προσκύνημα της δικής του βλασφημίας και του ανόητου ψευδοπροφήτη του Μωάμεθ, και στάβλο για άλογα και καμήλες. Λοιπόν, αδερφοί και συμμαχητές, θυμηθείτε όλα αυτά, για να μνημονεύουν τη δόξα σας και την ελευθεροφροσύνη σας αιώνια».

Στράφηκε τότε στους Ενετούς, που στέκονταν προς τα δεξιά και τους είπε: «Ευγενείς Ενετοί, αγαπημένοι αδερφοί μας εν Χριστώ τω Θεώ, άνδρες ισχυροί και δυνατοί στρατιώτες και δόκιμοι στους πολέμους, εσείς που με τις αστραφτερές σας ρομφαίες θανατώσατε πολλές φορές πλήθος Αγαρηνών, και το αίμα τους έτρεξε από τα χέρια σας σαν ποτάμι, σας παρακαλώ σήμερα την πόλη τούτη, που βρίσκεται σε τόση συμφορά πολέμου, να την υπερασπιστείτε ολόψυχα. Γνωρίζετε πως πάντα την είχατε δεύτερη πατρίδα σας και μητέρα σας. Σας λέω λοιπόν άλλη μια φορά, και σας παρακαλώ, αυτή την ώρα να ενεργήσετε ως φίλοι της πίστης, ομόθηρσκοι και αδερφοί». Κατόπιν, γυρίζοντας προς τα αριστερά, λέει στους Γενουάτες: «Ω Γενουάτες, αδερφοί εντιμότατοι, άντρες πολεμιστές και

μεγαλόκαρδοι και φημισμένοι, ξέρετε καλά και καταλαβαίνετε ότι η δυστυχισμένη αυτή πόλη δεν ήταν πάντοτε μόνο δική μου, αλλά και δική σας, για πολλές αιτίες. Εσείς μας βοηθήσατε πολλές φορές πρόθυμα, και με τη δική σας συνδρομή σώθηκε από τους Αγαρηνούς εχθρούς. Τώρα πάλι έφτασε ο καιρός να δείξετε, βοηθώντας την, την αγάπη σας εν Χριστώ, την ανδρεία σας και τη γενναιότητά σας». Και γενικά, αφού στράφηκε προς όλους, είπε: «Δεν έχω καιρό να πω περισσότερα· μοναχά το ταπεινωμένο σκήπτρο μου το αναθέτω στα χέρια σας, για να το διαφυλάξετε με προθυμία. Σας παρακαλώ ακόμα, και ζητώ την αγάπη σας, να είστε πειθαρικοί στους στρατηγούς σας, τους δημάρχους και τους εκατόνταρχους, ο καθένας κατά την τάξη του, τη θέση του και την υπηρεσία του. Να ξέρετε τούτο: αν από μέσα από την καρδιά σας φυλάξετε τις εντολές μου, ελπίζω στον Θεό ότι θα λυτρωθούμε από την παρούσα δίκαιη απειλή του. Δεύτερον, σας περιμένει στον ουρανό το αδαμάντινο στεφάνι, και η μνήμη σας θα είναι αιώνια και άξια στον κόσμο». Με αυτά τελείωσε τη δημηγορία του, ευχαριστώντας με δάκρυα και στεναγμούς τον Θεό, ενώ όλοι, με ένα στόμα, του αποκρίνονταν με δάκρυα λέγοντας: «θα πεθάνουμε για την πίστη του Χριστού και την πατρίδα μας». Τα άκουσε ο αυτοκράτωρ και, αφού τους ευχαρίστησε θερμά, υποσχόμενος πολλές δωρεές, τους είπε τέλος: «Λοιπόν, αδερφοί και συμμαχητές, να είσαστε έτοιμοι το πρωί. Με τη χάρη και την αρετή που μας δώρισε ο Θεός και με τη βοήθεια της Αγίας Τριάδος, στην οποία αναθέτουμε “την πάσαν ελπίδα μας”. Θα κάνουμε τον εχθρό να φύγει κακήν κακώς και ντροπιασμένος από εδώ».

Μόλις τ’ άκουσαν οι δυστυχείς Ρωμαίοι, έκαναν καρδιά λιονταριού και, αφού συχωρέθηκαν μεταξύ τους, ζητούσαν να συνασπιστούν ο ένας με τον άλλο, χωρίς να θυμούνται ούτε αγαπημένα παιδιά ούτε γυναίκες ούτε περιουσία, παρά μόνο ήθελαν να πεθάνουν για να υπερασπίσουν την πατρίδα. Ο καθένας ξαναγύριζε στον τόπο που του είχε οριστεί, και φρουρούσαν άγρυπνα τα τείχη. Ο αυτοκράτορας πήγε και προσευχήθηκε στον πάνσεπτο ναό της Αγίας Σοφίας και μετάλαβε των αχράντων μυστηρίων, πράγμα που έκαναν και πολλοί άλλοι εκείνη τη νύχτα. Κατόπιν ήρθε στα ανάκτορα και, αφού έμεινε λίγο, ζήτησε συγχώρηση απ’ όλους. Ποιος θα διηγηθεί τους κλαυθμούς και τους θρήνους εκείνη τη στιγμή στο παλάτι; Ακόμα και αν ήταν από ξύλο ή από πέτρα, δεν μπορούσε να μη θρηνήσει.

7. Οι ετοιμασίες των Τούρκων και η τελευταία επίθεση

Ανεβήκαμε στα άλογα και βγήκαμε από τα ανάκτορα περιδιαβαίνοντας τα τείχη, για να φιλοτιμήσουμε τους φρουρούς να φυλάνε άγρυπνα. Τη νύχτα εκείνη ήταν όλοι στα τείχη και τους πύργους. Όλες οι πύλες ήταν κλεισμένες ασφαλέστατα και δεν μπορούσε κανείς να βγει ή να μπει. Όταν φτάσαμε στα Καλιγάρια, την πρώτη ώρα του λαλήματος του πετεινού, κατεβήκαμε από τα άλογα και ανεβήκαμε στον πύργο· ακούσαμε συχνές ομιλίες και μεγάλο θόρυβο περίεργο απ' έξω, και μας είπαν οι φρουροί ότι αυτό κάνουν όλη τη νύχτα. Έσερναν όσα μηχανήματα ετοίμαζαν για την τειχομαχία, κουβαλώντας τα κοντά στο όρυγμα. Ταυτόχρονα, μετακινούσαν από τις ακτές τα μεγαλύτερα σκάφη τους και τα έφερναν κοντά στα τείχη και τις γέφυρες. Κατά το δεύτερο λάλημα του πετεινού, χωρίς κανένα σινιάλο, όπως συνέβαινε να γίνεται τις προηγούμενες ημέρες, άρχισαν τον πόλεμο με μεγάλη βιασύνη και βία. Ο αμιράς είχε καθορίσει προηγουμένως ότι όλοι όσοι δεν είχαν μεγάλη πολεμική πείρα, και μερικοί γέροι και νέοι, αυτοί θα άρχιζαν πρώτοι τη μάχη, και θα συμπλέκονταν για να μας κουράσουν λίγο και κατόπιν οι άλλοι, οι πιο δυνατοί, ανδρείοι και έμπειροι στον πόλεμο, με περισσότερο θάρρος και προθυμία θα βιάδιζαν εναντίον μας. Έτσι και έγινε· και ο πόλεμος και η συμπλοκή άναψαν σαν καμίνι. Οι δικοί μας έδειχναν γενναία αντίσταση και τους υποδέχονταν σκληρά, γκρεμίζοντάς τους από τα τείχη· και κατέστρεψαν αρκετά πολεμικά όργανά τους και σκεύη. Και

από τις δυο μεριές έγινε θανατικό, και μάλιστα από την πλευρά των Τούρκων. Μόλις άρχισαν να μη φαίνονται τ' αστέρια του ουρανού και ξημέρωσε η αυγή βάφοντας ροδόχροη την ανατολή, όλο το πλήθος των αντιπάλων έγινε σαν κομπολόι, από το ένα μέρος της πόλης ως το άλλο. Τα πολεμικά όργανα, τύμπανα και άλλα πνευστά, ήχησαν, ενώ ακούστηκαν φωνές και αλαλαγμοί ισχυροί, και όλα τα τηλεβόλα ξέρασαν φωτιά. Όλοι μαζί, την ίδια στιγμή, από ξηρά και θάλασσα έκαναν επίθεση και ήρθαν σε πολεμική σύρραξη. Μερικοί θαρραλέοι πολεμιστές ρίχνουν τις σκοι-νένιες σκάλες, ενώ τα βέλη, πυκνά, στρέφονται εναντίον αυτών που ήταν στους πύργους. Η μάχη κράτησε δυο ώρες, γεμάτη φρίκη και στεναγμούς, και επικράτησαν μάλλον οι Χριστιανοί. Τα καράβια με τις σκάλες και τις γέφυρες αποχώρησαν άπρακτα από τα τείχη προς τη θάλασσα, ενώ τα πετροβόλα μηχανήματα μέσα από την Πόλη σκότωσαν πολλούς Αγαρηνούς. Και από τη στεριά, με τον ίδιο και χειρότερο τρόπο υποδέχτηκαν τον εχθρό. Κι ήταν παράξενο το θέαμα, σαν ένα σκοτεινό σύννεφο που σκέπαζε τον ήλιο και τον ουρανό. Και από τα μηχανήματα έριχναν υγρό πυρ και έκαιγαν τους εχθρούς, και τις εξέδρες και τις σκάλες τις τσάκιζαν, μαζί κι αυτούς που τις ανέβαιναν, ρίχνοντας από πάνω βαριές πέτρες, και τους έδιωχναν με βλητικά μηχανήματα και τόξα. Και όπου έβλεπαν συγκέντρωση πολλών, εκεί και έβαζαν φωτιά με τα τηλεβόλα και χτυπούσαν και σκότωναν πολλούς. Οι αντίπαλοι, από την κούραση του πολέμου και την αντίσταση, είχαν τόσο αγανακτήσει, ώστε ήθελαν να οπισθοχωρήσουν λίγο, για να πάρουν ανάσα. Οι υπαξιωματικοί και οι ραβδούχοι της αυλής με σιδερένιες ράβδους και βούνευρα χτυπούσαν τους στρατιώτες τους για να μη δείχνουν τα νώτα τους στον εχθρό. Ποιος θα διηγηθεί τις φωνές και τις κραυγές τότε, και τις οιμωγές των πληγωμένων που ανέβαιναν ως τον ουρανό, φωνές και κρότοι. Και μερικοί δικοί μας βλέποντάς τους έτσι να πάσχουν έλεγαν μεγαλόφωνα: «Αυτά κάνετε, γι' αυτό φάγατε τα μούτρα σας». Κι αυτοί, θέλοντας με τη βία να δείξουν την ανδρεία τους, ανέβαιναν και πάλι τις σκάλες· και μερικοί άλλοι τολμηροί, δυνατοί και δραστήριοι, ανέβαιναν ο ένας στους ώμους του άλλου, και τρίτος επάνω στους ώμους του δεύτερου, όπως μπορούσε, για να φτάσουν επάνω στα τείχη. Και κάνοντας όλα αυτά χτυπιούνται σφοδρά και βίαια στις εισόδους και τις ανόδους· γίνεται μάχη φοβερή και τα ξίφη συμπλέκονται τσακισμένα και γίνεται σκοτωμός πολύς κι από τις δύο πλευρές. Και ενώ η μάχη έκλινε προς την παράταξή μας, ο Θεόφιλος Παλαιολόγος και ο Δημήτριος Καντακουζηνός, άνδρες άριστοι, όρμησαν μπροστά και νίκησαν τους Αγαρηνούς, και τους ανέτρεψαν από τα τείχη

και από τις σκάλες, και τους γκρέμισαν και τους σκόρπισαν. Τότε έφτασαν και άλλοι, που είχαν διατεθεί ως ενισχύσεις. Εκεί βρέθηκε έφιππος ο αυτοκράτωρ, και ενθαρρύνοντας τους στρατιώτες και διεγείροντάς τους να πολεμούν πρόθυμα, τους έλεγε: «Ω συστρατιώτες μου και αδερφοί, σταθείτε παλικάρισμα σας παρακαλώ, για τους οικτιρμούς του θεού· γιατί βλέπω τώρα ότι το πλήθος των εχθρών άρχισε να στερεύει, και σε λίγο θα σκορπιστεί· δεν έρχονται όπως έχουν συνήθεια να παρατάσσονται. Ελπίζω στον Θεό η νίκη να είναι δική μας. Λοιπόν, χαίρετε αδερφοί, ο πολύτιμος στέφανος της νίκης ανήκει σε μας, όχι μόνο ο φθαρτός και γήινος, αλλά και ο επουράνιος. Ο Θεός πολεμάει μαζί μας και κάνει να δειλιάζει το πλήθος των ασεβών».

8. Ο τραυματισμός του Ιουστινιάνη

Και ενώ ο βασιλεύς έλεγε αυτά, ο στρατηγός Ιωάννης Ιουστινιάνη χτυπήθηκε από βέλος τόξου στα σκέλη, στο δεξί πόδι. Αυτός, ο τόσο εμπειροπόλεμος, μόλις είδε το αίμα να τρέχει από το κορμί του, τα 'χασε κυριολεκτικά και η προηγούμενη ανδρεία του καλύφτηκε από φόβο και έκανε κατόπιν το λάθος να φύγει από τη θέση του σιωπηρά, αναζητώντας γιατρούς, χωρίς να δείχνει την αρχική του γενναιότητα και επιδειξιότητα. Δεν είπε τίποτα σε όσους ήταν μαζί του, ούτε άφησε κανέναν στο πόδι του, ώστε να μη μεταβληθεί η σύγχυση που έγινε σε ζημία. Οι στρατιώτες γυρίζοντας πίσω τους, και μη βλέποντας τον στρατηγό, επειδή αυτός είχε φύγει κίολας, έπεσαν σε μεγάλο φόβο και ταραχή. Ο βασιλεύς, που βρέθηκε τυχαία και πάλι εκεί, βλέπει τους στρατιώτες να έχουν πάθει

σύγχυση και γεμάτους φόβο, σαν κυνηγημένα πρόβατα. Μαθαίνει την αιτία και βλέποντας τον στρατηγό του Ιουστινιάνη να φεύγει, τον πλησίασε και του λέει: «Αδερφέ, γιατί το 'κανες αυτό; γύρισε στον τόπο σου όπου έχεις ταχθεί, το τραύμα είναι επιπόλαιο· γύρισε, γιατί τώρα είναι η πιο κρίσιμη στιγμή· η πόλη κρέμεται από τα χέρια σου και πρέπει να τη γλιτώσεις». Ο βασιλεύς είπε πολλά, αλλά εκείνος δεν έδωσε καμιά απάντηση· και αφού πέρασε στον Γαλατά, πέθανε εκεί από την πικρία και την περιφρόνηση. Οι Τούρκοι, βλέποντας την τόση σύγχυση των δικών μας, πήραν θάρρος. Εκεί και ο Σογάν - πασάς, που ήταν παρών, αφού μίλησε με τους γενίτσαρους και τους άλλους, τους τόνωσε το ηθικό. Ένας γενίτσαρος, Χασάν το όνομα, ένας γίγαντας που εξόρμησε από το Λοπάδιο, αφού κράτησε πάνω από το κεφάλι του την ασπίδα με το αριστερό χέρι, τράβηξε με το δεξί το ξίφος και όρμησε στο τείχος, στο μέρος που παρατηρήθηκε η σύγχυση, ενώ τον παρακολουθούσαν περίπου άλλοι τριάντα, που ζήλεψαν την αντρεία του. Οι δικοί μας που είχαν εναπομείνει στο τείχος τους χτυπούσαν με τα ακόντια, με βέλη ή κυλούσαν τεράστιους λίθους εναντίον τους. Απ' αυτούς γκρεμίστηκαν οι δεκαοκτώ, αλλά ο Χασάνης δεν περιόρισε την ορμή του ν' ανέβει στο τείχος και να ανατρέψει τους δικούς μας. Κατάφερε, λοιπόν, να επιτύχει στην επιχείρηση, και τον ακολούθησαν και άλλοι πολλοί, οι οποίοι ανέβαιναν στο τείχος, ενώ οι δικοί μας, δεν μπορούσαν να τους εμποδίσουν. Οι αντίπαλοι ήταν πολλοί· και όσοι ανέβαιναν έπιαναν στη μάχη και σκοτώνονταν όχι λίγοι. Ο Χασάν μαχόμενος χτυπήθηκε από κάποια πέτρα από κάποιον, και γκρεμίστηκε. Όταν οι δικοί μας γύρισαν και τον είδαν πεσμένο, τον χτυπούσαν από παντού με πέτρες. Αυτός σηκώθηκε στα γόνατα και αμυνόταν, αλλά από το πλήθος των τραυμάτων έχασε το δεξί του χέρι, και έγινε κόσκινο από τα βέλη. Σκοτώθηκαν πολλοί, και άλλοι πληγώθηκαν και εξαιτίας των τραυμάτων τους διακομίστηκαν στο στρατόπεδο. Το πλήθος των εχθρών που ανέβηκε ήταν τόσο, ώστε σκόρπισε τους δικούς μας· και αυτό επέτρεψε και σε άλλους έξω από το τείχος να μπουν μέσα από την πύλη, καταπατώντας ο ένας τον άλλον. Έτσι είχαν τα πράγματα, όταν ακούστηκε μια φωνή μέσα και έξω, από τη μεριά του λιμανιού: «Εάλω η Πόλις! έπεσε το φρούριο, και έστησαν τα λάβαρα και τις σημαίες στους πύργους!». Η φωνή έδιωξε τους δικούς μας και ενθάρρυνε τον εχθρό. Έβγαλαν μεγάλες φωνές και πρόθυμα, και χωρίς φόβο, όλοι ανέβαιναν στο τείχος.

Βλέποντάς το ο δυστυχής βασιλεύς και αφέντης μου, έχυne δάκρυα, παρακαλούσε τον Θεό και πρότρεπε τους στρατιώτες να κάνουν καρδιά. Δεν υπήρχε καμιά ελπίδα συνδρομής ή βοήθειας. Τότε κέντησε το άλογο

του και έτρεξε εκεί όπου βρισκόταν το μέγα πλήθος των ασεβών, και έκανε ό,τι και ο Σαμψών στους αλλόφυλους, και τους ασεβείς κατά την πρώτη συμπλοκή γκρέμισε από τα τείχη, πράγμα παράξενο και θαυμαστό για όσους ήταν εκεί και έβλεπαν. Βρυχούμενος σαν λιοντάρι, και με τη ρομφαία γυμνή στο δεξί χέρι, πολλούς από τους εχθρούς κατέσφαξε, ενώ το αίμα έτρεχε ποτάμι από τα χέρια και τα πόδια του. Και ο μνημονευθείς δον Φραγκίσκος Τολέδος έπραξε έργα ανώτερα του Αχιλλέα. Έτυχε να βρίσκεται στα δεξιά του αυτοκράτορα και καταξέσχιζε σαν αετός με τα νύχια και τα δόντια τους εχθρούς. Επίσης και ο Θεόφιλος Παλαιολόγος, μόλις είδε τον βασιλέα να μάχεται και να κινδυνεύει η Πόλη, φώναξε δυνατά κλαίγοντας: «Προτιμώ τον θάνατο από τη ζωή»· και όρμησε ανάμεσα στους εχθρούς με κραυγές, και διασκόρπισε όσους βρήκε μπροστά του και τους θανάτωσε. Αλλά και ο Ιωάννης ο Δαλμάτης, που ήταν εκεί, πολέμησε γενναία, περισσότερο από κάθε άλλο μαχητή. Όσοι έτυχαν εκεί έμειναν κατάπληκτοι για τη δύναμη και τη γενναιότητα των αντρών αυτών. Δυο και τρεις φορές έγινε η έφοδος, η σύρραξη και η συμπλοκή, και οι ασεβείς τράπηκαν σε επαίσχυντη φυγή. Πολλούς σκότωσαν και πολλούς τους γκρέμισαν από τα τείχη· και μέσα στην ορμή του αγώνα και των συμπλοκών σκοτώθηκαν και δικοί μας, φέρνοντας πολύ θανατικό στους εχθρούς πριν πεθάνουν. Και μερικοί στρατιώτες από τους ευγενείς που μάχονταν σε εκείνο το σημείο σκοτώθηκαν κι αυτοί κοντά στην πύλη του Αγίου Ρωμανού, όπου οι Τούρκοι είχαν φτιάξει ένα τηλεβόλο, και ένα μεγάλο το είχαν στήσει απέναντι, χαλώντας δε τα τείχη μπήκαν από εκεί για πρώτη φορά στην Πόλη. Εγώ εκείνη τη στιγμή δεν βρέθηκα κοντά στον αφέντη μου τον αυτοκράτορα, αλλά ήμουν, κατόπιν διαταγής του, σε άλλο σημείο της Πόλης.

9. Η άλωση.

Ήρθαν οι Τούρκοι, και τους χριστιανούς που είχαν εναπομείνει στα εσωτερικά τείχη τους έδιωξαν με μικρά πυροβόλα όπλα, βέλη και τοξα και πέτρες, και έγιναν κύριοι όλης της περιοχής, εκτός από τους πύργους τους ονομαζόμενους του Βασιλείου, του Λέοντος και του Αλεξίου, όπου είχαν τοποθετηθεί οι ναύτες που είχαν έρθει από την Κρήτη. Αυτοί πολεμούσαν γενναία ως την έκτη και την έβδομη ώρα, και θανάτωσαν πολλούς Τούρκους· και βλέποντας τον αριθμό των αντιπάλων δεν ήθελαν να υποδουλωθούν· και έλεγαν καλύτερα να πεθάνουν παρά να ζουν. Ένας Τούρκος έκανε αναφορά στον αμιρά για την ανδρεία των Κρητικών, και αυτός διέταξε να κατέβουν με συμφωνία, και να είναι ελεύθεροι αυτοί και το πλοίο τους και όλος ο εφοδιασμός που είχαν. Και αφού έγιναν έτσι τα πράγματα, τέλος τους έπεισαν να φύγουν από τον πύργο. Δυο αδέρφια Ιταλοί, ονομαζόμενοι Παύλος και Τρωίλος, μάχονταν γενναία με πολλούς άλλους στο σημείο που τους είχε οριστεί, διώχνοντας σκληρά τους εχθρούς με γενναία συμπλοκή και σύρραξη, και γινόταν φοβερό φονικό ανάμεσα στα δυο αντιμαχόμενα μέρη. Κάποια στιγμή στρέφεται ο Παύλος και, βλέποντας τους εχθρούς μέσα στην πόλη, λέει στον αδερφό του: «Φρίξε ήλιε και στέναξε γη! Έπεσε η Πόλη και ‘μεις ξεχαστήκαμε πολεμώντας. Τώρα, αν μπορούμε, ας κοιτάξουμε να σωθούμε».

Έτσι οι εχθροί έγιναν κύριοι όλης της Πόλης την Τρίτη 29 Μαΐου τη δεύτερη ώρα της ημέρας, του έτους 6961 (1453). Και όσοι παραδίδονταν, τους αιχμαλώτιζαν ή τους άρπαζαν ζωντανούς· όσοι πιάνονταν ανθιστάμενοι, αυτοί σφάζονταν. Και η γη σε μερικά μέρη δεν φαινόταν καθόλου από τους πολλούς νεκρούς. Ήταν φοβερό θέαμα, και άκουγες θρήνους

πολλούς και ποικίλους, και έβλεπες αμέτρητους εξανδραποδισμούς ευγενών αρχοντισσών και παρθένων και μοναχών, που τις έσερναν αλύπητα οι Τούρκοι από τα ρούχα και τα μαλλιά και τις κοτσίδες έξω από τις εκκλησίες, ενώ έκλαιαν και οδύρονταν. Παιδιά έκλαιαν, επίσης, και οδύρονταν, λεηλατούνταν ιερά και εκκλησίες. Ποιος θα διηγηθεί όλη αυτή τη φρίκη; Έβλεπες το θείο αίμα και σώμα του Χριστού να χύνεται στη γη και να πετιέται, και να διαρπάζονται τα τιμαλφή σκεύη, τα οποία είτε έσπαζαν ή τα σφετερίζονταν. Το ίδιο έκαναν και με τον διάκοσμο: καταπατούσαν τις άγιες εικόνες που ήταν διακοσμημένες με χρυσάφι και ασήμι, για ν' αφαιρέσουν τα κοσμήματα, έκαναν κρεβάτια τις άγιες τράπεζες, και σκέπαζαν τα άλογά τους με τις ιερατικές στολές και με ενδύματα μεταξωτά και χρυσοϋφαντα άλλοι έτρωγαν πάνω σ' αυτά, και τα πολύτιμα μαργαριτάρια των αγίων κειμηλίων τα έκλεβαν, καταπατώντας τα άγια λείψανα· και έκαναν και άλλα αξιοθρήνητα ανοσιουργήματα πολλά, σαν προπομποί του αντίχριστου που ήταν. Ω, η σοφή σου κρίση, Χριστέ βασιλεύ, είναι ανερμήνευτη και ανεξιχνίαστη. Και έπρεπε να δεις τον τεράστιο και πανάγιο εκείνο ναό της Σοφίας του Θεού, τον επίγειο ουρανό, τον θρόνο της δόξας του Θεού, το όχημα των Χερουβείμ και δεύτερο στερέωμα, τον φτιαγμένο λες από το χέρι του Θεού, το αξιόλογο και θαυμάσιο θέαμα, το αγλάισμα όλου του κόσμου, τον ωραιότερο ναό μεταξύ των ωραίων, που πάνω από το άδυτό του και πάνω στο θυσιαστήριο έτρωγαν και έπιναν, και έκαναν τις ασελγείς πράξεις τους και ορέξεις τους επάνω στην αγία τράπεζα, με γυναίκες και παρθένες και παιδιά. Ποιος να μην σε θρηνήσει άγιε ναέ; Παντού πλημμύριζε το κακό και έχανε κανείς το μυαλό του. Στα σπίτια θρήνοι και κλαυθμοί, οδυρμοί στις τριόδους, ολοφυρμοί στις εκκλησίες, οίμωγές ανδρών, ολολυγμοί γυναικών, τραβήγματα, εξανδραποδισμοί, ξεσχίσματα και βιασμοί. Οι σεμνοί ατιμάστηκαν, οι πλούσιοι εξευτελίστηκαν, σε πλατείες, σε γωνίες, σε κάθε τόπο, παντού το κακό ξεχείλιζε. Κανένα σημείο δεν έμεινε ανεξερεύνητο και αμόλυντο. Ω βασιλεύ Χριστέ μου, ελευθέρωσε από τέτοια θλίψη κάθε πόλη και χώρα που κατοικούν χριστιανοί. Κανέναν αυλόγυρο και κανένα σπίτι δεν άφησαν οι ασεβείς χωρίς να τα σκάψουν για να βρουν τάχα κρυμμένα χρήματα. Βρήκαν πολλούς θησαυρούς, παλιούς και νέους, και άλλα πολύτιμα πράγματα που τα σφετερίστηκαν.

10. Η είσοδος του Μωάμεθ Β'

Μόλις έπεσε η Πόλη, ο αμιράς μπήκε μέσα και ευθύς, με κά-θε σπουδή, ζητούσε τον βασιλέα· και δεν είχε τίποτε άλλο στον νου του παρά να μάθει αν ζει ή πέθανε. Μερικοί ήρθαν και είπαν πως έφυγε, ενώ άλλοι έλεγαν πως είναι κρυμμένος στην Πόλη, και άλλοι πως πέθανε μαχόμενος. Θέλοντας να βεβαιωθεί σίγουρα, έστειλε εκεί που ή-ταν τα πτώματα των σκοτωμένων σωρηδόν, Χριστιανών και Αγαρηνών. Πολλά κεφάλια των σκοτωμένων τα έπλυναν, μήπως και γνωρίσουν το βασιλικό. Και δεν μπόρεσαν να το γνωρίσουν, αλλά βρήκαν το πτώμα του βασιλέως, που το γνώρισαν από τις βασιλικές περικνημίδες και τα σανδάλια που είχαν κεντημένους τους χρυσούς αετούς, όπως συνηθιζόταν για τους βασιλείς. Το 'μαθε ο αμιράς και ευφράνθηκε· και ήταν περιχαρής. Με προσταγή του οι παρευρισκόμενοι εκεί χριστιανοί έθα-ψαν το βασιλικό σώμα με τιμές βασιλικές. Αλίμονο στην τύχη μου, που με γλίτωσε τούτη την εποχή! Όλη η ζωή τού αείμνηστου αυτοκράτορα και μεγαλομάρτυρα ήταν σαράντα εννέα χρόνια, τρεις μήνες και είκοσι ημέρες.

Ο αμιράς, επηρμένος για τη μεγάλη νίκη, και γεμάτος κενοδοξία, φάνηκε ωμός και ανελέητος. Έρθε σ' αυτόν ο μέγας δουξ Λουκάς ο Νοταράς, τον προσκύνησε και του έδειξε ένα μεγάλο θησαυρό που είχε κρυμμένο, λίθους πολύτιμους και μαργαριτάρια, και άλλα λάφυρα αντάξια βασιλέων, που όταν τα είδαν ο αμιράς και όλοι οι σύμβουλοί του θαύμασαν. Ο Νοταράς είπε στον αμιρά: «όλα αυτά τα φύλαγα για τη Μεγαλειότητά σου

και να, τώρα στα κάνω δώρο. Σε παρακαλώ μόνο δέξου την παράκληση του δούλου σου». Είχε την ελπίδα ότι μ' αυτά θα κέρδιζε την ελευθερία του, αυτός και η οικογένειά του. Ο αμιράς του απάντησε λέγοντας: «Ω παλιόσκυλο, απάνθρωπε μηχανορράφε και παμπόνηρε, είχες τόσο πλούτο και δεν βοήθησες τον βασιλέα και αφέντη σου, και την Πόλη την πατρίδα σου; Και τώρα με πονηριές και πανουργίες που ξέρεις από τα νιάτα σου θέλεις να με τουμπάρεις και μένα και να γλιτώσεις την τιμωρία που σου αξίζει; Πες μου, ασεβέστατε, ποιος μου χαρίζει τον πλούτο σου και την Πόλη αυτή;» Του λέει τότε ο Νοταράς: «Ο Θεός». Κι ο αμιράς του απαντά: «Αφού ο Θεός μού τα χαρίζει αυτά, και σένα και τους άλλους όλους τους έκανε δούλους μου, τι λες λοιπόν και φλυαρείς, πονηρέ; Γιατί δεν μου τα 'στελνες πριν καταπιαστώ με τον πόλεμο εναντίον σας ή πριν νικήσω την Πόλη, για να σου χρωστώ χάρη και ανταμοιβή; Τώρα δεν είσαι συ που μου τα χάρισες αυτά, αλλά ο Θεός». Και διέταξε αμέσως τους δήμιους να τον βάλουν φυλακή και να τον φρουρούν αυστηρά. Την επαύριο έδωσε προσταγή και τον ξανάφεραν μπροστά του. Του λέει: «Αφού δεν θέλησες να βοηθήσεις τον βασιλέα και την πατρίδα σου με τόσο αναρίθμητο θησαυρό που είχες, γιατί τότε όταν του έστειλα μήνυμα δε συμβούλεψες τον βασιλέα να μου δώσει ειρηνικά και φιλικά την Πόλη, και εγώ να του δώσω αντί γι' αυτήν άλλον τόπο, με αγάπη και φιλία, για να μη γίνουν τόσοι σκοτωμοί ανάμεσά μας;». Αυτός του αποκρίνεται: «Εγώ δε φταίω γι' αυτή την υπόθεση, αλλά οι Ενετοί και οι κάτοικοι του Γαλατά, που έταζαν στον βασιλέα ότι θα του στείλουν στόλο και στρατό να τον βοηθήσουν». Κι' ο αμιράς του λέει: «Πολλά ψεύτικα εφευρήματα ξέρεις, αλλά τώρα δεν υπάρχει ψεύδος που να σε βοηθήσει». Και διέταξε την άλλη μέρα στην αγορά του Ξηρού λόφου να θανατώσουν πρώτα τα δύο παιδιά του μπροστά του (που κάποτε ζητούσε από τον αυτοκράτορα να τιμήσει τον έναν με το αξίωμα του μεγάλου κοντόσταβλου και τον άλλο με του μεγάλου λογοθέτη), και κατόπιν να θανατώσουν και αυτόν τον ίδιο· όπως και έγινε. Έτσι τελείωσε η υπόθεση του Λουκά Νοταρά. Κατόπιν έδωσε προσταγή και θανάτωσαν πολλούς ευγενείς άρχοντες, τον εκπρόσωπο των Ενετών και τον γιο του, τον απεσταλμένο της Καταλανίας και τους δύο γιους του. Κατόπιν θέλησε να θανατώσει και τον Κονταρίνη και άλλους δύο Ενετούς ευγενείς, αλλά αυτοί έδωσαν χρήματα και επικαλέστηκαν τον Σογάν— πασά, και έτσι γλίτωσαν τη ζωή τους. Έστειλε ανθρώπους στον Γαλατά, έπιασε πολλούς και τους θανάτωσε, και όλες οι υποσχέσεις που τους είχε δώσει δεν ίσχυσαν, αλλά όρισε να είναι κι αυτοί υποτελείς. Τον Αλή-πασά έστειλε και τον περιόρισε σ' έναν πύργο, και σε

λίγες μέρες τον θανάτωσε κι αυτόν για την αιτία που εκθέσαμε, επειδή δηλαδή του έλεγε να μην επιτεθεί εναντίον της Πόλης, για να μην ενώθουν οι αφέντες των χριστιανών της Δύσης και διώξουν τους Τούρκους από την Ευρώπη και τα υπόλοιπα, όπως τα 'γραψα ήδη. Ο θάνατος του Αλή-πασά σκόρπισε απέραντη λύπη σ' όλο το στρατό του αμιρά, γιατί όλοι τον αγαπούσαν και τον θεωρούσαν άριστο σύμβουλο του αμιρά.

«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ», Μιχαήλ Δούκας

- Ο Μωάμεθ διαδέχεται τον πατέρα του
- Υποσχέσεις του Μωάμεθ
- Το φρούριο Πασκεσέν
- Κατασκευή του κανονιού
- Πολιορκία της Πόλης, Γεννάδιος, Ιουστινιάνης
- Ο Μωάμεθ ζητάει την παράδοση της Πόλης - Ο Κωνσταντίνος αρνείται
- Τραυματισμός Ιουστινιάνη - Άλωση της Πόλης
- Η τύχη του Λουκά Νοταρά

Ένα μεγάλο μέρος της μετάφρασης στηρίζεται στο βιβλίο του Βρα-σίδα Καραλή "[Μιχαήλ] Δούκας, ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΤΡΟΥΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, Εκδ. Κανάκη, Αθήνα, 1997, το οποίο προτείνουμε και προτρέπουμε τους αναγνώστες να το αποκτήσουν και να το μελετήσουν.

Ο Μωάμεθ διαδέχεται τον πατέρα του

XXXIII. 3. Ἐλθὼν δὲ εἰς Μαγνησίαν τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς ἤδη μεσαζομένου καὶ παρελθόντος τούτου, ἄγων ὁ Φεβρουάριος πέμπτην, εἷς τῶν ταχυδρόμων ὡς ὠκύπτερός τις αἰτὸς ἐπέστη διδοὺς αὐτῷ γραφὴν εἰς χεῖρας ἀσφαλῶς κατεσφραγισμένην. Ἀνοίξας οὖν αὐτὴν καὶ ἀναγνοὺς ἔγνω τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ γραφὴ ἦν σταλεῖσα παρὰ τῶν βεζίρηδων, τοῦ τε Χαλὶλ καὶ τῶν ἐτέρων. Ἐδήλουν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ τοῦ ἀναγιγνώσκοντος μὴ βραδῦναι, ἀλλ' εἰ δυνατόν, ἐπιβῆναι Πηγάσω ἵππων πτερόεντι καὶ ἀφικέσθαι ἐν Θράκῃ πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι εἰς τὰ πέριξ ἔθνη ἢ ἀγγελία τῆς τελευτῆς τοῦ ἡγεμόνος

5. Τῇ δὲ ἐπαύριον παραστάσεως γενομένης μεγάλης κατὰ τὸ ἔθος καὶ πλέον τι, ὡς τοῦ ἡγεμόνος ἔτι ὄντος νέου καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ νεωστὶ εἰσελθόντος, ἐν τῇ καθέδρᾳ τῇ πατρικῇ καθεσθεις, ὡς οὐκ ὄφελον, πλὴν παραχωρήσει Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, ἴσταντο ἐξ ἐναντίας πάντες οἱ σατράπαι ἀπὸ μακρόθεν καὶ οἱ βεζίρηδες τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ τε Χαλὶλ-πασίας καὶ ὁ Ἰσάκ-πασίας· οἱ δὲ τούτου βεζίρηδες, Σιαχὴν ὁ εὐνοῦχος καὶ Ἰμπραήμ, ἦσαν προσεγγίζοντες αὐτῷ κατὰ τὴν συνήθειαν. Τότε ὁ ἡγεμὼν Μεχεμέτ ἠρώτησε τὸν Σιαχὴν, τὸν αὐτοῦ μεσάζοντα· «Τί ὅτι ἀπὸ μακρόθεν ἴστανται οἱ μεσάζοντες τοῦ ἐμοῦ

XXXIII. 3. Εκείνος, ὁ Μεχμέτ δηλαδή, ἐφτάσε στη Μαγνησία στα μέσα του Γενάρη. Μόλις πέρασε ὁ Γενάρης, στις πέντε Φεβρουαρίου, ἐφτάσε σαν γοργόφτερος αἰτὸς κάποιος ἀπὸ τους ταχυδρόμους καὶ του ἔδωσε στα χέρια του μια ἐπιστολή προσεκτικὰ σφραγισμένη. Ἀφοῦ λοιπὸν τὴν ἀνοίξε καὶ τὴ διάβασε, πληροφορήθηκε τὸν θάνατο του πατέρα του. Ἡ ἐπιστολή εἶχε σταλεῖ ἀπὸ τους βεζίρηδες, τὸν Χαλὶλ καὶ τους υπόλοιπους. Τὸν πληροφοροῦσαν γιὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα του καὶ του ζητοῦσαν νὰ σπεύσει ἐκεῖ, νὰ καβαλήσει, ἀν εἶναι δυνατόν, τὸ φτερωτὸ ἄλογο τὸν Πήγασο, καὶ νὰ φτάσει στη Θράκη, πρὶν νὰ ἀκουστεῖ στα γύρω ἔθνη ἡ ἀναγγελία γιὰ τὸν θάνατο τοῦ ἡγεμόνα.

5. Τι λαμπρὴ τελετὴ ἦταν ἐκείνη που διοργανώθηκε τὴν ἐπόμενη, σύμφωνα ἄλλωστε με τὰ ἔθιμα. Ὁ νεαρὸς ἡγεμόνας, που μόλις εἶχε ἀνέλθει στὴν ἐξουσία, καθόταν στὸν πατρικὸ θρόνο – ὡ γεγονὸς ἀνάρμοστο καὶ ὡστόσο ἐπιτρεπτό ἀπὸ τὸν Θεό, κατὰ παραχώρηση, ἐξαιτίας των ἀμαρτιῶν μας. Ἀπέναντί του στέκονταν ὀρθιοὶ ὅλοι οἱ σατράπεις καὶ κάπως πιο μακριὰ οἱ βεζίρηδες τοῦ πατέρα του, ὁ Χαλὶλ πασάς καὶ ὁ Ἰσάκ πασάς. Οἱ δικοὶ τοῦ βεζίρηδες ὁμως, ὁ ευνούχος Σιαχὴν δηλαδή καὶ ὁ Ἰμπραήμ, βρίσκονταν δίπλα του, σύμφωνα με

πατρός; Κάλεσον αὐτοὺς καὶ εἶπέ τῷ Χαλίλ ἐστάναι ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰσακ ἀπελθέτω ἐν Προύση σὺν τοῖς λοιποῖς τῆς ἐώας ἄρχουσι, ταφῆ δοῦναι τοῦ ἐμοῦ πατρός· ἐχέτω δὲ καὶ τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων τὴν φροντίδα».

τη συνήθεια. Τότε ο ηγεμόνας ρώτησε τον βεζίρη του Σαχίν: «Γιατί στέκονται τόσο μακριά οι βεζίρηδες του πατέρα μου; Κάλεσέ τους αμέσως και ζήτησε από τον Χαλίλ να καθίσει στη θέση που του αρμόζει. Παράλληλα, ο Ισάκ ας επέλθει στην Προύσα μαζί με τους υπόλοιπους ἄρχοντες της Ανατολής, για να ενταφιάσει το σώμα του πατέρα μου· στο εξής μάλιστα αυτός θα επιστατεί των θεμάτων της Ανατολής».

Υποσχέσεις του Μωάμεθ

12. Ὁμοίως καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε οἰκοῦντες δύστηνοι Ῥωμαῖοι καὶ δυστυχεῖς σὺν τῷ δεσπότη Κωνσταντίνῳ μαθόντες καὶ αὐτοὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ἡγεμονίας, ἔστειλαν πρέσβεις χάριν παραμυθίας καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν καθεδριὰν προσαγορεύοντες· τίνες τίνα; οἱ ἄρνες τὸν λύκον, οἱ στρουθοὶ τὸν ὄφιν, οἱ ψυχορράγοῦντες τὸν θάνατον. Ἐκεῖνος δὲ ὁ πρὸ τοῦ ἀντιχρίστου ἀντίχριστος, ὁ τῆς τοῦ Χριστοῦ μου ποιμένης φθορεὺς, ὁ ἐχθρὸς τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν ἐν αὐτῷ παγέντα, φιλικὸν προσωπεῖον ἐνδυθεὶς ὡς μαθητῆς τοῦ μεταμορφωθέντος εἰς ὄφιν Σατανᾶ ἀποδέχεται τὴν πρεσβείαν καὶ γράφει νέας διαθήκας καὶ ὁμνύει θεὸν τοῦ ψευδοπροφήτου καὶ τὸν συνώνυμον αὐτοῦ

12. Παρομοίως, ὅταν οἱ δύστυχοι καὶ δύσμοιροι Ῥωμαῖοι κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλης μαζί με τον δεσπότη Κωνσταντῖνο πληροφορήθηκαν καὶ αὐτοὶ τὴ διαδοχὴ στην ἐξουσία, ἔστειλαν αμέσως πρέσβεις για να συλλυπηθοῦν καὶ συγχαροῦν τὸν νέο ἀρχηγὸ για τὴν ἀνάρρησή του. Ποιοι, ποιον; Τα πρόβατα τὸ λύκο, τὰ πουλάκια τὸ φίδι, οἱ ετοιμοθάνατοι τὸν ἴδιο τους τὸν Χάρο. Εκείνος μάλιστα ὁ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀντίχριστο Ἀντίχριστος, ὁ κατὰστροφέας τοῦ ποιμνίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐχθρὸς τοῦ Σταυροῦ καὶ ὄλων ὄσων πιστεύουν σε Εκείνον που μαρτύρησε ἐπάνω Του, φόρεσε προσω-

προφήτην καὶ τὰς μιὰς αὐτοῦ βίβλους καὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους τοῦ στέργειν καὶ ἐμμένειν ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ μετὰ τῆς Πόλεως καὶ τοῦ δεσπότη Κωνσταντίνου σὺν πᾶσι τοῖς περιχώροις καὶ πόλεσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν δεσποτείαν· καὶ τὴν εὐνοίαν καὶ διάθεσιν, ἣν ἐκέκτητο ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ προβεβασιλευκότος καὶ τοῦ δεσπότη Κωνσταντίνου τοῦ νῦν, ἐν αὐτῇ τῇ γνώμῃ καὶ αὐτὸς ζήσεται καὶ τεθνήξεται. Ἐπέκεινα δὲ τούτων τῶν καλῶν ὑποσχέσεων ἐδωρήσατο καὶ κατ' ἔτος τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν παρὰ τὸν Στρυμόνα κειμένων χωρίων ἀριθμὸν ἄσπρων τριακοσίων χιλιάδων, αἰτήσαντες ταῦτα οἱ τρισάθλιοι ἔνεκα τροφῆς καὶ ἐτέρας ἐξόδου τοῦ Ὁρχάν τοῦ προλεχθέντος ἀπογόνου τοῦ Ὀτμάν. Καὶ δὴ καλῶς κατὰ τὸ δοκοῦν ποιήσαντες τὴν ἀγάπην, ἀπήεσαν καὶ αὐτοὶ χαίροντες.

XXXIV. 2 Ἡ γὰρ μωρὰ τῶν Ῥωμαίων συναγωγή ἐσκέψατό τινα ματαίαν βου-

πέιο φιλίας, σαν μαθητῆς του μεταμορφωμένου σε φίδι Σατανά, και υποδέχτηκε την πρεσβεία και υπέγραψε μαζί τους νέες συμφωνίες και ορκίστηκε στον Θεό του ψευδοπροφήτη τους, που ήταν συνώνυμός του, και στα μιὰ βιβλία και στους ἀγγέλους και στους ἀρχαγγέλους τους, να αφιερωθεῖ και να παραμείνει ἐφ' ὅρου ζωῆς σε ἀγάπη και ὁμόνοια με τὴν Πόλη και τὸν δεσπότη Κωνσταντίνο και με ὅλα τα περίχωρα και τις πόλεις που βρίσκονταν ὑπὸ τὴν ἐξουσία του. Ορκίστηκε ἀκόμη να ζήσει και να πεθάνει με τὴν ἴδια γνώμη, φιλικότητα και διάθεση που εἶχε ὁ πατέρα του προς τὸν προηγούμενο βασιλιά Ἰωάννη και τὸν νυν δεσπότη Κωνσταντίνο. Πέρα μάλιστα ἀπὸ αὐτὲς τις ωραίες υποσχέσεις, ὁ Μεχεμέτ δώρισε στὴν αυτοκρατορία τῶν Ῥωμαίων ετησίως τα εἰσοδήματα τῶν χωρίων γύρω ἀπὸ τὸν Στρυμόνα, που ἔφταναν τὸν ἀριθμὸ τῶν τριακοσίων χιλιάδων ἄσπρων, τα ὁποῖα εἶχαν ζητήσει οἱ τρισάθλιοι Ῥωμαῖοι ὡς ἀπόζημίωση για τὴ διατροφή και τα ἐξόδα τοῦ Ορχάν, τοῦ προαναφερθέντος ἀπογόνου τοῦ Ὀθομάν. Αφού ἔκαμαν μιὰ συμφωνία τῆς ἀρεσκείας τους οἱ πρεσβευτὲς ἀπῆλθαν καταχαρούμενοι.

XXXIV. 2. Ἡ ἠλίθια συνέλευση τῶν Ῥωμαίων εἶχε στο μεταξύ κατά-

λήν, στείλασα πρὸς αὐτὸν πρέσβεις· λέγοντες, πῶς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος – οὐπω γὰρ ἦν στεφθεὶς, ἀλλὰ οὐδὲ στεφθῆναι ἔμελλε διὰ τὸ προῤῥηθὲν, πλὴν βασιλέα ἐκάλουν Ῥωμαίων, - λέγουσιν οὖν πρῶτον τὰ τῆς πρεσβείας μηνύματα τοῖς μεσάζουσιν, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ὡς· «Ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων τὴν τῶν κατ' ἔτος ἀσπρῶν τριακοσίων χιλιάδων ποσότητα οὐ καταδέχεται. Καὶ γὰρ ὁ Ὅρχάν, ὅς ἐστι καὶ αὐτὸς υἱὸς τοῦ Ὅτμάν καθὰ καὶ ὁ ὑμέτερος ἀρχηγὸς Μεχεμέτ, ὑπάρχει τέλειος ἄνδρας τῆ ἡλικία· καὶ κάθεκάστην συρρέουσιν ὅτι πλεῖστοι πρὸς αὐτὸν κυριωνυμοῦντες καὶ ἀρχηγὸν ἀναγορεύοντες. Αὐτὸς δὲ θέλων φιλοτιμηῆσαι καὶ δωρήσασθαι, οὐκ ἔχει ποῦ τὰς χεῖρας ἀπλῶσαι. Αἰτῶν οὖν τὸν βασιλέα, ὁ βασιλεὺς οὐκ εὐπορεῖ τοῦ δοῦναι τόσον, ὅσον αἰτεῖ. Ἐκ τῶν δύο οὖν ἔν αἰτοῦμεν· ἢ τὴν πρόσοδον διπλασιάσατε ἢ τὸν Ὅρχάν ἀπολύομεν. Οὐκ ἔστι γὰρ τοῦτο χρέος ἡμέτερον τὸ τρέφειν τοὺς Ὅτμάνου παῖδας, ἀλλὰ δεῖ τρέφεσθαι ἐκ τῶν δημοσίων· ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν ἢ τούτου κατάσχεσις καὶ ἢ μὴ τοῦ ἐκβῆναι τῆς Πόλεως κώλυσις». [...]

στρώσει ἓνα ἀχρηστο σχέδιο, καὶ εἶχε αποστείλει πρέσβεις πρὸς τὸν τύραννο. Οἱ πρέσβεις ἔρχονταν ἐκ μέρους τοῦ βασιλιά Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε βέβαια ἀκόμα στεφθεὶ ἐπίσημα ἀλλὰ καὶ οὔτε ἐπρόκειτο νὰ στεφτεῖ, ὅπως εἶχε προλεχθεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀποκαλοῦσαν βασιλιά Ῥωμαίων. Μετέφεραν λοιπὸν τὰ μηνύματά τους πρῶτα με ἀντιπροσώπους στους βεζίρηδες, ὅπως συνηθιζόταν, μηνύματα ποὺ ἔλεγαν: «Ὁ βασιλιάς τῶν Ῥωμαίων δὲν ἀποδέχεται τὸ ετήσιο ποσὸ τῶν τριακοσίων χιλιάδων ἀσπρῶν. Γιατί ὁ Ὅρχάν, ποὺ εἶναι γιὸς τοῦ Ὁθομάν, ὅπως καὶ ὁ ἀρχηγός σας Μεχεμέτ, ἐγίνε πλέον ἐνήλικος ἄνδρας· κάθεκάστην ἐπομένως συρρέουν ἀμέτρητοι ἄνθρωποι ποὺ τὸν ἀποκαλοῦν ἀφέντη καὶ τὸν ἀναγορεύουν ἀρχηγό. Εκείνος ὅμως, ἐνῶ θέλει νὰ ἐπιδείξει τὴ γενναιοδωρία τοῦ καὶ νὰ χαρίζει ἀφθονὰ δῶρα, δὲν ἔχει ποῦ νὰ στρέψει τὰ χέρια τοῦ γιὰ βοήθεια. Ζητάει διαρκῶς χρήματα ἀπὸ τὸν βασιλέα, ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει τὴν ἀνεση νὰ τοῦ χορηγεῖ ἀφειδῶς ὅλα ὅσα ἀπαιτεῖ. Ἐχομε λοιπὸν δύο αἰτήματα καὶ διαλέξτε ἓνα ἀπὸ αὐτά: εἴτε διπλασιάζετε τὴ χορηγία εἴτε ἀπελευθερώνουμε τὸν Ὅρχάν. Δὲν εἶναι δική μας ὑπόθεση νὰ ταΐζουμε τὰ ἀποσπῶρια τοῦ Ὁθομάν ἀλλὰ ἀντιθέτως θα πρέπει νὰ πληρώνονται ἀπὸ τὰ

δημόσια έσοδα. Μας είναι βεβαίως δυνατός ο περιορισμός του μεσα στην Πόλη και η απαγόρευση της εξόδου του».

3. Μόλις έμαθε τα νέα ο Μεχεμέτ, εξοργίστηκε [...] Όσο για τους πρέσβεις του βασιλιά, σε αυτούς αποκρίθηκε ως εξής: "Σκοπεύω σύντομα να μεταβώ στην Ανδριανούπολη ελάτε εκεί να μου αναγγείλετε τις επείγουσες ανάγκες της Πόλης και του βασιλιά, για να μπορέσω να ικανοποιήσω με προθυμία κάθε αίτημά σας". Με τέτοια και άλλα παρόμοια μειλίχια λόγια, τους κολάκευσε και τους άφησε να φύγουν.

4. Λίγες μέρες αργότερα ο Μεχεμέτ πέρασε τον πορθμό και έφτασε στην Ανδριανούπολη. Αμέσως έστειλε έναν από τους δούλους τους στην περιοχή του Στρυμόνα, κατάργησε τις προσόδους που είχαν παραχωρηθεί στον βασιλιά και έδωσε όσους επέβλεπαν για τη συλλογή τους. Ο βασιλιάς πήρε αυτήν την πρόσοδο μόνο για ένα χρόνο.

3. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μεχμέτ καὶ θυμοῦ πλησθεὶς [...] Τοὺς δὲ τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἀπεκρίνατο, ὡς: "Ἦδη διασυντόμως ἐν Ἀδριανουπόλει μέλλω μὲν εἶναι κάκεῖ ἐλθόντες ἅπαντα τὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ πόλει ἀναγκαῖα ἀναγγείλατέ μοι καὶ ἐτοίμως ἔχω τοῦ δοῦναι πᾶν τὸ ζητούμενον». – Σὺν τούτοις δὲ καὶ ἑτέροις μειλιχίοις λόγοις κολακεύσας ἀπέλυσεν.

4. Ὁ δὲ Μεχεμέτ διαβάς δι' ὀλίγων ἡμερῶν τὸν πορθμὸν καὶ ἐν τῇ Ἀδριανουῦ εἰσελθὼν, παρευθὺ στείλας ἓνα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐν τοῖς κατὰ τὸν Στρυμόνα χωρίοις ἐκώλυσε τὴν πρόσοδον τὴν εὐεργετηθεῖσαν τῷ βασιλεῖ καὶ τοὺς ἐπιβλέποντας καὶ οἰκοδεσποτεύοντας ταύτην ἐδίωξε, τὸν πρῶτον χρόνον μόνον γευσάμενος.

Το φρούριο Πασκεσέν

5. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρου ἤψατο λίαν ἐπιζημίου καὶ θανασίμου κα-

5. Μετὰ απ' αυτήν την ενέργεια, σοφίστηκε ένα καινούργιο έργο

τὰ τῶν Ῥωμαίων. Χειμῶνος γὰρ ἀρξαμένου προστάγματα και διαλαλιὰς ἔν τε τῇ δύσει ἔν τε ἀνατολῇ ἔν ἐκάστη ἐπαρχία τοῦ ἐτοιμάσαι οἰκοδόμους τεχνίτας χιλίους και ἐργάτας κατ' ἀναλογίαν τῶν τεχνιτῶν και ἀσβεστοκαύστας και ἀπλῶς εἰπεῖν πᾶσαν ἐργασίαν και παρακομιδὴν τοῦ εἶναι ἐτοίμους ἔν ἕαρι εἰς κατασκευὴν κάστρου ἔν τῷ Στομίῳ τοῦ Ἱεροῦ ὑπεράνω τῆς Πόλεως. Τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἀκούσαντες τὴν πικρὰν ταύτην ἀγγελίαν και οἱ ἔν Κωνσταντίνου και οἱ ἔν πάσῃ τῇ Ἀσίᾳ και Θράκῃ και οἱ ἔν ταῖς νήσοις οἰκοῦντες χριστιανοὶ ὑπερήλησαν, ἐξηράνθησαν. Οὐκ ἦν ἔν ἀλλήλοις γλῶσσα ἢ διαλαλιὰ πλήν· "Νῦν τὸ τέλος ἤγγισε τῆς Πόλεως· νῦν τὰ σήμαντρα τῆς φθορᾶς τοῦ ἡμετέρου γένους· νῦν αἱ ἡμέροι τοῦ ἀντιχρίστου· και τί γένωμεν ἢ ποιήσωμεν; Ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν ἡ ζωὴ ἡμῶν, Κύριε· και μὴ ἴδοσαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δούλων σου τὴν φθορὰν τῆς πόλεως· μηδὲ εἶπῃσαν οἱ ἐχθροὶ σου·

Δέσποτα, ποῦ εἰσιν οἱ φυλάσσοντες ταύτην ἅγιοι;" - Ταύτην γὰρ τὴν φωνὴν σὺν κλαυθμῷ οὐ μόνον οἱ τῆς πόλεως, ἀλλὰ και οἱ τῆς ἀνατολῆς σποράδην κατοικοῦντες χριστιανοὶ και οἱ ἔν ταῖς νήσοις και οἱ ἔν τῇ δύσει τὸ αὐτὸ μετὰ κλαυθμοῦ ἐβόων.

καταστροφῆς και ολέθρου ἐναντίον των Ῥωμαίων. Ὅταν χειμῶνιασε ἔστειλε διατάγματα και διαγγέλματα σε Ἀνατολή και Δύση σε ὅλες τις ἐπαρχίες, να συγκεντρώσουν χιλίους τεχνίτες οἰκοδόμους και ἀνάλογους ἐργάτες ἀσβεστάδες. Διέταξε με λίγα λόγια να προετοιμάσουν κάθε ἀναγκαῖο υλικὸ για μεταφορά, ὡστε τὴν ἀνοιξη να εἶναι ἐτοιμοὶ να κατασκευάσουν φρούριο στο Ἱερό Στομιο, πάνω ἀπὸ τὴν Πόλη. Μόλις οἱ Ῥωμαῖοι πληροφορήθηκαν το πικρὸ ἐκεῖνο νέο, οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινούπολης και οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀσίας και τῆς Θράκης και των νησιῶν ξεράθηκαν ἀπὸ τὸν τρόπο τους. Το μόνο που μπορούσαν να πουν μεταξύ τους ἦταν: "Ἐφτασε τώρα τὸ τέλος τῆς Πόλης· τώρα οἱ καμπάνες τῆς καταστροφῆς του γένους μας σημαίνουν· τώρα ἐρχεται ἡ βασιλεία του ἀντιχρίστου. Τι θα κάνουμε, τι θα γενοῦμε; Πάρε τὴ ζωὴ μας, Κύριε, για να μην ἰδοῦν τα μάτια των δούλων σου τὴν καταστροφή τῆς πόλης. Ἀς μην πουν ποτέ οἱ ἐχθροὶ σου, Δέσποτα, πως χάθηκαν οἱ προστάτες ἅγιοί τῆς". Τὴν ἴδια τούτη κραυγὴ με θρήνους και με κοπετούς βογκοῦσαν, ὄχι μόνο οἱ κάτοικοι τῆς Πόλης, ἀλλὰ και οἱ διασκορπισμένοι στην Ἀνατολή Χριστιανοὶ και οἱ κάτοικοι των νησιῶν, ἀκόμη και οἱ Χριστιανοὶ τῆς

7. [...] Καὶ δὴ καταλαβὼν μίαν ραχίαν, ἐκεῖ ὡς ἐν τριγώνῳ σχήματι τὸν θεμέλιον ὠρίσατο πηγνύναι· ὃ καὶ γενόμενον, τῆν κλησιν τοῦ κάστρου Πασκεσέν ἐκέλευσε καλεῖσθαι, ἐξελληνιζόμενον δὲ ἐρμηνεύεται κεφαλοκόπτης, ἔχων ἀντικρὺ καὶ τὸ φρούριον, ὃ ἐδείματο ὁ πάππος αὐτοῦ.

12. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἀπαρτίσας καλῶς τὸ φρούριον καὶ εἰς πάχος τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους λ' σπιθαμὰς ἐκτείνας καὶ τὸ ὕψος εἰς τὸ ἀρκοῦν καὶ ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Χαλὶλ-πασια χῶνας χαλκοῦς ἀπολυούσας πέτρας ὑπὲρ ἑξακοσίων λιτρῶν τὸ βάρος καὶ τῶν αὐτοῦ πιστοτάτων δούλων Φερούζ-αγαν ὀνόματι παραδούς τὸ πολίχνιον, παραγγείλας αὐτῷ· "Τὰς ναῦς τὰς ἀφ' Ἑλλησπόντου πρὸς Πόντον καὶ τὰς ὑπὸ Πόντου πρὸς Ἑλλησποντον, κἄν ὁποίας ἄρα ἀύθεντίας τυγχάνουσι, εἴτε Γενουῖται, εἴτε Βένετοι, Κωνσταντινουπολῖται, Καφατινοὶ, Τραπεζούντιοι, Ἀμισηνοὶ, Σινωπαῖοι καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐμῆς ἀύθεντίας, ὁποιασοῦν τύχης κἄν ᾤσι, νῆαι, τριήρεις, διήρεις, βάλκαι, ἀκάτια, μὴ πλείωσαν, πρὶν χαλάσοντες τὰ ἱστία τὸ κομμέρκιον διδόναι καὶ οὕτως τὴν ὁδὸν αὐτῶν πορευέσθωσαν, ἢ δ' ἀπειθήσασα ναῦς καὶ μὴ ἐνδοῦσα σὺν τῇ πετροόλῳ καταποντισθήτω"- ταῦτα καὶ ἕτερα διαταξάμενος ὁ ἀλα-

Δύσης.

7. [...] Σε μια ράχη λοιπόν κάτω από το Σωσθένειο, που από παλιά ονομαζόταν Φονιάς, εκεί ακριβώς χάραξε τα θεμέλια σε σχήμα τριγωνικό. Η εντολή του εκτελέστηκε και κατόπιν διέταξε να ονομάζουν το κάστρο εκείνο Πασκεσέν, που στα ελληνικά μεταφράζεται ως κεφαλοκόπτης. Ακριβώς απέναντι στεκόταν το φρούριο που έχτισε ο παππούς του.

12. Αφού τελικά ο ηγεμόνας έχτισε με ασφάλεια το φρούριο και αύξησε το πάχος των τειχών και των πύργων σε 30 πιθαμές, δίνοντας παράλληλα ένα ικανοποιητικό ύψος, τοποθέτησε στον πύργο του Χαλὶλ πασά χάλκινους σωλήνες που ήταν ικανοί να εξαπολύουν πέτρες βάρους πάνω από εξακόσια λίτρα. Παρέδωσε μάλιστα το φρούριο στον πιστό του δούλο Φερούζ αγά παραγγέλλοντάς του: "Τα πλοία που πηγαίνουν από τον Ελλησποντο προς τον Εύξεινο πόντο και από τον Πόντο προς τον Ελλησποντο, ὅποια σημαία κι αν φέρουν, των Γενουατῶν ἢ των Βενετῶν, των Κωνσταντινουπολιτῶν, των Καφατινῶν, των Τραπεζούντιων, των Αμισιανῶν, των Σινωπαίων, ἀκόμη και τα δικά μας, πλοία οποιουδήποτε μεγέθους, τριήρεις, διή-

ζών, δούς αὐτῷ καὶ τετρακοσίους νέους εἰς φυλακὴν τοῦ πολυχνίου, αὐτὸς εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπορεύετο, τέτρασι μῆσι τὸ πᾶν ἀπαρτίσας, ἤδη τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τρέχοντος δευτέρου ἔτους, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ ἑνακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ πρώτου. (,ζ᾽ξα)

ρεις, βάρκες, βαρκούλες, θα επιτρέπεται να συνεχίζουν την πορεία τους, αφού πρώτα κατεβάσουν τα πανιά τους και πληρώσουν δασμούς. Μόνο τότε θα επιτρέπεται η διέλευσή τους. Ὅποιο πλοίο δεν πειθαρχήσει και δεν υπακούσει, να χρησιμοποιήσεις αμέσως το πετροβόλο κανόνι για να το βυθίσεις". Αυτά και άλλα παρόμοια διέταξε ο υπερφίαλος, αναθέτοντας τη φύλαξη του φρουρίου σε τετρακόσιους νέους. Ο ίδιος αναχώρησε για την Αδριανούπολη, έχοντας ετοιμάσει τα πάντα σε τέσσερις μήνες, ενώ βρισκόταν μόλις στο δεύτερο έτος της ηγεμονίας του, έτος 6961 από κτίσεως κόσμου.

Κατασκευή του κανονιού

XXXV 1. Θέρους οὖν παρελθόντος καὶ τῆς μετοπωρινῆς ὥρας ἀρχούσης, οἴκοι διάγων οὐκ ἐδίδου ἀνάπαυσιν τοῖς βλεφάροις, ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ τὴν φροντίδα τῆς Πόλεως εἶχε, πῶς αὐτὴν λάβοι, πῶς κύριος αὐτῆς γενοίτο. Ἔτι ὄντος οὖν αὐτοῦ ἐν τῷ πολυχνίῳ καὶ οἰκοδομοῦντος, ἐξῆλθεν τῆς Πόλεως εἰς τεχνίτης ὁ τὰς πετροβολιμαίους χῶνας κατασκευάζων, τὸ γένος Οὐγγρος, τεχνίτης δοκιμώτατος. Οὗτος πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐλθὼν καὶ σημά-

XXXV1. Πέρασε το καλοκαίρι και μπήκε το φθινόπωρο. Εκείνος εγκατεστημένος στο παλάτι του δεν έκλεινε στιγμή τα βλέφαρά του, αλλά νύχτα και μέρα σχεδίαζε πώς να καταλάβει την Πόλη, πώς να γίνει ο κύριός της. Ενώ ακόμη ο Μεχεμέτ βρισκόταν στο φρούριο που χτιζόταν, έφυγε από την Πόλη ένας **τεχνίτης** που κατασκεύαζε πετροβόλα κανόνια, ουγγρικής κατάγωγής, τεχνίτης ικανότατος. Αυτός

νας τοῖς μεσάζουσι τῷ βασιλεῖ τὴν τέχνην αὐτοῦ, ἀνέφερον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ βασιλεὺς γράψας αὐτῷ σιτηρέσιον οὐκ ἄξιον πρὸς τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ, οὐδ' ἐκεῖνο τὸ μηδαμινὸν καὶ εὐαρίθμητον ἐδίδοσαν τῷ τεχνίτῃ. Ὅθεν καὶ ἀπογνούς, καταλιπὼν τὴν Πόλιν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τρέχει πρὸς τὸν βάρβαρον. Καὶ αὐτὸς ἀσπασίως ἀποδεξάμενος καὶ τροφὰς καὶ ἐνδύματα φιλοτιμήσας αὐτὸν, δίδωσι καὶ ῥόγαν τόσην, ὅσην εἰ ὁ βασιλεὺς τὸ τέταρτον ἔδιδεν, οὐκ ἂν ἀπεδεδίδρασκε τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐρωτηθεὶς οὖν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος, εἰ δύνατι κενῶσαι χωνεῖαν μεγάλην, πέτραν φέρουσα ὑπερμεγέθη, ὅσον πρὸς τὴν ἀλκὴν καὶ τὸ πάχος τοῦ τείχους τῆς Πόλεως, αὐτὸς δ' ἀπεκρίνατο· "Δύναμαι, εἰ βούλει, κατασκευᾶσαι χωνεῖαν, ὅση τὸ μέγεθος τυγχάνει τῆς δεικνυομένης μοι πέτρας. Ἐγὼ γὰρ τὰ τείχη τῆς Πόλεως ἀκριβῶς ἐπίσταμαι. Οὐ μόνον γὰρ ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὰ Βαβυλώνεια τείχη ὡς χοῦν λεπτυνεῖ ἢ παρὰ τῆς χωνείας τῆς ἐμῆς ἀφεθεῖσα. Πλὴν ἐγὼ τὸ πᾶν τοῦ ἔργου καλῶς ἀπαρτίσω, τὴν δὲ βολὴν οὐκ ἐπίσταμαι οὐδὲ συντάσσομαι". - Τοῦτο ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν ἔφη· "Κατασκευάσον μοι τὴν χωνεῖαν, περὶ δὲ τῆς βολῆς τοῦ λίθου αὐτὸς ὄψομαι". - Ἦρξαντο συναθροίζειν χαλκὸν τοίνυν καὶ ὁ τεχνίτης τὸν τύπον τῆς σκευῆς ἔπλαττεν. Ἐν τρισὶν οὖν μηνσὶ κατεσκευάσθη καὶ ἐχωνεύθη τέρας τι φοβερὸν καὶ ἐξαίσιον.

εἶχε ἐρθεῖ προ πολλοῦ στην Κωνσταντινούπολη και εἶχε φανερώσει την τέχνη του στους υπουργοὺς του αυτοκράτορα, οι οποίοι το ανέφεραν στο βασιλιά. Ο βασιλιάς του καθόρισε μισθὸ κατώτερο της τέχνης τους, ὅμως οὐτε αὐτό τον ταπεινὸ και γλίσχρο δεν ἔδωσαν στον τεχνίτη. Γι' αὐτό και κείνος απελπίστηκε και μία των ημερῶν εγκατέλειψε την Πόλη και τρέχει προς τον βάρβαρο. Κι αὐτὸς τον υποδέχθηκε εγκάρδια και τον φιλοδώρησε με τροφές και ἐνδύματα και του ἔδωσε τόσο μισθὸ που το ἓνα τέταρτο αν του χορηγούσε ο αυτοκράτορας, δε θα εγκατέλειπε την Κωνσταντινούπολη. Ὅταν ρωτήθηκε ἀπὸ τον ηγεμόνα, αν μπορεί να κατασκευάσει ἓνα μεγάλο κανόνι, που να εξαπέλυε μια τεράστια πέτρα, ικανή να διαπεράσει την αντοχή και το πάχος του τείχους της Πόλης, αὐτὸς ἀποκρίθηκε: "Μπορῶ, αν θέλεις, να κατασκευάσω κανόνι τόσο ὅσο και το μέγεθος της πέτρας που μου δείχνεις. Γνωρίζω πολὺ καλά τα τείχη της Πόλης. Μάλιστα, ὄχι μόνο ἐκεῖνα, ἀλλὰ ἀκόμη και τα τείχη της Βαβυλώνας θα μπορούσε να κονιορτοποιήσει πέτρα που θα εξαπολυόταν ἀπὸ το δικό μου κανόνι. Βέβαια, ἐγὼ μπορῶ να φέρω σε πέρας ὅλη την κατασκευή, δε γνωρίζω ὅμως και δεν εγγυώμαι την ευστοχία της

2. Ἐν δὲ τῷ Πασκεσέν πολιχνίῳ τὰς ἡμέρας ἐκείνας κατερχομένης νηὸς ἐκ τοῦ Στομίου μεγάλης τῶν Βενετῶν, Ῥύτζος ὁ ναύαρχος τοῦνομα καὶ μὴ χαλάσας τὰ ἱστία, πέτραν ἀκοντίσαντες οἱ τοῦ κάστρου ὑπερμεγέθη, τὴν ναῦν διέρρηξε καὶ, εἰσδυομένη τῷ βυθῷ, ὁ ναύαρχος σὺν λοιποῖς τριάκοντα ἐν ἀκατίῳ ἐμβάντες, ἐξῆλθον ἐν τῷ αἰγιαλῷ. [...]

XXXVII 1. Παρελθόντος οὖν τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς καὶ τοῦ Φεβρουαρίου ἄρξαντος ἐκέλευσε τὴν χωνεῖαν μετακομισθῆναι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει· καὶ ζεύξας ἀμάξας τριάκοντα εἵλκον αὐτὴν ὀπισθεν οἱ ξ' βόες, λέγω βόες βοῶν· καὶ ἐκ πλαγίου τῆς χωνεῖας ἄνδρες σ', καὶ εἰς τὸ ἓν καὶ εἰς τὸ ἕτερον, τοῦ ἔλκειν καὶ ἐξισοῦν αὐτήν, ἵνα μὴ ὀλισθήσῃ τοῦ δρόμου· καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀμαξῶν τέκτονες ν' τοῦ κατασκευάζειν γεφύρας ξυλίνους εἰς τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ καὶ ἐργάται σὺν αὐτοῖς σ'. Ἐποίησε γοῦν τὸν Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, ἕως οὔ

βολῆς". Αφού τ' άκουσε αυτά ο ηγεμόνας, είπε: "Κατασκεύασε το κανόνι και γω θα φροντίσω για την ευστοχία της βολῆς". Άρχισαν λοιπόν να συγκεντρώνουν χαλκό, ενώ ο τεχνίτης κατασκεύασε τη μητρα. Σε τρεις μήνες κατασκευάστηκε και χύθηκε ένα τερατούργημα τρομακτικό και απίστευτο.

2. Εκείνες τις μέρες μπροστά στο φρούριο στο Πεσκεσέν, έτυχε να κατεβαίνει από το Στομιο ένα μεγάλο βενετικό πλοίο, με ναύαρχο το Ρίτζο, χωρίς να κατεβάσει τα πανιά του. Τότε οι φρουροί του κάστρου έριξαν τεράστια πέτρα που σύντριψε το πλοίο, αν και την ώρα που βυθιζόταν ο ναύαρχος μαζί με τους υπόλοιπους τριάντα ναύτες, αφού μπήκαν σε μια βάρκα, άραξαν στον γιαλό. [...]

XXXVII 1. Πέρασε ο Γενάρης και μπήκε ο Φλεβάρης, όταν ο Μεχεμέτ διέταξε να μεταφερθεί το κανόνι στην Κωνσταντινούπολη. Έξεψε λοιπόν τριάκοντα άμαξες που τις έσερναν πίσω τους εξήντα βόδια, τεράστια βόδια. Στο πλάι του κανονιού είχαν παραταχτεί 200 άντρες και από τη μια μεριά και από την άλλη, για να το τραβούν και να το ισορροπούν, μη γλιστρήσει από τον δρόμο. Προπορεύονταν 50 μαραγκοί, για να κατασκευά-

κατήντησεν ἐν τόπῳ μακρὰν τῆς πόλεως ἀπὸ μιλίων ε'.

ζουν ξύλινες γέφυρες, όπου ο δρόμος ήταν ανώμαλος, μαζί με 200 βοηθούς. Το ταξίδι κράτησε τον Φλεβάρη και τον Μάρτη, ώσπου το κανόνι έφτασε σε μια τοποθεσία πέντε μίλια μακριά από την Πόλη.

Πολιορκία της Πόλης Γεννάδιος, Ιουστινιάνης>

8. Ὁ γὰρ τύραννος ἀπ' ἀρχῆς Μαρτίου μηνὸς ἔπεμψε μηνυτὰς καὶ κήρυκας εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἐξέρχεσθαι ἕκαστος ἐν τῇ στρατείᾳ κατὰ τῆς Πόλεως. Τὰ στρατεύματα μὲν οὖν, ὅσα διὰ προσόδων καὶ ρόγας ἦσαν γεγραμμένα συνέρρειον· τὰ δ' ἄγραφα καὶ μυριάριθμα, τίς διηγήσεται; [...] (ἔρχεται) Τῇ Παρασκευῇ οὖν τῆς διακαινησίμου καὶ ὁ Ναβουχοδονόσωρ ἐπὶ θύραις Ἱερουσαλήμ καὶ πῆξας τὰς αὐτοῦς σκηνὰς κατέναντι τῆς Πύλης τοῦ Χαρισσοῦ ὀπισθεν τοῦ βουνοῦ καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης τῆς κειμένης ἐγγὺς τοῦ παλατίου ἕως τῆς Χρυσῆς Πύλης τῆς πρὸς νότον καὶ ἔτι ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης ἕως τοῦ Κοσμιδίου καὶ ἀπὸ τοῦ νότου εἰς πλάτος, ὅσον περιέφερον κάμπον οἱ ἄμπελοι καὶ γὰρ ἦσαν, προλαβὼν, φθάρεντες παρὰ τοῦ Καρατζία. Καὶ περιχαρακῶσεν αὐτὴν Ἀπριλίῳ ζ', ἡμέρα Παρασκευῆ ἢ μετὰ τὸ Πάσχα.

8. Στις αρχές του Μάρτη ο τύραννος έστειλε αγγελιαφόρους και κήρυκες σ' όλες τις επαρχίες, καλώντας να έρθουν ὅλοι στην εκστρατεία εναντίον της Πόλης. Τα μισθοφορικά και τα επιστρατευμένα στρατεύματα συνέρρειαν εκεί. Ποιος όμως μπορεί να αφηγηθεί για το πόσα ήταν εκείνα τα ἄγραφα και μυριάριθμα; [...] Την Παρασκευή, λοιπόν, της Διακαινησίμου έφτασε ο Ναβουχοδονόσορας στις πύλες της Ιερουσαλήμ και έστησε τις σκηνές του απέναντι από την Πύλη του Χαρισίου, πίσω από το βουνό. Ὅλα τα στρατεύματά του κατάλαμβαναν τον χώρο από την Ξυλόπορτα, που βρίσκεται κοντά στο παλάτι, ως τη Χρυσή Πύλη προς τον νότο και από την Ξυλόπορτα μέχρι το Κοσμί-διο.

Απλώνονταν σε πλάτος α-πό τον νότο μέχρι τον κάμπο, όπου υπήρχαν αμπελώνες, που τους είχε ήδη καταστρέψει ο Καρατζίας. Και προχώρησε σε ολοκληρωτική πολιορκία της Πόλης στις 6 Απριλίου, ημέρα Παρασκευή μετά το Πάσχα.

10. Ο Γεννάδιος δε σταματούσε ούτε στιγμή να διδάσκει και να γράφει εναντίον των Ενωτικών [...] έχοντας συνεργό και ομοϊδεάτη τον πρωθυπουργό και μέγα δούκα, εκείνον που, όταν είδαν οι Ρωμαίοι τον αναρίθμητο στρατό των Τούρκων να συγκεντρώνεται εναντίον της Πόλης, τόλμησε να πει κατά των Λατίνων το περίφημο: "Είναι καλύτερο να δούμε στον μεσο της Πόλης να βασιλεύει το φακιόλι των Τούρκων παρά σκουφί λατινικό". Και μέσα στην απελπισία τους οι κάτοικοι της Πόλης έλεγαν: "Μακάρι να παραδοθεί η Πόλη στα χέρια των Λατίνων που αναγνωρίζουν τον Χριστό και τη Θεοτόκο και να μην ξεπέσουμε στα χέρια των ασεβών". [...]

XXXVIII 2. Ταυτόχρονα κατέφτασε από τη Γένουα ένας άνδρας που ονομαζόταν Ιωάννης Λόγγος, της οικογένειας Ιουστινιάνι, με δύο τεράστια πλοία, έχοντας βαρύ και αποτελεσματικό εξο-

10. Ὁ δὲ Γεννάδιος οὐ διέλειπε καθεκάστην διδάσκων καὶ γράφων κατὰ τῶν ἐνωτικῶν [...] ἔχων ἐκ τῆς συγκλήτου τὸν πρῶτον μεσάζοντα τὸν μέγα δούκαν συνεργὸν καὶ συνίστορα, τὸν καὶ τοσοῦτον εἰπεῖν τολμήσαντα κατὰ τῶν Λατίνων, ὅτε εἶδον οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἀναρίθμητον στρατὸν τῶν Τούρκων, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς Πόλεως· "Κρειπτότερόν ἐστι εἰδέναι ἐν μέσῃ τῇ πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκων ἢ καλύπτραν Λατινικήν". - Καὶ γὰρ ἀπογνόντες οἱ τῆς Πόλεως ἔλεγον· "Εἴθε ἐδόθη ἡ πόλις ἐν χερσὶν τῶν Λατίνων τῶν ὀνομαζόντων Χριστὸν καὶ Θεοτόκον καὶ μὴ ἀπορρίφθῶμεν ἐν ταῖς τῶν ἀσεβῶν παλάμαις". [...]

XXXVIII 2. Ὁμοίως καὶ ἐκ τῆς Γενούας ἐλθὼν εἷς ὀνόματι Ἰωάννης Λόγγος ἐκ τῶν Ἰουστινιάνων σὺν δυσὶ νήοις ὑπερμεγέθοις, ἔχων καὶ πολεμικὰς παρασκευὰς πολλὰς καὶ καλὰς σὺν ἐνόπλοις νέοις Γενουίταις, ἀρεϊκὸν πνέοντα θυ-

μόν· καὶ ὁ αὐτὸς Ἰωάννης ἐπιδέξιός ἀνὴρ καὶ εἰς παραταγὰς καὶ συνασπισμοὺς πολέμων δοκιμώτατος, ἐδεξιώσατο τοῦτον ὁ βασιλεὺς καὶ ρόγας ἐμέτρησε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ καὶ εὐεργεσίας ἔνειμε καὶ πρωτοστράτορα τοῦτον ἐτίμησε· καὶ αὐτὸς τὴν φύλαξιν τῶν πρὸς τὸ παλάτιον κειμένων τειχέων ἀνελάβετο. Καὶ γὰρ ἦσαν ὀρῶντες τὸν τύραννον ἐκεῖ τὰς σκευὰς τὰς πετροβόλους πηγνύοντα καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀντίμαχον ἐν τοῖς τοίχοις παράταξιν. Εὐεργέτησε δὲ τούτῳ καὶ διὰ χρυσοβούλου γράμματος τὴν νῆσον Λῆμνον, εἰ ἀποκρουσθήσεται ὁ Μεχεμέτ καὶ ὑποστραφήσεται ἄπρακτος, ἐξ ὧν θαρρῆϊ κερδᾶναι τῆς Πόλεως. Ἐκτοτε οὖν ἐμάχοντο ἡρωϊκῶς οἱ Λατῖνοι σὺν τῷ Ἰωάννῃ ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ ἰστάμενοι ἐν τῷ ἐξωκάστρῳ καὶ ἐν τῇ τάφρῳ.

5. Καὶ οἱ τῶν τοῦ Γαλατᾶ Γενουῖται, καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν τύραννον ἔτι ὄντα ἐν Ἀδριανούπολει, ἔστειλαν πρέσβεις, ἀγγέλοντες τὴν εἰς αὐτὸν ἀκφραιφνῆ φιλίαν καὶ ἀνανεοῦντες τὰ προγεγραμμένα ἐκτυπώματα· καὶ αὐτὸς ἀπελογοῖτο ὡς φίλος αὐτῶν εἶναι καὶ ἀδιάσπα-

πλισμό, συνοδευόμενος ἀπὸ νέους ἐνόπλους Γενουάτες, γεμάτους πολεμικὸ μένος. Κι αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἦταν ἱκανότατος ἀνδρας καὶ ἐμπειρος σε μάχες κατὰ παράταξιν συνασπισμένων στρατῶν. Ὁ βασιλιάς τον υποδέχτηκε με ἐγκαρδιότητα, καὶ ἔδωσε ἀμοιβή στους στρατιώτες του καὶ μεγάλες δωρεές στον ἴδιο καὶ του ἔδωσε τον τίτλο του πρωτοστράτορα. Ὁ Ἰουστινιάνης ἀνέλαβε τὴν ἀμυνα τῶν τειχῶν που βρίσκονταν κοντὰ στο παλάτι. Ἐβλεπαν ὅτι ὁ τύραννος ἐκεῖ ἐγκαθιστοῦσε τις πετροβόλες μηχανές καὶ τις υπόλοιπες πολιορκητικὲς μηχανές για να ἐπιτεθεῖ στα τεῖχη. Ἀκόμη ὁ βασιλιάς τον εὐεργέτησε παραχωρώντας του με χρυσοβούλο τὴ νῆσο Λῆμνο, ἀν ἀποκρουόταν ὁ Μεχεμέτ καὶ ἐπέστρεφε ἀπρακτος, ἔχοντας χάσει κάθε ἐλπίδα να κυριεύσει τὴν Πόλη. Ἀπὸ τότε οἱ Λατῖνοι μάχονταν ἡρωικὰ μαζί με τον Ἰωάννη, βγαίνοντας ἀπὸ τις πύλες τῆς Πόλης καὶ παίρνοντας θέσεις στα ἐξωτερικά τεῖχη καὶ σὴν τάφρο.

5. Πριν να ἔρθει ὁ τύραννος, ὅταν ἀκόμα βρισκόταν σὴν Ἀδριανούπολη, οἱ Γενουάτες του Γαλατᾶ ἔστειλαν πρέσβεις, ἀναγγέλοντάς του τὴν ἀμετάθετη φιλία τους καὶ ἀνανεώνοντας τὰ ἐγγράφα που εἶχαν υ-

στος τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης, μόνον μὴ εὐρεθῶσι βοηθοῦντες τῇ πόλει. Καὶ αὐτοὶ ὑπόσχοντο. Πλὴν εἷς ἐκ τῶν δύο κατεγελάτο, ὡς τὸ τέλος ἔδειξεν. Οἱ γὰρ τοῦ Γαλατᾶ ἐνενόουν, ὡς καθὰ καὶ ἐν ἑτέροις χρόνοις, ἡ Πόλις καταπολεμηθεῖσα παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, οὐδὲν ὠνήσαντο ἀπελθόντες ἄπρακτοι, οἱ δὲ τοῦ Γαλατᾶ σὺν ἐκείνοις φιλίαν δεικνύντες, τοὺς μὲν Πολίτας ἐδίδοσαν τῆν παρ' αὐτοῖς ἐξερχομένην βοήθειαν, οὕτω θαρροῦντες γενέσθαι καὶ ἐν τῷ καιρῷ τούτου, ὡς πλάνον μὲν τὴν φιλίαν ὑπόπτειον, τῇ δὲ Πόλει τὰ εἰκότα συνεμάχοντο κρυφίως. Ὁ δὲ τύραννος πάλιν ἐν αὐτῷ ἔλεγεν· «Ἐάσω κοιμᾶσθαι τὸν ὄφιν, ἕως οὗ καθελῶ τὸν δράκοντα· καὶ τότε μία πληγὴ ἐλαφρὰ κατὰ κεφαλῆς καὶ τοῦτον σκοτοδινιάσει». - Ὁ καὶ γέγονε.

8. [...] Προστάττει τοῦ εὐθυδρομηθῆναι τὰς νάπας τὰς ὀπισθεν κειμένας τοῦ Γαλατᾶ ἀπὸ τὸ μέρος πρὸς ἀνατολὴν κάτωθεν τοῦ Διπλοῦ Κίονος ἕως τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Γαλατᾶ τὸ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Κερατίου κόλπου κείμενον ἄντικρυ

πογράψει στο παρελθόν. Κι αὐτός ἔλεγε σε απολογητικό τόνο πως εἶναι φίλος τους και πως εἶναι αδιάσπαστη η ἀγάπη του προς αὐτούς, ἀρκεῖ μόνο να μη βρεθούν πως βοηθούσαν τὴν Πόλη. Κι αὐτοὶ το ὑποσχόντουσαν. Πλὴν ὅμως ο ἕνας ἀπὸ τους δύο γελιόταν, ὅπως το ἔδειξε το τέλος. Γιατί οἱ Γενουάτες του Γαλατᾶ σκέφτονταν ὅτι και στο παρελθόν η Πόλη πολιορκήθηκε ἀπὸ τους προγόνους του, οἱ οἱποῖοι υποχώρησαν ἄπρακτοι χωρὶς να ἔχουν καταφέρει τίποτα. Γι' αὐτὸ ἔδειχναν φιλία προς τους Τούρκους και βοηθούσαν παράλληλα τους κατοίκους της Πόλης, καθὼς πίστευαν ὅτι το ἴδιο θα συμβεῖ και τώρα. Ταυτόχρονα υποψιάζονταν τὴ φιλία του τύραννου ως ψεύτικη και συμμαχοῦσαν με τὴν Πόλη, κρυφὰ βέβαια. Ο τύραννος πάλι ἔλεγε στον εαυτό του: «Ἀς αφήσω το φίδι να κοιμάται μέχρι να σκοτώσω τὸν δράκο και τότε με ἕνα ελαφρὸ χτύπημα στο κεφάλι και θα το φάει το σκοτάδι». Πράγμα που ἐγινε.

8. [...] Διατάζει ο τύραννος να ισοπεδώσουν τους λοφίσκους που βρίσκονταν πίσω ἀπὸ τον Γαλατᾶ, στην ἀνατολική μεριά, κάτω ἀπὸ το Διπλὸ Κίονα ως τὴν ἄλλη μεριά του Γαλατᾶ που

Κοσμιδίου. Καὶ ποιήσαντες τὴν ὁδὸν ὀμαλήν, ὅσον ἐδύναντο, διὰ τῶν φαλαγκίων ἐπιβιάσας τὰς διήρεις καὶ τὰ ἰστία πτερώσας ἐκέλευσεν ἔλκειν διὰ ξηρᾶς ἐκ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἱεροῦ Στομίου καὶ εἰσάγειν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον τὰ πλοῖα, ὃ καὶ γέγονεν.[...]

9. Ταῦτα μὲν διὰ θαλάσσης, διὰ δὲ ξηρᾶς τὴν χωνεῖαν ἐκείνην τὴν παμμεγέθη φέρων, ἀντικρὺ τοῦ τείχους ἔστησεν ἐν τῇ πύλῃ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ πλησίον. Καὶ λαβὼν σημεῖον ὁ τεχνίτης, εἶχε γὰρ ἐκ πλαγίου φωλεὰς δύο κατεσκευασμένας, χωρούσας πέτρας ὡς λιτρῶν αὐτοφυῶς τεχνασμένας, καὶ ὅτε ἠβούλετο ἀπολύειν τὴν μεγάλην, ἐσημειοῦτο τὸν τόπον πρῶτον, πέμπων τὴν μικρὰν, καὶ τότε στοχαστικῶς ἐσφενδόνει τὴν μεγίστην. Καὶ κρούσας τὴν πρώτην βολὴν καὶ ἀκούσαντες τοῦ κτύπου οἱ τῆς πόλεως, ἐνεοὶ γεγονάσι καὶ τὸ «Κύριε ἐλέησον» ἔκραζον.

βρισκόταν στον γιαλό του Κεράτιου Κόλπου, ἀντίκρυ ἀπὸ το Κοσμίδιο. Κι ὅταν ομαλοποίησαν τον δρόμο, ὅσο ἦταν δυνατό, κι ἀφού ἀνέβασε τις διήρεις πάνω σε τροχοφόρες ἐξέδρες και ἀνοίξε τα πανιά, διέταξε να τις σύρουν δια της ξηρᾶς ἀπὸ τον πορθμό του Ἱεροῦ Στομίου και να τις φέρουν μέσα στον Κεράτιο κόλπο. Πράγμα που ἐγίνε. [...]

9. Αυτὰ ἐκανε στη θάλασσα. Στη στεριά ἔφερε ἐκεῖνο το τεράστιο κανόνι και το ἔστησε ἀντίκρυ στο τείχος, κοντὰ στην πύλη του Ἁγίου Ῥωμανοῦ. Ο κατασκευαστὴς του ἀφού βρήκε κατάλληλη θέση, ἔσκαψε πλάι του δύο κοιλώματα, που χωρούσαν πέτρες βάρους λιτρῶν τέλεια στρογγυλεμένες ἀπὸ τη φύση, και ὅταν ἠθέλε να ρίξει τη μεγάλη πέτρα, ἐρίχνε πρῶτα μια μικρή, σημείωνε την τοποθεσία και ἀφού υπολόγιζε σχολαστικὰ ἐρίχνε τη μεγάλη. Κι ὅταν ἐρίξε την πρώτη βολή και την ἀκούσαν οἱ κάτοικοι της πόλης, ἐμειναν ἀφωνοὶ και ἀνέκραξαν το «Κύριε ἐλέησον».

Πόλης - Ο Κωνσταντίνος αρνείται

ΧΧΧΙΧ 1 Ἀπαρτίσας οὖν τὰ πάντα, ὡς αὐτῷ ἐδόκει καλῶς, ἔπεμψεν ἔνδον λέγων τῷ βασιλεῖ «Γίνωσκε τὰ τοῦ πολέμου ἤδη ἀπήρτησθαι· καὶ καιρὸς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νῦν πρᾶξαι τὸ ἐνθυμηθὲν πρὸ πολλοῦ παρ' ἡμῖν νῦν· τὴν δὲ ἔκβασιν τοῦ σκοποῦ τῷ Θεῷ ἐφίεμεν. Τί λέγεις; Βούλει καταλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀπελθεῖν, ἔνθα καὶ βούλει, μετὰ τῶν σῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, καταλιπὼν τὸν δῆμον ἀζήμιον εἶναι καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρά σοῦ; ἢ ἀντιστῆναι καὶ σὺν τῇ ζωῇ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀπολέσεις σύ τε καὶ οἱ μετὰ σέ, ὁ δὲ δῆμος αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τῶν Τούρκων διασπαρῶσιν ἐν πάσῃ τῇ γῆ;» Ὁ βασιλεὺς δ' ἀπεκρίνατο σὺν τῇ συγκλήτῳ· «Εἰ μὲν βούλει, καθὼς καὶ οἱ πατέρες σου ἔζησαν, εἰρηνικῶς σὺν ἡμῖν συζησαι καὶ σύ, τῷ Θεῷ χάρις. Ἐκεῖνοι γὰρ τοὺς ἐμούς γονεῖς ὡς πατέρας ἐλόγιζον καὶ οὕτως ἐτίμων, τὴν δὲ πόλιν ταύτην ὡς πατρίδα· καὶ γὰρ ἐν καιρῷ περιστάσεως ἅπαντες ἐντὸς ταύτης εἰσιόντες ἐσώθησαν καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντισταίνων ἐμακροβίω. Ἐχε δὲ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀρπαχθέντα ἀδίκως κάστρα καὶ γῆν ὡς δίκαια καὶ ἀπόκοψον καὶ τοὺς φόρους τόσους, ὅσους κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, κατ' ἔτος τοῦ δοῦναι σοι καὶ ἀπελθε ἐν εἰρήνῃ. Τί γὰρ οἶδας, εἰ θαρρῶν κερδᾶναι εὐρεθῆς κερδανθεὶς; Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοι δοῦναι, οὐτ' ἐμόν ἐστὶν οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζω-

ΧΧΧΙΧ 1 (Ὁ Μεχεμέτ), ἀφοῦ ετοίμασε τὰ πάντα ὅπως καλύτερα νόμιζε, ἔστειλε μήνυμα λέγοντας στον βασιλιά: «Μάθε ὅτι ἔχουν τελειώσει οἱ πολεμικὲς προετοιμασίες. Ἦρθε πια ἡ ὥρα νὰ κάνουμε πράξη αὐτό που θέλουμε ἐδῶ καὶ πολὺ καιρό. Τὴν ἐκβασὴ του τὴν ἀφήνουμε στον Θεό. Τί λες; Θέλεις νὰ εγκαταλείψεις τὴν Πόλη καὶ νὰ φύγεις, ὅπου θέλεις, μαζί με τοὺς ἀρχοντές σου καὶ τὰ ὑπάρχοντά τους, ἀφήνοντας ἀζήμιον τὸν λαό καὶ ἀπὸ μένα καὶ ἀπὸ σένα; Ἡ θέλεις νὰ ἀντισταθεῖς καὶ νὰ χάσεις τὴ ζωὴ σου καὶ τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ συ καὶ οἱ μετὰ σου, κι ὁ λαός ἀφοῦ αἰχμαλωτιστεῖ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, νὰ διασκορπιστεῖ σ' ὅλη τὴ γη;» Κι ὁ βασιλιάς με τὴ σύγκλητο ἀποκρίθηκε: «Ἄν θέλεις νὰ ζήσεις μαζί μας εἰρηνικά, ὅπως καὶ οἱ πρόγονοί σου, ἀς ἔχεις τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἐκεῖνοι θεωρούσαν τοὺς γονεῖς μου ὡς πατέρες τους καὶ τοὺς τιμούσαν ἀνάλογα, κι αὐτὴ τὴν πόλη τὴ θεωρούσαν ὡς πατρίδα τους. Σὲ καιρὸ ἀνάγκης ὅλοι τους ἔτρεχαν μέσα νὰ σωθοῦν καὶ κανένας ἀντίπαλός της δὲν ἐζήσε πολλὰ χρόνια. Κράτα τὰ κάστρα καὶ τὴ γη που μας ἀρπαξες ἀδίκαια, ὅρισε καὶ ἐτήσι-

ἥς ἡμῶν».

ους φόρους ανάλογα με τη δύναμή μας κα φύγε ειρηνικά. Σκέφτηκες ότι ενώ νομίζεις πως θα κερδίσεις μπορεί να βρεθείς χαμένος; Το να σου παραδώσω την Πόλη ούτε δικό μου δικαίωμα είναι ούτε κανενός άλλου από τους κατοίκους της· γιατί όλοι με μια ψυχή προτιμούμε να πεθάνουμε με τη θέλησή μας και δε λυπόμαστε για τη ζωή μας».

5. Ὁ τύραννος ἤρξατο ἡμέρα Κυριακῆ συνάπτειν πόλεμον καθολικόν. Καὶ δὴ ἔσπερας γενομένης οὐκ ἔδωκεν ἀνάπαυσιν τοῖς Ῥωμαίοις τῆ νυκτὶ ἐκείνῃ. Ἦν γὰρ ἡ Κυριακὴ ἐκείνῃ τῶν ἁγίων πάντων, ἁγίων ὁ Μάιος ἡμέρας κζ'.

5. Ο τύραννος άρχισε ἡμέρα Κυριακὴ τον καθολικό πόλεμο. Βράδιασε, πέρασε ὅλη ἡ νύχτα και δεν άφησε τους Ρωμαίους να ξεκουραστούν. Ἦταν ἡ Κυριακὴ των Ἁγίων Πάντων, ἡ 27ῃ ἡμέρα του Μαΐου.

6. Ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς ἡμέρας συνῆψε πόλεμον οὐ τόσον ἄχρις ὥρας ἐνάτης, μετὰ δὲ τὴν ἐνάτην διεῖλε τὸν στρατὸν ἀπὸ τοῦ παλατίου μέχρι τῆς Χρυσῆς. Καὶ τὰ ὀγδοήκοντα πλοῖα ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης ἄχρι τῆς Πλατέας, τὰ δὲ ἕτερα τὰ ἰστάμενα ἐν τῷ Διπλοκιονίῳ περιεκύκλωσαν ἀπὸ τῆς Ὠραίας Πύλης, διαβάντα τὸν Μέγα Δημήτριον τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὴν Πόρταν τὴν μικρὰν τὴν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ὁδηγητρίας. Κατάβαντες τὸ μέγα παλάτιον καὶ διαβάντες τὸν λιμένα περιεκύκλωσαν ἄχρι τοῦ Βλάγκα, ἕκαστον αὐτῶν ἔχον ἀνά κλίμακα ἰσόσταθμον τοῖς τείχεσσι καὶ παντοίαν ἄλλην παρασκευὴν.

6. Ξημέρωσε κι εκείνος συνέχισε τον πόλεμο ὄχι μόνο μέχρι τὴν **ἐνάτη** ὥρα, ἀλλὰ και μετὰ τὴν ἐνάτη παρέταξε τον στρατό ἀπὸ το παλάτι ως τὴ Χρυσὴ Πύλη. Παρέταξε και τὰ ογδόντα πλοῖα ἀπὸ τὴν Ξυλόπορτα μέχρι τὴν Πλατέα Πύλη, ἐνῶ τα υπόλοιπα που στέκονταν στο Διπλοκιόνιο άρχισαν τὴν περικύκλωση ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη, συνεχίζοντας στην Ἀκρόπολη του Μεγάλου Δημητρίου και τὴ Μικρὴ Πύλη που βρίσκεται στη μονὴ τῆς Ὁδηγήτριας. Προσπέρασαν τὸ Μεγάλο Παλάτι και ἀφού διέσχισαν τὸ λιμάνι περι-

7. Δύναντος οὖν τοῦ ἡλίου τὸ ἐνούσιον ἤχησε καὶ αὐτὸς ὁ τύραννος ἔφιππος τῆ δευτέρᾳ ἑσπέρας· καὶ ἦν ἡ παράταξις μεγάλη σφόδρα. Ἐμάχετο οὖν κατὰ πρόσωπον τῶν πεσόντων τειχέων σὺν τοῖς αὐτοῦ πιστοῖς δούλοις νέοις καὶ πανάλκεσιν· ὑπερμαχοῦντες ὡς λέοντες ἐπέκεινα τῶν δέκα χιλιάδων, ἐξόπισθεν δὲ καὶ ἐκ πλαγίων ἄνδρες μάχιμοι ἰππῶται ὑπὲρ τὰς ρ' χιλιάδας, ἐν δὲ τοῖς κάτω μέρεσιν ἄχρι τοῦ λιμένος τῆς Χρυσῆς ἕτεροι ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, οὗ ἴστατο ὁ ἡγεμών, ἕως τοῦ παλατίου τὰς ἄκρας ἕτεροι πενήκοντα χιλιάδες καὶ εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὴν γέφυραν ὑπὲρ ἀριθμὸν.

8. Οἱ δ' ἐντὸς καὶ αὐτοὶ διαμερισθέντες, ὁ μὲν ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ Ἰωάννῃ Ιουστινιανῷ ἐν τοῖς τείχεσιν τοῖς πεσοῦσιν ἔξω τοῦ κάστρου ἐν τῷ περιβόλῳ, ἔχοντες μεθ' αὐτοὺς Λατίνους καὶ Ῥωμαίους ὡς τρισχιλίους· ὁ δὲ μέγας δούκας ἐν τῇ Βασιλικῇ <Πύλῃ> ἔχων ὡς πεντακοσίους, τὰ δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν τείχη καὶ οἱ προμαχῶνες ἀπὸ τῆς Ξυλίνης Πόρτας ἕως τῆς Ὠραιίας, τζαγρα-

κύκλωσαν μέχρι τῆς Βλάγκες. Καθένα ἀπὸ τὰ πλοῖα εἶχε μιὰ σκάλα ἴσαμι τὰ τείχη καὶ κάθε εἶδους πολεμοφόδια.

7. Ο ἥλιος ἔδυσσε, ἀκούστηκε ἡ κραυγὴ τοῦ πολέμου καὶ ὁ ἴδιος ὁ τύραννος ἦταν ἔφιππος ἀπὸ το βράδυ τῆς Δευτέρας. Ἡ παράταξη τῆς μάχης ἦταν τεράστια. Ὁ ἴδιος πολεμοῦσε ἀπέναντι ἀπὸ τὰ γκρεμισμένα τείχη μαζί με τοὺς πιστοὺς τοῦ δούλου καὶ πανίσχυρους νέους, ποὺ μάχονταν σαν λιοντάρια καὶ ἦταν πάνω ἀπὸ δέκα χιλιάδες. Πίσω τοὺς καὶ στο πλάι ἦταν παραταγμένοι καβαλάρηδες πάνω ἀπὸ 100.000, ἐνῶ στην κάτω μεριά μέχρι το λιμάνι τῆς Χρυσῆς Πύλης βρισκόταν ἄλλοι ἑκατὸ καὶ παραπά---νω, καὶ ἀπὸ τὴν τοποθεσία ὅπου βρισκόταν ὁ ἡγεμόνας ὡς τὶς ἄκρες τοῦ παλατιοῦ ἄλλες πενήκοντα χιλιάδες καὶ στα πλοῖα καὶ στη γέφυρα ἀπειράριθμοι.

8. Κι αὐτοὶ ποὺ βρισκόταν μέσα εἶχαν διαμοιραστεῖ. Ὁ βασιλιάς μαζί με τὸν Ἰωάννη Ιουστινιανὸν βρισκόταν στα γκρεμισμένα τείχη, ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολο τοῦ κάστρου, ἔχοντας μαζί τοὺς περίπου τρεῖς χιλιάδες Λατίνους καὶ Ῥωμαίους. Ὁ μέγας δούκας βρισκόταν στη Βασιλικὴ Πύλη με πεντακόσι-

τόροι καὶ τοξόται ἐπέκεινα πεντακοσίων· ἀπὸ δὲ τῆς Ὠραίας ποιῶν τὸν γύρον ὅλον ἄχρι τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐν ἐκάστῳ προμαχώνι εἷς ἢ τοξότης ἢ τζαγρότης ἢ πετροβολιστής, πᾶσαν οὖν τὴν νύκτα διαβάντες ἀγρύπνως, μηδ' ὄπισσοῦν κοιμηθέντες.

9. Οἱ δὲ Τοῦρκοι σὺν τῷ ἡγεμόνι ἔσπευδον πλησιάσαι τὰ τεῖχη φέροντες κλίμακας ὑπὲρ ἀριθμὸν προκατασκευασθείσας. Ὁ τύραννος οὖν ἐξόπισθεν τῆς παρεμβολῆς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ἐλαύνων πρὸς τὰ τεῖχη τοὺς τοξότας, πῆ μὲν κολακεύων ἐν λόγοις, πῆ δὲ ἀπειλῶν, οἱ δὲ τῆς πόλεως ἀντεμάχοντο ἀνδρείως, ὅσον ἢ δύναμις. Ὁ δὲ Ἰωάννης γενναίως παρίστατο σὺν τοῖς αὐτοῦ, ἔχων καὶ τὸν βασιλέα ἔνοπλον σὺν πάσει τῇ παρατάξει, ἀντιμαχόμενοι.

ους περίπου, ἐνὼ στα θαλάσσια τεῖχη καὶ στους προμαχώνες ἀπὸ τὴν Ξύλινη Πόρτα ως τὴν Ὠραία ἦταν παραταγμένοι πάνω ἀπὸ πεντακόσιους τζαγροφόροι καὶ τοξότες. Ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη σ' ὅλη τὴν περιφέρεια μέχρι τὴν Χρυσή Πύλη βρισκόταν σε κάθε προμαχῶνα ἓνας ἢ τοξότης ἢ **τζαγροφόρος** ἢ πετροβολιστής που πέρασαν ἀγρυπνοὶ ὅλη τὴ νύκτα, χωρὶς να ἔχουν κοιμηθεῖ καθόλου.

9. Καὶ οἱ Τούρκοι μαζί με τὸν ἡγεμόνα τους προσπαθοῦσαν να πλησιάσουν τὰ τεῖχη, φέροντας υπεράριθμες προκατασκευασμένες σκάλες. Ὁ τύραννος τρέχοντας στα μετόπισθεν τῆς παράταξης κρατοῦσε σιδερένια ῥάβδο κι ἄλλοτε κολάκευε με τὰ λόγια τους τοξότες κι ἄλλοτε ἀπειλώντας τους τους ἔστελνε πρὸς τὰ τεῖχη. Οἱ υπερασπιστὲς τῆς πόλης μάχονταν γενναία, μ' ὅλη τους τὴ δύναμις. Ὁ Ἰωάννης πολεμοῦσε γενναία μαζί με τους συντρόφους του, ἔχοντας δίπλα του καὶ τὸν βασιλιά με ὅλα του τὰ στρατεύματα.

Πόλης

10. Ὡς οὖν ἔμελλον μεταπεσεῖν τὰ τῆς τύχης ἀνδραγαθήματα ἐν χερσὶ τῶν Τούρκων, ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ μέσου τῆς παρεμβολῆς τῶν Ῥωμαίων τὸν στρατηγὸν αὐτῶν γίγαντα καὶ ἰσχύοντα καὶ ἄνθρωπον πολεμιστήν. Ἐπλήγη γὰρ διὰ μολυβδοβόλου ἐν τῇ χειρὶ ὀπισθεν τοῦ βραχίονος, ἔτι σκοτίας οὔσης· καὶ διατρήσας τὴν σιδηρᾶν χλαμύδα, καὶ ἣτις ὑπῆρχε κατασκευασμένη ὡς τὰ τοῦ Ἀχιλλέως ὄπλα, οὐκ ἠδύνατο ὑπὸ τῆς πληγῆς ἡρεμεῖν. Καὶ λέγει τῷ βασιλεῖ· «Στῆθι θαρσαλέως, ἐγὼ δὲ μέχρι τῆς νηὸς ἐλεύσομαι κάκεῖ ἰατρευθεὶς τάχος ἐπαναστρέψω». [...] Ὁ βασιλεὺς δὲ ἰδὼν τὸν Ἰωάννην ἀναχωρήσαντα ἐδειλίασεν καὶ οἱ μετ' αὐτόν· πλήν, ὅσον ἡ δύναμις, ἀντεμάχοντο.

11. Οἱ δὲ Τοῦρκοι τὸ κατ' ὀλίγον προσεγγίσαντες τὰ τεῖχη ἀσπιδοφοροῦντες, ἐτίθεσαν κλίμακας. Πλήν οὐδὲν ἦνυον· ἐκώλυον γὰρ αὐτοὺς λιθοβολοῦντες ἄνωθεν. Ὡς οὖν ἐμποδιζόμενοι εἰστήκεσαν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πάντες σὺν τῷ βασιλεῖ ἀντιπαρατάσσοντες ἦσαν τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἅπασα ἡ δύναμις καὶ ὁ σκοπὸς ἦν, τοῦ μὴ ἀφεῖναι τοῖς Τούρ-

10. Την ὥρα που τα ανδραγαθήματα της τύχης ἐμέλλε ν' αρπάξουν τη νίκη ἀπὸ τα χέρια των Τούρκων πήρε ὁ Θεὸς ἀπὸ το μέσο της παράταξης των Ῥωμαίων τὸν στρατηγὸ τους, τὸν γίγαντα καὶ πανίσχυρο καὶ υπεράνθρωπο πολεμιστή. Γιατὶ πληγώθηκε ἀπὸ μολυβδοβόλο στο χέρι, πίσω ἀπὸ τὸν βραχίονα, ὅταν ἀκόμα ἦταν σκοτάδι. Ἡ σφαῖρα διαπέρασε τὴ σιδερένια χλαμύδα που ἦταν κατασκευασμένη ὅπως τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέα καὶ δὲν μπορούσε νὰ ηρεμήσει ἀπὸ τὴν πληγή. Καὶ εἶπε στὸν βασιλιά: «Στάσου με θάρρος, ἐγὼ θὰ πάω μέχρι τὸ πλοῖο κι ἀφοῦ γιὰτρευτῶ θὰ επιστρέψω ἀμέσως». [...] Ὁ βασιλιάς, μόλις εἶδε τὸν Ἰωάννη νὰ ἀναχωρεῖ, δείλιασε, τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἀκόλουθοί του· πλην ὁμως συνέχισε νὰ ἀντιστέκεται ὅσο του ἐπέτρεπαν οἱ δυνάμεις του.

11. Οἱ Τούρκοι σιγὰ σιγὰ πλησίασαν τὰ τεῖχη καλυπτόμενοι πίσω ἀπὸ τὶς ἀσπίδες τους κι ἐστήσαν τὶς σκάλες. Δὲν κατάφερναν ὁμως τίποτα, γιατί τους ἐμπόδιζαν οἱ λιθοβολιστὲς ἀπὸ πάνω. Παρέμεναν λοιπὸν καθῶς ἐμποδίζονταν, ἐνῶ οἱ Ῥωμαῖοι ὅλοι μαζί με τὸν βασιλιά

κοις τὴν εἴσοδον γενέσθαι ἐκ τῶν κατὰ-
 πεσότων τειχέων· ἔλαθον, δι' ἄλλης
 ὁδοῦ τούτους εἰσάξας ὁ θελήσας Θεός.
 Ἰδόντες γὰρ τὴν πύλην, ἦν προλαβόντες
 εἰρήκαμεν, ἀνεωγμένην καὶ εἰσπηδή-
 σαντες ἐντὸς ἐκ τῶν ὀνομαστῶν ἀνδρῶν
 ἐκείνων τῶν δούλων τυράννου ὡς πε-
 ντήκοντα καὶ ἀναβάντες ἐπάνω τῶν
 τειχέων πῦρ πνέοντες καὶ τοὺς συνα-
 ντήσαντας κτείναντες, τοὺς ἀκροβο-
 λιστὰς ἔπαιον. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα
 φρίκης μεστόν. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι καὶ
 Λατῖνοι οἱ κωλύοντες τοὺς τὰς κλίμακας
 προσηλοῦντας τοῖς τείχεσιν, οἱ μὲν
 παρὰ τῶν κατεκόπησαν, οἱ δὲ τοὺς ὀφ-
 θαλμοὺς καμμύσαντες ἀπὸ τοῦ τείχους
 ἔπιπτον, κατερράγοντες τὰ σώματα καὶ
 δεινῶς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἀποβάλλοντες.
 Τὰς δὲ κλίμακας ἀκωλύτως ἐπήγνουον
 καὶ ἀνέβαινον ὡς ἀετοὶ πετώμενοι.

12. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι σὺν τῷ βασιλεῖ οὐκ
 ἐγίνωσκον τὸ γεγόμενον, ἦν γὰρ ἀπὸ
 μακρόθεν ἢ γενομένη τῶν Τούρκων
 εἴσοδος καὶ ἄλλως ὅτι ὑπὲρ τῶν
 ἀντιμαχόντων ἅπας ὁ σκοπὸς ἦν. Ἦσαν
 γὰρ ἀντιπολεμοῦντες ἄνδρες μάχιμοι,
 Τοῦρκοι εἴκοσι πρὸς ἓνα Ῥωμαῖον καὶ

αντιστέκονταν στους εχθρούς.
 Ὅλη τους ἡ προσπάθεια καὶ ὁ
 μόνος τους στόχος ἦταν νὰ μὴν
 ἀφήσουν τοὺς Τούρκους νὰ
 περάσουν ἀπὸ τὰ γκρεμισμένα
 τείχη. Λάθεψαν ὁμῶς, γιατί ἦ-
 ταν θέλημα Θεοῦ νὰ περάσουν
 ἀπὸ ἄλλη οδὸ. Γιατί, αφοῦ εἶ-
 δαν τὴν πύλην, γιὰ τὴν ὁποία
 μιλήσαμε προηγουμένως, ἀνοι-
 κτή καὶ αφοῦ μπήκαν μέσα πε-
 νήντα ἄνδρες ἀπὸ τοὺς πιο
 ὀνομαστοὺς δούλους τοῦ τυ-
 ράννου, ἀνέβηκαν πάνω στα
 τείχη, ξεφυσώντας μανιασμέ-
 νοι, σκότωσαν ὅσους συνα-
 ντούσαν καὶ κτυπούσαν τοὺς
 ἀκροβολιστές. Το θέαμα ἦταν
 φρικιαστικό. Ἀπὸ τοὺς Ῥωμαί-
 οὺς καὶ Λατίνους ποὺ ἐμπόδι-
 ζαν τοὺς Τούρκους νὰ στήσουν
 τις σκάλες στα τείχη, ἄλλοι
 σφαγιάστηκαν κι ἄλλοι ἐκλει-
 ναν τὰ μάτια καὶ πηδούσαν ἀπὸ
 τὸ τείχος, συντρίβοντας τὰ
 κορμιά τους καὶ δίνοντας φρι-
 κτὸ τέλος στὴ ζωὴ τους. Καὶ οἱ
 Τούρκοι ἀνενόχλητοι ἐστήναν
 τις σκάλες καὶ ἀνέβαιναν σαν
 ἀετοὶ πετούμενοι.

12. Οἱ Ῥωμαῖοι μαζί με τὸν βα-
 σιλιά δὲν ἤξεραν τι εἶχε γίνεῖ,
 γιατί ἡ εἴσοδος τῶν Τούρκων
 ἐγίνε πιο μακριά καὶ γιατί ὁ
 σκοπὸς τους ἦταν νὰ ἀντι-
 μάχονται τοὺς κατὰ μέτωπο
 εχθρούς. Γιατί πολεμούσαν με

τοῦτον οὐ τόσοσιν πολεμιστὴν ὡς τὸν τυχόντα Τοῦρκον. Πρὸς ἐκείνους γοῦν ἦν καὶ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ φροντίς. Τότε ἐξαίφνης ὀρῶσι βέλη ἐκ τῶν ἄνω κατιόντα καὶ κατασφάπτοντα τούτους. Ἀναβλέψαντες δὲ ὀρῶσι Τούρκους. Ἰδόντες δὲ εἰς φυγὴν ἔνδον ἐτρέπησαν. Καὶ μὴ δυνάμενοι εἰσελθεῖν διὰ τῆς πύλης τῆς ἐπονομαζομένης Χαρσοῦ, στενοχωρούμενοι διὰ τὸ πλῆθος, οἱ μὲν ἀλκὴν περισσοτέραν ἔχοντες τοὺς ἀνάνδρους καταπατοῦντες εἰσήρχοντο. Τότε ἡ τοῦ τυράννου παράταξις ἰδόντες τὴν τροπὴν τῶν Ῥωμαίων, μιᾷ φωνῇ βοήσαντες εἰσέδραμον, καταπατοῦντες τοὺς ἀθλίους καὶ κατασφάπτοντες. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν πύλην οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν, ἦν γὰρ φραγεῖσα ὑπὸ τῶν κατάπεσόντων σωμάτων καὶ λειποψυχησάντων. Ἐκ τῶν τειχέων οὖν οἱ πλεῖστοι διὰ τῶν ἐρειπίων εἰσήρχοντο καὶ τοὺς συναντῶντας κατέκοπτον.

13. Ὁ βασιλεὺς οὖν ἀπαγορεύσας ἑαυτὸν, ἰστάμενος βαστάζων σπάθην καὶ ἀσπίδα, εἶπε λόγον λύπης ἄξιον· «Οὐκ ἔστι τις τῶν χριστιανῶν τοῦ λαβεῖν

ἀντρες δυνατούς, ἓνας Ῥωμαῖος ἐναντίον εἴκοσι Τούρκων καὶ δεν ἤξεραν να πολεμοῦν ὅσο ἓνας, ο ὀποιοσδήποτε, Τούρκος. Σε κείνους λοιπὸν ἦταν στραμμένη ἡ προσοχὴ τους καὶ ἡ ἐννοια τους. Τότε ξαφνικά, βλέπουν τα βέλη να πέφτουν ἀπὸ ψηλά καὶ να τους σκοτώνουν. Γυρνοῦν κατὰ κει καὶ βλέπουν τους Τούρκους. Μόλις τους εἶδαν τρέχουν να φύγουν στο εσωτερικό. Καὶ μὴ μπορώντας να μπουν ἀπὸ τὴν πύλη του Χαρσοῦ, γιατί πιέζονταν ἀπὸ τὸ πλῆθος, ὅσοι εἶχαν περισσότερη δύναμη, καταπατοῦσαν τους πιο αδύναμους καὶ ἐμπαιναν. Τότε ἡ παράταξη του τυράννου, βλέποντας τὴν υποχώρηση των Ῥωμαίων, με μια κραυγὴ, μπήκαν μέσα, καταπατώντας καὶ κατάσφάζοντας τους αξιολύπητους. Μόλις ἐφτάσαν στην πύλη, δεν μπόρεσαν να μπουν, γιατί εἶχε φράξει ἀπὸ τα πεσμένα σώματα των νεκρῶν καὶ των ετοιμοθάνατων. Ἔτσι λοιπὸν ἐμπαιναν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τα γκρεμισμένα τείχη καὶ ὅσους συναντούσαν τους κατέσφάζαν.

13. Τότε ο βασιλιάς ἀποκαμωμένος, καθὼς στεκόταν κρατώντας τὸ σπαθὶ καὶ τὴν ἀσπίδα, εἶπε λόγο σπαρακτικό: «Δεν

τὴν κεφαλὴν μου ἀπ' ἐμοῦ;» - Ἦν γὰρ μονώτατος ἀπολειφθεὶς. Τότε εἶς τῶν Τούρκων δούς αὐτῷ κατὰ πρόσωπον καὶ πλήξας, καὶ αὐτὸς τῷ Τούρκῳ ἑτέραν ἐχαρίσατο· τῶν ὀπισθεν δ' ἕτερος καιρίαν δούς πληγὴν, ἔπεσε κατὰ γῆς· οὐ γὰρ ἤδεσαν, ὅτι ὁ βασιλεύς ἐστιν, ἀλλ' ὡς κοινὸν στρατιώτην τοῦτον θανατώσαντες ἀφῆκαν.

14. Εἰσελθόντες δὲ οἱ Τοῦρκοι πλὴν τριῶν ἐν τῇ εἰσελεύσει οὐδεὶς ἄλλος ἀπώλετο· ἦν γὰρ ὥρα πρώτη τῆς ἡμέρας, οὐπω ὑπὲρ γῆν φανέντας. Εἰσελθόντων δὲ καὶ διασκεδασθέντων ἀπὸ τῆς πύλης Χαρισσοῦ ἕως τοῦ παλατίου τὸν ἀπαντήσαντα ἐφόνευσον, ὁμοίως καὶ τὸν φεύγοντα. Κατέσφαξαν οὖν ἄνδρας μαχίμους ἕως χιλιάδας δύο. Καὶ γὰρ οἱ Τοῦρκοι ἐδεδοίκεισαν, ἦσαν γὰρ ἀεὶ διαλογιζόμενοι, ὅτι ἐντὸς τῆς πόλεως τούλάχιστον ἔσονταὶ πολεμισταὶ ὡς πεντήκοντακισχίλιοι. Ἐν τούτῳ καὶ τοὺς δισχιλίους κατέσφαξαν. Εἰ γὰρ ἤδεσαν, ὅτι ὁ πᾶς τῶν ἐνόπλων στρατὸς οὐχ ὑπερβαίνει τοὺς ὀκτακισχιλίους, οὐκ ἂν ἀπώλεσάν τινα· φιλοχρήματον γὰρ τὸ γένος τοῦτο, εἰ καὶ φονεὺς πατρικὸς ἐμπέσοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, διὰ χρυσοῦ ἀπολύουσιν. Πόσω μᾶλλον ὁ μὴ ἀδικήσας, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ ἀδικούμενος; Καὶ γὰρ μετὰ τὸν πόλεμον ἐνέτυχον ἐγὼ πολλοῖς καὶ διηγήσαντό μοι, πῶς· «Φοβούμενοι τοὺς ἔμπροσθεν, ἐσφάττομεν τοὺς προλαβόντας· καὶ γὰρ εἰ

υπάρχει κανεὶς χριστιανὸς να μου πάρει το κεφάλι;» Εἶχε απομείνει ολομόναχος. Τότε ἓνας Τούρκος τὸν κτύπησε κατὰ πρόσωπο· κι ἐκεῖνος ἀντιγύρισε τὸ κτύπημα στὸν Τούρκο· ἓνας ἄλλος ὅμως ἀπὸ πίσω τὸν κτύπησε καιρία καὶ ἔπεσε καταγῆς· δὲν ἤξεραν ὅτι εἶναι ὁ βασιλιάς, ἀλλὰ τὸν σκότωσαν κοινὸ στρατιώτη καὶ τὸν παράτησαν.

14. Εκτὸς ἀπὸ τρεῖς ἄνδρες δὲν ἔχασαν κανέναν ἄλλο οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν εἰσβολή τους. Ἦταν ἀκόμη ἡ πρώτη ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ δὲν εἶχε ἀνατεῖλει ὁ ἥλιος. Μόλις μῆκαν οἱ Τούρκοι, διασκορπίστηκαν ἀπὸ τὴν Πύλη τοῦ Χαρισσοῦ ὡς τὸ παλάτι κι ὅποιον συναντούσαν τὸν σκότωναν, τὸ ἴδιο καὶ ὅποιον προσπαθοῦσε να ξεφύγει. Ἐτσι, κατέσφαξαν περίπου δύο χιλιάδες πολεμιστὲς. Γιατί οἱ Τούρκοι φοβούνταν καθὼς σκέφτονταν ὅτι βρίσκονται στὴν Πόλη περίπου πενήντα χιλιάδες πολεμιστὲς. Ἐτσι ἐσφάξαν καὶ τοὺς δύο χιλιάδες. Ἀν ἤξεραν ὅτι ὅλος ὁ στρατὸς δὲν ξεπερνοῦσε τὶς ὀκτὼ χιλιάδες δε θα σκότωναν κανένα. γιατί τούτο τὸ γένος εἶναι φιλοχρήματο κι ἀν ἀκόμη ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τοὺς πέσει στα χέρια τοὺς, θα τὸν ἀπελευθέρωναν ἀντὶ γιὰ

ἤδεμεν τοσαύτην ἀπορίαν ἀνδρῶν
υὑάρχουσαν ἐν τῇ Πόλει, τοὺς πάντας
ὡς πρόβατα πεπράκαμεν· ἄν».

24. Αὕτη ἡ ἀπειλή, ἣν εἰρήκαμεν, ὑπῆρ-
χεν ἀναφθεῖσα καὶ καίουσα ἐκ τῆς Χαρ-
σοῦ πύλης καὶ τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ καὶ
τοῦ μέρους τοῦ παλατίου, ἡ δὲ τῶν
πλοίων καὶ τοῦ λιμένος ἀντίστασις οὐκ
ἐνεδίδου χώραν τοῖς Τούρκους τοῦ στή-
σαι τὰς κλίμακας ἐν τοῖς τείχεσιν. Ἦσαν
οἱ Ῥωμαῖοι ἐπικρατέστεροι τῶν Τούρ-
κων, βάλλοντες λίθοις καὶ βέλεσι ἄχρι
τρίτης ὥρας τῆς ἡμέρας, ἕως οὔ, ἐλθὼν
καὶ καταντῆσαν μέρος τῶν σκυλευόντων
ἀπὸ πρωΐας ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ
ιδόντες τοὺς Ῥωμαίους πολεμίζοντας
τοὺς ἔξω καὶ φωνῆν, ὄση δύναμις, ἀφέ-
ντες ἔδραμον ἐπάνω τῶν τειχέων. Οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι τοὺς Τούρκους ιδόντες ἐντὸς
τῆς πόλεως καὶ φωνῆν ἀφέντες ὀδυ-
νηράν· τὸ οἴμοι, ἀπὸ τοῦ τείχους κατέ-
πιπτον· οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖ πλέον ἰσχύς οὔτε
δύναμις τοῖς Ῥωμαίοις. Τότε καὶ οἱ ἐν
τοῖς πλοίοις θεασάμενοι τοὺς Τούρκους
ἐντὸς ἔγνωσαν, ὅτι ἡ πόλις ἐάλω, καὶ ὡς
ἐν τάχει τὰς κλίμακας θέντες, ἐντὸς
ἐβιβάσθησαν καὶ τὰς πύλας κατεά-

χρυσάφι. Πόσο μάλλον αὐτοὺς
που δεν τους ἀδίκησαν, ἀλλὰ
που ἀδικήθηκαν ἀπ' αὐτοὺς.
Εξάλλου μετὰ τον πόλεμο ἐγὼ
γνώρισα πολλοὺς που μου
διηγήθηκαν ὅτι "ἐπειδὴ φοβό-
μασταν αὐτοὺς που θα βρίσκα-
με μπροστὰ μας, σφάζαμε
ὄσους συναντούσαμε· ἀν ξέρα-
με ὅτι τη λειψανδρία που
υπήρχε στην Πόλη, ὅλους θα
τους ξεπουλούσαμε σαν τα
πρόβατα.

24. Αὐτὸς ὁ ὄλεθρος, για τον
οποῖο μιλήσαμε, ἀνάψε καὶ κό-
ρωσε ἀπὸ την Πύλη του Χαρ-
σοῦ καὶ του Αγίου Ρωμανοῦ καὶ
σ' ἓνα μέρος ἀπὸ το παλάτι. Η
ἀντίσταση ὅμως των πλοίων
ἀπὸ το λιμάνι δεν ἀφήνε πε-
ριθώρια στους Τούρκους νὰ
στήσουν τις σκάλες στα τείχη.
Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν ἐπικρατέ-
στεροι των Τούρκων, ρίχνοντας
λίθους καὶ βέλη μέχρι την τρίτη
ὥρα της ἡμέρας, ὡς ὅτου
ἐφτάσε ἓνα μέρος ἀπ' αὐτοὺς
που ρήμαζαν ἀπὸ το πρωὶ μέσα
στην πόλη καὶ ἀφοῦ εἶδαν τους
Ρωμαίους νὰ ἀντιστέκονται σ'
αὐτοὺς που ἦσαν ἔξω, ἐβγαλαν
δυνατὲς φωνές μ' ὄση δύναμη
εἶχαν, κι ὄρμηξαν ἐπάνω στα
τείχη. Οἱ Ρωμαῖοι, μόλις εἶδαν
τους Τούρκους μέσα στην πόλη
ἐβγαλαν σπαρακτική φωνή· ἓνα
"ἀλίμονο" καὶ ρίχνονταν ἀπὸ το

ξαντες ἅπαντες ἔνδον εἰσήεσαν.

τείχος· γιατί είχε χαθεί κάθε δύναμη και κάθε αντοχή στους Ρωμαίους. Τότε, κι αυτοί που ήσαν στα πλοία, βλέποντας τους Τούρκους μέσα στην πόλη, κατάλαβαν ότι "ἡ πόλις ἐάλω", τοποθετώντας γρήγορα τις σκάλες, σκαρφάλωναν πάνω και αφού ἔσπασαν τις πύλες, ἐμπαιναν ὅλοι μέσα.

Ἡ τύχη του Λουκά Νοταρά

25. Ἰδὼν δὲ καὶ ὁ μέγας δούξ τοὺς Τούρκους ἐλθόντας, οὗ ἴστατο τόπου, ἦν γὰρ ἐπιβλέπων τὴν Βασιλικὴν Πύλην σὺν πεντακοσίοις, ἀφῆκε φυλάττων τὴν πύλην καὶ πρὸς τὸν ἴδιον οἶκον ἀνεχώρησε σὺν ὀλίγοις. Καὶ γὰρ ἦσαν ἅπαντες διασκεδασθέντες καὶ οἱ μὲν πρὸ τοῦ τὴν οἰκίαν καταλαβεῖν, αἰχμαλωτίζοντο, οἱ δὲ τὰς αὐτῶν οἰκίας καταλαβόντες, ἐρήμους παίδων καὶ γυναικὸς καὶ πραγμάτων εὕρισκον καὶ αὐτοὶ πρὸ τοῦ στοναχῆσαι καὶ κλαῦσαι ἐδεσμοῦντο τὰς χεῖρας ὀπισθεν. Ἔτεροι δὲ ἐρχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ εὐρόντες τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ἤδη ἀπαγόμενα, καὶ συνεδέδεντο καὶ ἐδεσμοῦντο σὺν τοῖς φιλτάτοις καὶ τῇ συζύγῳ. Τοὺς δὲ γέροντας τοὺς ἐν οἴκῳ, τοὺς μὴ δυναμένους ἐξελθεῖν ἐκ τῆς οἰκίας ἢ διὰ νόσου ἢ διὰ γήρους, πάντας καὶ πάσας ἀνηλεῶς ἔσφαττον.

25. Κι ο μέγας δούκας, που υπεράσπιζε τη Βασιλική Πύλη με πεντακόσιους, βλέποντας τους Τούρκους να πλησιάζουν στο σημείο που βρισκόταν, παράτησε τη φύλαξή της και μαζί με λίγους ἔφυγε για το σπίτι του. Κι ὅλοι οι Ρωμαῖοι εἶχαν διασκορπιστεῖ· ἄλλοι συλλαμβάνονταν πριν να φτάσουν στο σπίτι τους, ἐνῶ ἄλλοι φτάνοντας στα σπίτια τους τα ἐβρισκαν ἐρημα ἀπὸ τα παιδιά τις γυναῖκες και τα πράγματά τους και, πριν προλάβουν να αναστενάξουν και να κλάψουν, βρίσκονταν χεροδεμένοι πισθάγκωνα. Ἄλλοι πάλι καθὼς ἐφταναν στα σπίτια τους κι ἐβρισκαν τη γυναῖκα τους και τα παιδιά τους ἤδη να να ἔχουν

Τὰ βρέφη τὰ ἀρτιγέννητα ἐν ταῖς πλατείαις ἔρριπτον.

26. Ὁ δὲ μέγας δούξ εὐρών τὰς θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ τὴν γυναῖκα, ἣν γὰρ ἀσθενοῦσα, ἐν τῷ πύργῳ κεκλεισμένους καὶ κωλύοντας τοῖς Τούρκοις τὴν εἴσοδον, αὐτὸς μὲν συνελήφθη σὺν τοῖς ὑπακολουθοῦσιν αὐτῷ· ὁ δὲ τύραννος πέμψας τινάς, ἐφύλαττον καὶ αὐτὸν καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτοῦ. Τοὺς δὲ καταλαβόντας καὶ περικυκλώσαντας τὸν οἶκον αὐτοῦ Τούρκους, ἔδωκεν ἱκανὰ ἀργύρια, ὥστε δοκεῖν ἐξαγοράζειν αὐτοὺς διὰ τὸν ὄρκον· ἐφυλάττετο οὖν πανοικί.

28. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανός, ὃν φθάσας ὁ λόγος ἔπεμψεν ἐν τῇ νηί, τοῦ θεραπευθῆναι τὴν πληγὴν, ἣν ὑπέστη, κατευθύς, ὄντος αὐτοῦ ἐν τῷ λιμένι, τινὲς τῶν αὐτοῦ φεύγοντες, ἔδραμον λέγοντες, πῶς οἱ Τοῦρκοι εἰσίασιν ἐν τῇ

συλληφθεῖ, δένονταν κι αιχμαλωτίζονταν με τους αγαπημένους τους και με τη σύζυγό τους. Τους γέροντας που ἔμεναν στο σπίτι, γιατί δεν μπορούσαν να βγουν από το σπίτι είτε εξαιτίας κάποιας αρρώστιας ἢ από γερατειά, οι Τούρκοι ὅλους και ὅλες τους ἔσφαζαν ανελέητα. Και τα νεογέννητα βρέφη τα πετούσαν στις πλατείες.

26. Ο μέγας δούκας βρήκε τις κόρες του, τους γιους του και τη γυναίκα του, που ήταν ἀρρωστη, κλεισμένους στον πύργο, να εμποδίζουν την είσοδο στους Τούρκους. Τότε τον συνέλαβαν μαζί με τους ἀκόλουθούς του. Ο τύραννος ὁμως εἶχε στείλει κάποιους να φυλάνε τον ἴδιο και τα υπάρχοντά του. Σ' ὅσους Τούρκους εἶχαν καταλάβει και εἶχαν περικυκλώσει το σπίτι του δούκα, ο τύραννος τους ἔδωσε αρκετά χρήματα, για να φανεί ὅτι τους εξαγόραζε, σύμφωνα με τον ὄρκο του. Ἐτσι φυλασσόταν ο δούκας και η οικογένειά του.

28. Ο Ἰωάννης ο Ἰουστινιάνης, για τον οποίο εἶπαμε προηγουμένως ὅτι εἶχε πάει στο πλοίο για να θεραπεύσει την πληγὴ του, μόλις ἔφτασε στο λιμάνι, κάποιοι ἀπό τους δι-

πόλει καὶ ὁ βασιλεὺς ἐσφάγη. Ἀκούσας τὸν πικρότατον καὶ δριμύ λόγον οὖν, προστάττει τοὺς κήρυκας διὰ σαλπίγγων ἀνακαλεῖν τοὺς αὐτοῦ ὑπασπιστὰς καὶ συμπλώτας.

29. Ὅμοίως καὶ αἱ λοιπαὶ νῆαι ἐτοιμάζοντο· ἦσαν γὰρ αἱ πλεῖσται ἀποβαλόμεναι τοὺς ναυάρχους αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντας. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ἐλεεινὸν ἐν τῇ παραθαλασσίᾳ τοῦ λιμένος· ἄνδρας, γυναῖκας, μονάζοντας, μονάστριας βοώσας οἰκτρῶς· καὶ τύπτουσαι τὰ στήθη ἐδέοντο τοὺς ἐν ταῖς ναυσὶ τοῦ ἀντιλαβέσθαι αὐτῶν. Ἄλλ' οὐκ ἦν δυνατόν· ἅπαξ ἐπροορίσθη τοῦ πιεῖν τὸ ποτήριον τὸ πλήρες τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου. Εἰ γὰρ καὶ αἱ νῆαι ἐβούλοντο, ἀλλ' οὐκ ἠδύναντο. Καὶ γὰρ εἰ καὶ μὴ ἀσχολοῦντο τὰ πλοῖα τοῦ τυράννου ἐν τῇ πραίδᾳ καὶ τῷ σκυλμῶ τῆς πόλεως, οὐκ ἂν ἀφέθη μία καὶ μόνον. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι ἀφέντες τὰ πλοῖα, πάντες ἔνδον ἦσαν καὶ οἱ Λατῖνοι ἄδειαν εὐρόντες ἐξήρχοντο τοῦ λιμένος. Ὁ δὲ τύραννος ἔτρυζε μὲν τοὺς ὀδόντας, ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο πλέον τι πρᾶξαι καὶ ἄκων ἐκαρτέρει.

κοὺς του καταδιωγμένοι ἐφτάσαν τρέχοντας και του ανήγειλαν ὅτι οἱ Τούρκοι μπήκαν στην πόλη κι ὅτι ο βασιλιάς σφάχτηκε. Ακούγοντας τον πικρό και οδυνηρό λόγο, διατάζει τους κήρυκες του να καλέσουν με τις σάλπιγγές τους ὑπασπιστές του και συμπλωρίτες του.

29. Παρόμοια προετοιμάζονταν και τα υπόλοιπα καράβια. Τα περισσότερα απ' αυτά είχαν χάσει τους καπετάνιους τους, οἱ οποίοι είχαν αἰχμαλωτιστεῖ. Κι ἦταν θέαμα ἐλεεινὸ στην ἀποβάθρα του λιμανιού· ἄνδρες και γυναῖκες, καλόγεροι και καλογριές να φωνάζουν με σπαραγμό· να χτυποῦν τα στήθια τους και να παρακαλάνε τους ναύτες να τους πάρουν στα καράβια τους. Ὅμως αὐτό δεν ἦταν δυνατό· γιατί ἦταν το πεπρωμένο τους να πιουν ολόκληρο το ποτήρι της ὀργῆς του Κυρίου. Ακόμα κι αν τα καράβια ἠθέλαν να τους σώσουν, αὐτό δεν ἦταν δυνατό. Κι αν τα πλοῖα του τυράννου δεν ἀπασχολοῦνταν με την λεηλασία και τη λαφυραγωγία της πόλης οὔτε ἓνα απ' τα πλοῖα δε θα εἶχε σωθεῖ. Αλλά οἱ Τούρκοι εἶχαν παρατήσει τα πλοῖα και ἦταν ὅλοι μέσα στην πόλη, κι ἔτσι οἱ Λατῖνοι βρήκαν ἄδεια

ΧΛ 3. Ἐξελθὼν οὖν ἐκ τοῦ βωμοῦ ἐζήτησε τὸν μέγα δοῦκα καὶ αὐθις παρέστησαν αὐτόν. Ἐλθὼν οὖν καὶ προσκυνήσας, εἶπεν αὐτῷ· «Καλῶς ἐποιήσατε τοῦ μὴ παραδοῦναι τὴν πόλιν; Ἴδὲ πόση ζημία ἐγεγόνει, πόσος ὄλεθρος, πόση αἰχμαλωσία»· - Ὁ δὲ δοῦξ ἀπεκρίνατο· «Κύριε, οὐκ εἶχαμεν τόσην ἡμεῖς ἐξουσίαν τοῦ διδόναι σοι τὴν Πόλιν, οὐδὲ ὁ βασιλεὺς αὐτός· ἄλλως ὅτι καὶ τινες τῶν σῶν ἐνεδυνάμουν τὸν βασιλέα ἐν λόγοις γράφοντες· «Μη φοβοῦ, οὐ γὰρ ἰσχύσει καθ' ὑμῶν»· – Τοῦτο γοῦν ὑπέλαβεν ὁ τύραννος διὰ τὸν Χαλὶλ-πασιαν· ἦν γὰρ τρέφων θυμὸν κατ' αὐτοῦ. Τότε ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ἠρώτησεν, εἰ ὁ βασιλεὺς ἀπέδρα σὺν ταῖς ναυσί, καὶ ὁ δοῦξ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐκ οἶδεν· ἦν γὰρ αὐτός ἐν τῇ Βασιλικῇ Πύλῃ, τότε, ὅτε οἱ Τοῦρκοι συνήντησαν, εἰσελθόντες ἐν τῇ πύλῃ τῇ Χαρσοῦ, τῷ βασιλεῖ. Ἀποσπασθέντες οὖν ἐκ μέσου τοῦ στρατοπέδου δύο νέοι, εἶρηκεν ὁ εἷς τῷ τυράννῳ· «Κύριε, ἐγὼ τοῦτον ἀπέκτεινα· βιαζόμενος οὖν τοῦ εἰσελθεῖν καὶ ἀρπάσαι σὺν τοῖς σὺν ἐμοί, ἔασα αὐτὸν νεκρὸν καταλείψας». - Ὁ δ' ἄλλος εἶπεν· «Ἐγὼ τοῦτον ἐπάταξα πρῶτον». – Τότε ὁ τύραννος στείλας καὶ τοὺς δύο, ἐνετείλατο φέρειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· οἱ δὲ ταχυδρομήσαντες εὗρον καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τεμόντες,

την ἔξοδο κι ἔφευγαν ἀπὸ το λιμάνι. Ὁ τύραννος ἔτριζε τα δόντια του, ἀλλὰ δεν μπορούσε να κάνει τίποτα και χωρὶς να το θέλει υπέμεινε την κατάσταση.

ΧΛ 3. (Ὁ τύραννος) βγαίνοντας ἀπὸ τὸν βωμό (τῆς Ἁγίας Σοφίας) ζήτησε τὸν μέγα δούκα κι ἀμέσως τὸν ἔφεραν μπροστὰ του. Ἀφοῦ πλησίασε και προσκύνησε τὸν ρώτησε: "Κάνατε καλά που δε μου παραδώσατε τὴν πόλη; Κοίτα τι ζημιά ἐγινε, πόσος ὄλεθρος, πόση αἰχμαλωσία". Κι ὁ δούκας ἀποκρίθηκε: "Κύριε, δεν εἶχαμε εμεῖς τόση ἐξουσία να σου παραδώσουμε τὴν Πόλη, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς· ἄλλωστε κάποιοι ἀπὸ τους δικούς σου ἐνδυνάμωσαν τὸν βασιλιά με γραπτές ἐπιστολές, λέγοντας: "Μη φοβάστε, δε θα σας νικήσει". Ὁ τύραννος θεώρησε υπεύθυνο για τούτο τὸν Χαλὶλ πασά, ἐναντίον του οποιῦ ἐτρε-φε θυμό. Τότε, ἀκούγοντας τὸ ὄνομα του βασιλιά, ρώτησε αν ὁ βασιλιάς ἀπέδρασε μαζί με τα πλοία και ὁ δούκας ἀποκρίθηκε ὅτι δεν ἔξερε, γιατί ὁ ἴδιος βρισκόταν στη Βασιλικὴ Πύλη τότε, ὅταν οἱ Τούρκοι μπαίνοντας ἀπὸ τὴν Πύλη του Χαρσοῦ, συνάντησαν τὸν βασιλιά. Δυο νέοι πετάχτηκαν ἀπὸ τὸ πλῆθος του στρατοῦ κι ὁ

παρέστησαν τῷ ἡγεμόνι. Ὁ δὲ τύραννος ἔφη πρὸς τὸν μέγα δοῦκα· «Εἶπέ μοι τὸ ἀληθές, εἰ ἡ κεφαλὴ αὕτη ἐστὶ τοῦ βασιλέως σου». Τότε καταστοχασάμενος αὐτὴν εἴρηκεν· «Ἐκείνου ἐστὶ, κύριε». – Εἶδον οὖν αὐτὴν καὶ ἕτεροι καὶ ἐγνώρισαν. Τότε προσήλωσαν αὐτὴν ἐν τῷ κίονι τοῦ Αὐγουσταίου καὶ ἴστατο ἕως ἑσπέρας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκδείρας καὶ ἀχύροις τὸ δέρμα στοιβάσας, ἔπεμψε πανταχοῦ δεικνύων τὸ τῆς νίκης σύμβολον, τῷ τῶν Περσῶν ἀρχηγῷ καὶ τῶν Ἀράβων καὶ τοῖς ἄλλοις Τούρκοις.

4. Ἔτεροι δὲ φασιν, ὡς ὁ δοῦξ εὐρέθη μετὰ τοῦ Ὁρχάν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ καστελίου τῶν Φραντζεζίδων κάκεῖ παρεδόθησαν ὁρῶντες, ὡς οὐκ ἦν δυνατὸν ἀντίστασθαι πλέον τοῖς Τούρκοις. Ὁντων δὲ πλείστων ἐκεῖ καὶ εὐγενῶν ἀρχόντων σὺν τῷ δουκί, ἠττήσατο ὁ

ένας ἀπ' αὐτοῦς εἶπε στον τύραννο: "Κύριε, ἐγὼ τον σκότωσα· ἐπειδὴ ὅμως βιαζόμευνα να μπω μέσα και να αρπάξω μαζί με τους συντρόφους μου, τον εγκατέλειψα νεκρό". Κι ο ἄλλος εἶπε: "Ἐγὼ πρώτος τον χτύπησα: Τότε ο τύραννος τους ἔστειλε και τους δύο και τους διέταξε να του φέρουν το κεφάλι του. Κι ἐκεῖνοι ἔτρεξαν γρήγορα, βρήκαν τον βασιλιά, κι αφού ἔκοψαν το κεφάλι του το ἔφεραν μπροστά στον ηγεμόνα. Κι ο τύραννος εἶπε προς τον μέγα δούκα: "Πες μου την ἀλήθεια, αν αὐτό εἶναι το κεφάλι του βασιλιά σου". Τότε αὐτός, αφού το περιεργάστηκε καλά, εἶπε: "Ἐκείνου εἶναι, κύριε". Το εἶδαν κι ἄλλοι και το αναγνώρισαν. Τότε το ἔστησαν σ' ἓνα κίονα του Αὐγουσταίου ως το βράδυ. Μετά, το ἔγδαρε κι αφού το παραγέμισε με ἄχυρο, το ἔστειλε παντού, δείχνοντας το σύμβολο της νίκης του, στον ἀρχηγό των Περσῶν και των Ἀράβων και στους ὑπολοίπους Τούρκους.

4. Ἄλλοι πάλι λένε ὅτι ο δούκας βρισκόταν μαζί με τον Ορχάν στον πύργο του κάστρου των Φράγκων και πως ἐκεῖ παραδόθηκαν στους Τούρκους, βλέποντας πως δεν ἦταν πλέον δυνατό ν' ἀντισταθούν. Μαζί με

Ὁρχάν ἀπό τινος μοναχοῦ τὰ ἄμφια αὐτοῦ καὶ φορέσας αὐτὰ ἔδωκε τῷ μοναχῷ τὰ αὐτοῦ καὶ διὰ μιᾶς τοξοβολικῆς θυρίδος ἔβαλεν ἑαυτὸν κατὰ γῆς ἔξω τῆς πόλεως· καὶ λαβόντες οἱ τῶν πλοίων καὶ δεσμώσαντες ἔβαλον ἐντὸς σὺν τοῖς λοιποῖς αἰχμαλώτοις. Οἱ δὲ τοῦ πύργου παραδοθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκείνου εἰσήχθησαν. Τότε εἷς τῶν αἰχμαλώτων τῶν Ῥωμαίων καταπραγματευσάμενος τὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν εἶρηκε τῷ ναυάρχῳ· «Εἰ ἐλευθερώσεις με σήμερον, ἔχω σοι δοῦναι τὸν Ὁρχάν καὶ τὸν μέγα δούκαν ὁμοῦ». – Τότε ἀκούσας ὁ ναύαρχος ὤμοσε τοῦ ἐλευθερώσειν αὐτόν. Καὶ τότε δείξας τὸν μελαμφόρον Ὁρχάνην καὶ μαθὼν, ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνός ἐστιν, ἀπέτεμε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τὸν δὲ μέγα δοῦκα ζῶντα καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁρχάν λαβὼν εἰς τὸν ἡγεμόνα ἀπήγαγεν ἐν τῷ Κοσμιδίῳ. Ἐκεῖνος δὲ τῷ ναυάρχῳ εὐεργετήσας καὶ πλεῖστα δούς ἀπέλυσεν. Τὸν δὲ μέγα δοῦκα ἐκέλευσε καθίσει καὶ παρηγορήσας αὐτόν, ὥρισε διαλαληθῆναι ἐν τῷ φωσάτῳ καὶ ἐν τοῖς πλοίοις διὰ τῶν παίδων καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· καὶ παρευθὺς συνήχθησαν. Τότε ὁ ἡγεμὼν δούς ἀνὰ χιλίων ἀσπρῶν κατὰ κεφαλὴν, ἀπέλυσε πάντας ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ αὐτόν τὸν μέγα δοῦκα, θάρρυνας αὐτόν καὶ παρηγορήσας τὰ πλεῖστα, εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι· «Τὴν πόλιν ταύτην σοὶ μέλλω παρακαταθέσθαι τοῦ ἔχειν τὴν ἄπασαν αὐτῆς φροντίδα· καὶ ποιήσω σε εἰς κρειττοτέραν δόξαν, παρ’ ἣν εἶχες ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βασιλέως· καὶ

τον δούκα βρίσκονταν ἐκεῖ καὶ πολλοὶ ευγενεῖς. Ὁ Ὁρχάν ζήτησε ἀπὸ κάποιου μοναχοῦ τὰ ράσα του κι, ἀφοῦ τα φόρεσε, ἔδωσε στον μοναχὸ τὰ δικά του ρούχα καὶ στη συνέχεια ἐφυγε ἀπὸ μια θυρίδα γιὰ τοξότες, κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ βρέθηκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Τον συνέλαβαν ὁμῶς οἱ ναύτες κι ἀφοῦ τον ἔδεσαν τον ἔβαλαν μέσα στο πλοῖο μαζί με τοὺς ἄλλους αἰχμαλώτους. Παραδόθηκαν κι αὐτοὶ που βρίσκονταν στον πύργο καὶ βρέθηκαν μέσα στο πλοῖο. Τότε, ἓνας ἀπὸ τοὺς Ῥωμιούς αἰχμαλώτους, παζαρεύοντας τὴν ἐλευθερία του, εἶπε στον καπετάνιο: "Ἄν με ἐλευθερώσεις σήμερον, θὰ σου παραδώσω τὸν Ὁρχάν μαζί με τὸν μέγα δούκα". Τ’ ἀκούσε ὁ καπετάνιος καὶ του ορκίστηκε ὅτι θὰ τον ἐλευθερώσει. Κι αὐτὸς του ἔδειξε τὸν μαυροντυμένο Ὁρχάνη κι ἐκεῖνος, ὅταν εξακρίβωσε ὅτι ὄντως αὐτὸς ἦταν, του ἔκοψε τὸ κεφάλι. Παίρνοντας τὸν μέγα δούκα καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Ὁρχάν πήγε στον ἡγεμόνα στο Κοσμίδιο. Ἐκεῖνος εὐεργέτησε τὸν καπετάνιο δίνοντάς του πλοῦσια δῶρα καὶ τὸν ἐδίωξε. Τὸν μέγα δούκα τὸν διέταξε νὰ καθίσει καὶ τὸν παρηγόρησε καὶ διέταξε νὰ διαλαληθεῖ στο φουσάτο καὶ

μὴ ἀθύμει». – Εὐχαριστήσας οὖν καὶ ἀσπασάμενος τὴν αὐτοῦ χεῖρα ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Μαθὼν δὲ παρ' αὐτοῦ τὰ ὀνόματα τῶν εὐγενῶν τῶν ἐν τῷ παλατίῳ διαπρεψάντων ὀφφικιαλίων, πάντων τὰ ὀνόματα κατέγραψεν· καὶ ἐν τοῖς πλοίοις καὶ ἐν ταῖς σκηναῖς συναθροίσας οὖν πάντας ἐξηγόρασεν, ἀνὰ χιλίων ἀσπρῶν δούς τοῖς Τούρκοις.

στα πλοία για τα παιδιά και τη γυναίκα του. Αμέσως μεταφέρθηκαν μπροστά του. Τότε ο ηγεμόνας έδωσε χίλια άσπρα για τον καθένα, τους έστειλε στο σπίτι του και τον μέγα δούκα, αφού τον ενθάρρυνε και τον παρηγόρησε πολύ, του είπε ότι: "Σκοπεύω να σου αναθέσω τη διοίκηση αυτής της πόλης. Θα αποκτήσεις μεγαλύτερη δόξα απ' αυτή που είχες στον καιρό του βασιλιά. Μη στενοχωριέσαι". Αυτός αφού τον ευχαρίστησε και φίλησε το χέρι του, έφυγε για το σπίτι του. Ο τύραννος κατέγραψε τα ονόματα των ευγενών που διέπρεψαν στο παλάτι ως αξιωματούχοι. Ύστερα τους συγκέντρωσε από τα πλοία και το στρατόπεδο και τους εξαγόρασε όλους, δίνοντας στους Τούρκους χίλια άσπρα για τον καθένα τους.

7. [...] Καὶ λέγει (ὁ δούξ) τῷ σπεκουλάτορι· «Ποίησον τὸ κελευσθέν σοι, ἀρξάμενος ἀπὸ τοὺς νέους». – Καὶ ὑπακούσας ὁ δήμιος ἀπέτεμε τὰς κεφαλὰς τῶν νέων, ἰστάμενος ὁ μέγας δούξ καὶ λέγων τό· «Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε», καὶ τὸ «Δίκαιος εἶ, Κύριε». Τότε εἶπε τῷ σπεκουλάτορι· «Ἀδελφέ, δός μοι ὀλίγην ἀνοχήν τοῦ εἰσελθεῖν καὶ προσεύξασθαι». - Ἦν γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ναὸς μικρός. Ὁ δὲ ἀφῆκε καὶ εἰσελθὼν προσηύξατο. Τότε ἐξελθὼν ἐκ τῆς πύλης

7. Και λέει (ο δούκας) στον δήμιο: "Κάνε αυτό που σε διέταξαν, αρχίζοντας από τους νέους. Υπάκουσε ο δήμιος και έκοψε τα κεφάλια των νέων και ο μέγας δούκας στεκόταν και έλεγε το "Ευχαριστώ σοι Κύριε" και το "Δίκαιος ει, Κύριε". Τότε είπε στον δήμιο: "Αδελφέ, δώσ' μου λίγη ώρα να να μπω και να προσευχηθώ. Βρισκόταν σ' εκείνο τον τόπο ένα μικρός ναός.

τοῦ ναοῦ, ἦσαν γὰρ ἐκεῖ τὰ σώματα τῶν παίδων αὐτοῦ ἔτι σπαραττόμενα, καὶ πάλιν δοξολογίαν πέμψας Θεῷ ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν. Λαβὼν οὖν ὁ δήμιος τὰς κεφαλὰς ἦλθεν εἰς τὸ συμπόσιον, ἐμφανίσας αὐτὰς τῷ αἰμοβόρῳ θηρίῳ· τὰ δὲ σώματα γυμνὰ ἐκεῖ καὶ ἄταφα κατέλιπεν.

8. Ὅμοίως καὶ ὅσους τῶν εὐγενῶν καὶ ὀφθικιαλίων τοῦ παλατίου μεγιστᾶνας ἐξηγόρασε, πάντας, στείλας τὸν σπεκουλάτορα, κατέσφαξεν· τὰς δὲ γυναῖκας καὶ παῖδας αὐτῶν ἐξελέξατο, τὰς ὡραίας κόρας καὶ εὐειδῆ ἄρρῆνα, καὶ παρέδωκε τῷ ἀρχιευνούχῳ τοῦ τηρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Τὴν δὲ λοιπὴν αἰχμαλωσίαν παρέδωκεν ἄλλοις τοῦ φροντίζεσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἄχρις οὗ εἰσαχθῶσιν εἰς Βαβυλῶνα τὴν Ἀδριανοῦ.

9. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἄπασαν Πόλιν ἐν ταῖς σκηναῖς τοῦ φωσάτου, τὴν δὲ πόλιν ἔρημον, νεκρὰν κειμένην, γυμνήν, ἄφωνον, μὴ ἔχουσαν εἶδος οὐδὲ κάλλος.

Κι αὐτὸς τον ἀφήσε και μπήκε και προσευχήθηκε. Τότε, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ ναοῦ, ἦταν ἐκεῖ τὰ σώματα τῶν παιδιῶν τοῦ που ἀκόμα σπάραζαν, κι ἀφοῦ δοξολόγησε τον Θεό του ἔκοψαν τὸ κεφάλι. Πῆρε ὁ δήμιος τὰ κεφάλια και πήγε στο συμπόσιο, ἐμφανίζοντάς τα στο αἰμοβόρο θηρίο· τὰ σώματά τους τα παράτησε ἐκεῖ γυμνὰ και ἄταφα.

8. Παρόμοια, ὅσους ἀπὸ τους ευγενεῖς και τους αξιωματούχους τοῦ παλατιοῦ εἶχε εξαγοράσει, ὅλους, ἀφοῦ ἔστειλε τον δήμιο, τους κατέσφαξε· διάλεξε μάλιστα τις γυναῖκες και τα παιδιά τους, τα ὀμορφα κορίτσια και τα ευειδῆ ἀγόρια και τα παρέδωσε στον ἀρχιευνούχο να τα ἐπιβλέπει. Τους ὑπολοιπούς αἰχμαλώτους τους παρέδωσε να τους φροντίζουν ἄλλοι, μέχρι να πάνε στη Βαβυλῶνα, στην Ἀδριανούπολη.

9. Κι ἐβλεπες ὅλη τὴν Πόλη να βρίσκεται στις σκηνές τοῦ στρατοπέδου, τὴν πόλη ἔρημη, ξαπλωμένη νεκρή, γυμνή, ἀφωνη, παραμορφωμένη, ἀσχημη.

**«ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ» του
Νικολό Μπαρμπάρο**

- [Τα τελευταία οχυρωματικά έργα](#)
- [Ο Φλαντανελάς](#)
- [Η διέλευση των πλοίων από τον Γαλατά](#)
- [Τα λαγούμια και η γέφυρα](#)
- [Η τελευταία επίθεση και η άλωση](#)
- [Τα μετά την άλωση](#)

Καθώς η τύχη θέλησε να βρεθώ σ' ετούτη τη δύσμοιρη πόλη, πήρα την απόφαση να κρατήσω γραπτή αναφορά όλων των γεγονότων που ακολούθησαν, στη μάχη που έδωσε ο Τούρκος μπέης Μωάμεθ γιος του Μουράτ στην προσπάθειά του να εκπορθήσει την Κωνσταντινούπολη. Θέλοντας δε να εξηγήσω με κάθε λεπτομέρεια με ποιο τρόπο την κυρίεψε, θα σας διηγηθώ πρώτα από πού ξεκίνησε ο πόλεμος των Τούρκων έναντι των Ελλήνων και, στη συνέχεια, με τη σειρά, θα παρακολουθήσετε όλες τις μάχες που διεξήχθησαν μέρα τη μέρα, από την αρχή μέχρι το τέλος της βάνουσης και μαρτυρικής κατάλυσης της Πόλης.

Τον Μάρτιο του 1452, ο Τούρκος μπέης Μωάμεθ έδωσε διαταγή να κατασκευαστεί ένα πολύ όμορφο [φρούριο](#) έξι μίλια μακριά από την Κωνσταντινούπολη, απέναντι από το στόμιο της Μαύρης Θάλασσας, το οποίο διέθετε δεκατέσσερις πύργους, από τους οποίους οι πέντε κύριοι καλύπτονταν με μολύβι και ήταν πανύψηλοι και ογκώδεις. Για να κατασκευάσει αυτό το κάστρο, ο Τούρκος ξεκίνησε από την Καλλίπολη με έξι

πολεμικές γαλέρες, 18 φούστες και 16 παρανταρίες και κατέπλευσε στα ύδατα της Κωνσταντινουπόλεως. Ο τόπος που διάλεξε ήταν έξι μίλια μακριά από την Πόλη, από τη μεριά της Ελλάδας, απέναντι από το παλιό Κάστρο. Η ανέγερση αυτού του φρουρίου ολοκληρώθηκε στα τέλη του Αυγούστου του 1452, και ο μόνος λόγος που κατασκευάστηκε ήταν για να κυριευτεί η Κωνσταντινούπολη.

Ο αυτοκράτορας, ο οποίος φοβόταν τον Τούρκο εχθρό του, κάθε μερα έστελνε δώρα στον Τούρκο που κατασκεύαζε το κάστρο και κάθε μέρα έστελνε πρεσβείες, κι όλα αυτά τα έκανε από φόβο. Όταν οι εργασίες αποπερατώθηκαν, μέσα στον Αύγουστο του 1452, εκείνος παρακρατεί μέσα στο κάστρο τους δύο πρέσβεις του αυτοκράτορα και διατάζει να τους αποκεφαλίσουν. Αυτό το φέρεσιμό του έγινε αιτία να ξεσπάσει ο πόλεμος του Τούρκου κατά των Ελλήνων. Μετά απ' αυτό, ο Τούρκος με 50.000 άντρες περίπου έρχεται και στρατοπεδεύει έξω από την Κωνσταντινούπολη και μένει στο στρατόπεδο μόνο τρεις μέρες, ο δε στόλος του επιστρέφει για να παροπλιστεί στην Καλλίπολη και φτάνει εκεί στις 6 Σεπτεμβρίου. Το ίδιο έκαναν και εκείνοι που είχαν πάει διά ξηράς. Αυτό το κάστρο που ανέφερα ήταν πολύ καλά οχυρωμένο από την πλευρά της θάλασσας και με κανένα τρόπο δεν κινδύνευε να κυριευτεί, γιατί διέθετε πάρα πολλές βομβάρδες στην ακτή και πάνω στα τείχη. Κι από τη στεριά όμως ήταν ισχυρό, αλλά όχι τόσο όσο από τη θάλασσα. Το πρώτο βλήμα που ξαπόστειλε η μεγάλη βομβάρδα του κάστρου βύθισε το πλοίο του Αντωνίου Ρίζου που ερχόταν από τη Μαύρη Θάλασσα και ο καπετάνιος του δεν ήθελε να καλάρει και ήταν φορτωμένο με κριθάρι το οποίο προοριζόταν για επικουρία της Κωνσταντινούπολης. Αυτό συνέβη στις 26 Νοεμβρίου του 1452. Ο κύριος του πλοίου πιάστηκε στη θάλασσα και τον έστειλαν στην Αδριανούπολη αυθέντη Τούρκο— κι εκείνος τον φυλάκισε και μετά πάροδο 14 ημερών διέταξε να τον θανατώσουν δι' ανασκολοπισμού. Έναν άλλον, που ήταν γιος του κυρ Δομήνικου ντι Μαΐστρι και ήταν βοηθός του γραμματικού του πλοίου, τον έκλεισε στο σεράι του. Μερικούς ναύτες τούς άφησε ελεύθερους γιατί έπρεπε να έρθουν στην Κωνσταντινούπολη. Άλλους διέταξε να τους διχοτομήσουν. Πριν ακόμα θανατωθεί ο Αντώνιος Ρίζος, ο Βάιλος της Κωνσταντινούπολης έστειλε τον κυρ Φαμπρούτσι Κόρνερ, πρέσβη στον Τούρκο, για να τον παραλάβει. Δεν μπόρεσε όμως να πετύχει τίποτα, γιατί ο αυθέντης Χαν είχε αποφασίσει να τον σκοτώσει δι' ανασκολοπισμού.

Ο κυρ Φαμπρούτσι Κόρνερ, ο οποίος διετέλεσε πρέσβης της Αδριανούπολης, γύρισε πίσω στην Πόλη με τη γαλέρα του άρχοντα Γαβριήλ Τρι-

βιζάνου. Το γεγονός αυτό έγινε αιτία εκείνος που είχε ανοίξει πόλεμο κατά των Ελλήνων, να ανοίξει τώρα πόλεμο και εναντίον ημών, των Βενετιζάνων. Μέσα στον Ιανουάριο του 1453, ο Τούρκος αρχίζει τις προετοιμασίες για να έρθει να κυριεύσει την Κωνσταντινούπολη και συγκεντρώνει μεγάλο στρατό για να πολιορκήσει αυτή τη βασανισμένη και κατά-ταλαιπωρημένη πόλη, τόσο από τη στεριά όσο και από τη θάλασσα. Τον Φεβρουάριο του 1453, άρχισε να στέλνει τις βομβάρδες του έξω από την Κωνσταντινούπολη με τη συνοδεία 10.000 Τούρκων. Τον ίδιο μήνα, οι Έλληνες έκαναν περιπολίες με 3 φούστες, με φορεσιές και σημαία τουρκική, και προξενούσαν μεγάλες ζημιές στη χώρα του Τούρκου. Ανάμεσα στ' άλλα, αιχμαλώτιζαν αρκετούς Τούρκους και τους οδηγούσαν στην Κωνσταντινούπολη. Οι Τούρκοι, εξοργισμένοι με τους Έλληνες, βλαστημούσαν κι ορκίζονταν να τους αφανίσουν. Αυτές τις μέρες, φτάνει εδώ ο άρχοντας Γαβριήλ Τριβιζάνος, υποπλοίαρχος δύο γρήγορων γαλερών, καπετάνιος στη μία από τις οποίες ήταν ο κυρ Ζαχαρίας Γκριόνι, ο ιππότης. Αυτές τις δύο γαλέρες είχε στείλει η Σύγκλητος της Βενετίας, για να συνοδεύσουν από τη Βενετία τις τρεις εμπορικές γαλέρες που έρχονταν από την Τάνα, φέρνοντας εφόδια στην Κωνσταντινούπολη. Μετά από πάροδο λίγων ημερών, προστίθεται σ' αυτές ένα εμπορικό πλοίο που ερχόταν από τη Γένουα, με Γενουάτες, το οποίο μετέφερε τριάντα έξι χιλιάδες λαμπάδες και τον καρδινάλιο της Ρωσίας που έστειλε ο πάπας με σκοπό να γίνει η Ένωση. Ο πάπας του είχε δώσει συνοδεία 200 άντρες, τοξότες και πετροβολιστές, για να υποστηρίξουν την Κωνσταντινούπολη. Τον ίδιο μήνα έρχονται από την Κάντια οχτώ πλοία φορτωμένα με μολόχα για να βοηθήσουν την πόλη. Τέλος, τη 10η Νοεμβρίου έρχονται δύο μεγάλες γαλέρες από την Κάφα και όταν φθάνουν μπροστά στο Κάστρο του Τούρκου, πλησίστιες, οι Τούρκοι αρχίζουν να φωνάζουν: Κάλα, καπετάνιο, για το καλό σου. Και όσο οι γαλέρες συνέχιζαν πλησίστιες τόσο οι Τούρκοι φώναζαν: Κάλα τα πανιά, καπετάνιο! Αυτή τη φορά, ο καπετάνιος αρχίζει να καλάρει, αλλά σταματάει. Κι όλοι οι Τούρκοι του φώναζαν: Κάλα, καπετάνιο, μέχρι κάτω! Όταν είδαν ότι εκείνος δεν υπάκουε, άρχισαν να βάλουν εναντίον του με τις βομβάρδες τους και πολλούς σκοπευτές και αμέτρητα τόξα, έτσι ώστε νόμιζε κανείς ότι διέθεταν αρκετούς άντρες. Κι όταν ο καπετάνιος είδε πως είχαν τόσους άντρες, άρχισε να υποστέλλει τα ιστία ως κάτω, κι έτσι σώθηκε. Βλέποντάς τον, οι Τούρκοι σταμάτησαν να βομβαρδίζουν και οι δυο γαλέρες συνέχισαν προς την Κωνσταντινούπολη.

Όταν οι γαλέρες Πέρασαν από το κάστρο και οι Τούρκοι δεν τις έφταναν πια με τις βομβάρδες τους, ο καπετάνιος σήκωσε αμέσως τα πανιά κι έτσι σώθηκαν. Καπετάνιος ήταν ο κυρ Ιερώνυμος Μορεζίνης του κυρ Βερνάρδου. Ο καπετάνιος έφτασε σώος στην Κωνσταντινούπολη και όλοι δοκιμάσαμε μεγάλη ανακούφιση αντικρίζοντας αυτές τις δύο γαλέρες. Αυτό συνέβη στις 10 Νοεμβρίου.

Στις 2 Δεκεμβρίου, η γαλέρα από την Τραπεζούντα κατέπλευσε στο στομιο της Μαύρης Θάλασσας και, μόλις πρόβαλε στο στενό, αγκυροβόλησε μπροστά στο κάστρο που ανήκε στους Τούρκους. Καθώς ήταν αγκυροβολημένη, λοιπόν, έρχονται 12 τούρκικες φούστες, οι οποίες είχαν αναχωρήσει από το κάστρο εκείνο το καινούριο που είχε χτιστεί, και συγκεντρώνονται γύρω της σαν φίλοι. Εκείνοι που βρίσκονταν πάνω στη γαλέρα τις υποδέχονται σαν φίλους, και ακόμα προσφέρουν στον καπετάνιο τους ένα όμορφο δώρο. Μόλις όμως εκείνος το πήρε στα χέρια του, αμέσως το πέταξε στη θάλασσα με μανία, γιατί νόμιζε πως του άξιζε καλύτερο δώρο. Μετά απ' αυτό, μαζί με τις φούστες του τραβά στο καινούριο κάστρο και ζητά από τον φρούραρχο να συλλάβει τη γαλέρα. Βλέποντας πόσο εξοργισμένος ήταν ο Τούρκος καπετάνιος, οι άντρες της γαλέρας, που ήταν μυαλωμένοι, αποφάσισαν να ακολουθήσουν αργά τις τούρκικες φούστες. Κι όταν εκείνες έφτασαν στο Κάστρο, ο καπετάνιος τους κατέβηκε στη στεριά για να πάει στον φρούραρχο να ζητήσει, όπως σας είπα πριν, να συλλάβει τη γαλέρα. Τότε, όμως, οι άντρες της γαλέρας δε σταμάτησαν, αλλά, κωπηλατώντας γρήγορα, συνέχισαν προς την Κωνσταντινούπολη. Κι όταν φτάσαμε μπροστά στο κάστρο, αρχίσαμε να τους χαιρετούμε σαν φίλοι, σηκώνοντας ψηλά τα κουπιά, ηχώντας τις σάλπιγγες και πανηγυρίζοντας. Στον τρίτο χαιρετισμό, είχαμε ήδη προσπεράσει το κάστρο και, ήδη, το ίδιο το ρεύμα μας οδηγούσε μέσα στο λιμάνι της Πόλης. Από τη χαρά και την αγαλλίαση που πλημμύριζε τις καρδιές όλων μας, έχοντας περάσει το στενό εκείνου του κάστρου που ήταν άκρως επικίνδυνο, οι ναύτες μας συνέχιζαν να κωπηλατούν με όλη τους τη δύναμη. Πάντως, ολόκληρη η γαλέρα ήταν καλά εξοπλισμένη και πανέτοιμη να δώσει και μάχη, αν χρειαζόταν. Αυτό συνέβη στις 4 Δεκεμβρίου, όταν εκείνη έφτασε στην Κωνσταντινούπολη. Πλοίαρχος της γαλέρας ήταν ο κυρ Ιάκωβος Κόκος, ο μεγάλος.

Στις 13 Δεκεμβρίου έγινε η Ένωση στην εκκλησία της Αγίας Σοφίας, με πολύ μεγάλη επισημότητα του κλήρου, όπου παρίστατο ο αιδεσι-

μότατος καρδινάλιος της Ρωσίας, ο οποίος ήταν ο λεγάτος του πάπα. Επιπλέον, παρίστατο ο γαληνότατος αυτοκράτορας με όλη την ακολουθία των αυλικών του και όλος ο λαός της Κωνσταντινούπολης. Εκείνη την ημέρα χύθηκαν πολλά δάκρυα σ' αυτήν την πόλη. Η Ένωση όριζε ότι (όλοι οι χριστιανοί) θα είμαστε ενωμένοι —όπως εμείς οι Φράγκοι— και δε θα υπήρχε πλέον σχίσμα στην Εκκλησία. Κοινός θα ήταν ο κανόνας και κοινή η πίστη και θα λειτουργούμαστε εμείς στις εκκλησίες εκείνων κι εκείνοι, δηλαδή οι Γραικοί, στις δικές μας, τις λατινικές.

Στις 13 Δεκεμβρίου αποφασίστηκε να παραμείνουν οι μεγάλες γαλέρες του λεγάτου για να υποστηρίξουν την Κωνσταντινούπολη. Αυτή η απόφαση πάρθηκε στην εκκλησία της Αγίας Σοφίας, όπου παρευρίσκονταν ο αυτοκράτορας, ο καρδινάλιος της Ρωσίας, ο επίσκοπος Λέσβου όλοι ο αυλικόι του αυτοκράτορα, όλοι οι ευγενείς από τα άλλα έθνη και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού αυτής της πόλης. Όλοι δε έλεγαν με μία φωνή: «Αν αυτές οι γαλέρες των Ενετών αποπλεύσουν από τη χώρα μας, καθώς κι αυτά τα πλοία που τυχαίνει να βρίσκονται μέσα στον λιμένα, την επόμενη ώρα θα μας κυριεύσουν οι Τούρκοι». Και μετά από αυτό το επιχείρημα, ο αυτοκράτορας πήγε να συσκεφθεί με τους συγκλητικούς του και το ίδιο έκαναν όλοι οι άλλοι. Αυτή την ημέρα δεν ελήφθη άλλη απόφαση, παρά μόνο έγιναν συζητήσεις. [...]

[13 Μαρτίου 1453] Τα τελευταία οχυρωματικά έργα.

Βλέποντας ο αυτοκράτορας ότι ο Τούρκος θα ερχόταν να πολιορκήσει αυτή την κακότυχη πόλη και ότι έπρεπε όλα τα χερσαία τείχη να είναι απροσπέλαστα και φαρδιά, δέκα με δώδεκα πόδια από τη βάση τους, κι ακόμα βλέποντας ότι το ανάκτορό του ήταν εξαιρετικά επιρρεπές χωρίς μεσοτείχιο και χωρίς [τάφρο](#), αποφασίζει να λάβει μέτρα και να ενισχύσει την οχύρωση του ανακτόρου, ώστε σε περίπτωση που θα ερχόταν ο Τούρκος να μην μπορέσει να προκαλέσει καμιά ζημιά. Γι' αυτόν τον σκοπό, ο αυτοκράτορας ζήτησε από τον πλοίαρχο των γαλερών της Τάνας να του κάνει τη χάρη να πάει με τα πληρώματά του στο παλάτι και να ανοίξει μια τάφρο, για να το οχυρώσει. Να τη σκάψει δε τόσο βαθιά, ώστε να είναι οχτώ πόδια και περισσότερο πάνω από τα εκατό. Και ο πλοίαρχος απαντά

στον αυτοκράτορα: «Θα το πράξω με μεγάλη ευχαρίστηση, πρώτα για την τιμή του Κυρίου και την τιμή όλης της χριστιανοσύνης, αλλά και σαν ένδειξη υπακοής στην αυτοκρατορία σας, την οποία οι Τούρκοι θέλουν να κυριεύσουν. Γι' αυτόν τον λόγο, πριν ακόμη ανατείλει ο ήλιος, θα ξεκινήσω με τις γαλέρες μου και θα πάω στο Κυνήγιον. Όταν δε φθάσουμε εκεί, θα κατεβούμε όλοι στη στεριά και θα σκάψουμε, όσο πιο καλά μπορεί ο καθένας το κομμάτι του». [...]

Την 5^η του μήνα Απριλίου, την πρώτη ώρα της ημέρας, ο μπέης Μωάμεθ έρχεται με εκατόν εξήντα περίπου χιλιάδες Τούρκους και στρατοπεδεύει δυόμισι περίπου μίλια μακριά από τα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

Στις 6 του ίδιου μήνα, ο Τούρκος σουλτάνος φθάνει με τους μισούς άντρες του σε απόσταση ενός μιλίου από τα χερσαία τείχη.

Στις 7 του ίδιου μήνα, ο Τούρκος αυθέντης φθάνει με μεγάλο μέρος του στρατού του, ένα τέταρτο του μιλίου μακριά από τα προαναφερθέντα τείχη και στρατοπεδεύει σ' όλο το μήκος των χερσαίων τειχών, που είναι έξι μίλια, από τη Χρυσή Πύλη μέχρι την Πύλη του Κυνηγού. [...]

Στις 11 Απριλίου, ο Τούρκος αυθέντης στήνει τις βομβάρδες του αντίκρου στα χερσαία τείχη, στα πιο ασθενή σημεία της στεριάς, για να επιτύχει καλύτερα τον σκοπό του. Οι βομβάρδες αυτές τοποθετήθηκαν σε τέσσερα σημεία. Πρώτα έστησε τρεις βομβάρδες απέναντι από το παλάτι του γαληνότατου αυτοκράτορα, έπειτα τρεις άλλες τις τοποθέτησε μπροστά στην Πύλη της Πηγής, άλλες δυο τις έβαλε απέναντι από τη Χαρισία Πύλη και άλλες τέσσερις στην Πύλη του Αγίου Ρωμανού, την πιο ασθενή απ' όλες. Ο λίθος που εκσφενδόνιζε μια από εκείνες τις βομβάρδες, που ήταν στην πύλη του Αγίου Ρωμανού, ζύγιζε τουλάχιστον χίλιες διακόσες λίβρες και ήθελε λίθο δεκατριών τετάρτων. Αναλογιστείτε λοιπόν τι τρομερό πλήγμα θα προκαλούσε όπου έπεφτε. Στη δεύτερη βομβάρδα η πέτρα ζύγιζε οχτακόσιες λίβρες κι έπαιρνε πέτρα εννέα τετάρτων. Αυτές οι δυο βομβάρδες είναι οι πιο μεγάλες που διέθετε ο σκύλος Τούρκος. Οι άλλες ήταν πιο λογικές, από πεντακόσιες μέχρι διακόσιες λίβρες και λιγότερο ακόμα. [...]

Στις 18 Απριλίου, μεγάλο πλήθος Τούρκων πλησίασε στα τείχη, κι αυτό συνέβη στις δύο η ώρα τη νύχτα. Η συμπλοκή κράτησε μέχρι τις έξι τη νύχτα και κατά τη διάρκειά της σκοτώθηκαν πολλοί Τούρκοι. Όταν οι Τούρκοι πλησίασαν στα τείχη, ήταν σκοτάδι και γι' αυτό ήρθαν για να επιτεθούν στους δικούς μας εξ απροόπτου. Μη με ρωτήσετε όμως με πόσες φωνές ήρθαν στα τείχη και με πόσους τυμπανισμούς, για να φαί-

νεται ότι ήταν περισσότεροι απ' όσους πραγματικά είχαν έρθει. Μέχρι την Ανατολία ακούγονταν οι αλαλαγμοί τους, που απέχει δώδεκα μίλια από το στρατόπεδό τους. Μέσα σ' εκείνη την κοσμοχαλασιά, ο άμοιρος και αξιολύπητος αυτοκράτορας άρχισε να θρηνεί, φοβούμενος ότι αυτήν τη νύχτα θα έκαναν γενική επίθεση και εμείς οι χριστιανοί δεν ήμασταν ακόμα έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε τέτοιο ενδεχόμενο, γι' αυτό και ήταν μεγάλη η θλίψη του αυτοκράτορα. Αλλά ο αιώνιος Κύριος ημών δεν ήθελε να υπομείνουμε τη μεγάλη καταστροφή ακόμα. Στις έξι η ώρα, όλες οι αψιμαχίες σταμάτησαν προς μεγάλη αισχύνη των Τούρκων, οι οποίοι είχαν πάθει μεγάλη ζημιά. Οι νεκροί τους ήταν περισσότεροι από διακόσιοι και, με του Θεού τη χάρη, από εμάς δεν είχε πέσει νεκρός κανένας και κανείς δεν είχε πληγωθεί.

Ο Φλαντανελάς.

Στις 20 Απριλίου την τρίτη ώρα, είδαμε τρεις **ολκάδες**, που έρχονταν μέσα από τα Δαρδανέλια από τη Δύση, οι οποίες πιστέψαμε ότι έρχονταν από τη Γένουα στην Κωνσταντινούπολη προς επικουρία της πόλης. Και τότε εκδίδει διάταγμα ο γαληνότατος αυτοκράτωρ της Κωνσταντινούπολης στους Γενουάτες, ότι κάθε πλοίο από τη Γένουα που έρχεται προς βοήθεια της Κωνσταντινούπολης, οποιοδήποτε εμπόρευμα και αν μετέφερε, θα ήταν απαλλαγμένο από κάθε δασμό που όφειλε στον αυτοκράτορα. Καθώς έρχονταν πλησίτια με δροσερή όστρια και πλησιάζαν προς την αλγούσα πόλη, ο Θεός θέλησε, όταν εκείνα τα τέσσερα πλοία έφθασαν μπροστά στην Κωνσταντινούπολη, να κόψει ο άνεμος και να πέσουν σε μεγάλη μπονάτσα. Όταν λοιπόν έμειναν ακίνητα, η αρμάδα του Τούρκου μπέη Μωάμεθ, εχθρού της χριστιανικής πίστης, που ήταν αγκυροβολημένη στις Κολόνες, ξεκινά με μεγάλο ενθουσιασμό, χτυπώντας δυνατά τα τύμπανα και τις σάλπιγγες και με δυνατές ιαχές και τα πλησιάζει. Κωπηλατούσαν δε με τόσο ζήλο οι Τούρκοι, σαν άνθρωποι αποφασισμένοι να αφανίσουν τον εχθρό τους. Δεν έφτασαν όμως οι προσευχές τους στον Μωάμεθ τους για να τους δώσει νίκη. Οι προσευχές όμως των χριστιανών εισακούσθηκαν από τον αιώνιο Κύριό μας και σ' αυτήν τη μάχη νικήσαμε εμείς, όπως θα δείτε στη συνέχεια. Καθώς έρχονταν λοιπόν πλησίτια τα τέσσερα πλοία κι έπεσαν σε μπονάτσα, η αρμάδα του Τούρκου ήρθε και τα πλεύρισε. Ο ναύαρχος της αρμάδας του Τούρκου ήταν ο πρώτος που

επετέθη με μεγάλη μάλιστα ορμή στην πρύμνη του πλοίου του αυτόκράτορα της Κωνσταντινούπολης και όλη η άλλη αρμάδα επετέθη σαν ... στα τέσσερα πλοία, αλλά όσο διαρκούσε η ναυμαχία, η τουρκική ναυαρχίδα είχε το έμβολό της βυθισμένο στην πρύμνη του πλοίου του γαληνότατου, συνεχίζοντας να δίνει άγρια μάχη. Και όλος όμως ο τουρκικός στόλος αγωνιζόταν κρατερότατα. Το ένα από τα χριστιανικά πλοία είχε πέντε γαλέρες γύρω του, το άλλο τριάντα φούστες, και το άλλο περιτοιχιζόταν από σαράντα παρανταρίες. Τόσα πολλά ήταν τα πλεύσιμα ώστε τα Δαρδανέλια είχαν σκεπαστεί από τα αρματωμένα σκαριά και μόλις που διέκρινε κανείς το νερό από τον στόλο των λυσσασμένων σκύλων. Η μάχη διήρκεσε μόνο δύο με τρεις ώρες και κανένα τα από τα δύο μέρη δε νίκησε. Για τα τέσσερα όμως πλοία των χριστιανών η δόξα ήταν μεγάλη, γιατί, παρ' όλο που είχαν πέσει πάνω τους εκατό σαράντα πέντε τουρκικά σκαριά, κατόρθωσαν να τους ξεφύγουν. Μετά από αυτή την επίθεση, εξαιτίας της μπονάτσας, ήταν αναγκασμένα να αγκυροβολήσουν και μάλιστα μπροστά στην Κωνσταντινούπολη, γιατί φοβούνταν ότι η τουρκική αρμάδα θα ερχόταν τη νύχτα να τους επιτεθεί. Όταν όμως έπεσε η νύχτα, εμείς αποφασίσαμε να τους βοηθήσουμε. Στείλαμε λοιπόν τον κυρ Γαβριήλ Τριβιζάνο, υποπλοίαρχο δύο γαλερών και με τη γαλέρα του κυρ Ζαχαρία Γκριόνι, του ιπότη, διάβηκαν την άλυσσο του λιμανιού, ξεσηκώνοντας μεγάλο θόρυβο με τις σάλπιγγες και με τις δυνατές φωνές των πληρωμάτων, για να δείξουν στον εχθρό μας ότι τα πλοία ήταν περισσότερα απ' ό,τι στην πραγματικότητα. Κάθε γαλέρα είχε δύο ή τρεις τρομπέτες και έδινε την εντύπωση ότι ήταν τουλάχιστον είκοσι γαλέρες. Όταν άκουσαν τόσο θόρυβο οι Τούρκοι, φοβήθηκαν πολύ, κι αυτές οι δύο δικές μας γαλέρες ρυμούλκησαν τα τέσσερα πλοία μέσα στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης με **ασφάλεια**. [...]

Η διέλευση των πλοίων από τον Γαλατά.

Στις 22 Απριλίου, ο Τούρκος αυθέντης αφού είδε ότι δεν μπορούσε να κάνει κακό από την πλευρά της στεριάς, έχοντας δοκιμάσει με όλες τις δυνάμεις του, ο λυσσαλέος ειδωλολάτρης κάθεται και σκέφτεται και βρίσκει μέθοδο να περάσει ένα μέρος της αρμάδας του που ήταν αγκυροβολημένη στις Κολόνες, μέσα στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης, για να μπορέσει έτσι πιο γρήγορα να πετύχει τον καταραμένο σκοπό του. Για να

μάθετε δε με ποιο τρόπο το κατόρθωσε αυτό ο σκύλος, θα σας εξηγήσω στη συνέχεια ποια ήταν η μέθοδός του. Αποφασισμένος να κατακυριεύσει την Κωνσταντινούπολη, σκαρφίστηκε να περάσει τον στόλο του μέσα στο λιμάνι της πόλης. Έχοντάς τον λοιπόν αγκυροβολημένο στις Κολόνες που ήταν δυο μίλια μακριά, κατεβάζει όλα τα πληρώματα στην ξηρά και δίνει διαταγή να ισοπεδώσουν όλο το βουνό που είναι πάνω από την πόλη του Πέραν, αρχίζοντας από την ακτή, δηλαδή από την άλλη πλευρά, στις Κολόνες όπου ήταν ο στόλος, μέχρι μέσα στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης, που είναι τρία μίλια. Όταν λοιπόν ισοπέδωσαν το βουνό, οι Τούρκοι έβαλαν πολλά κυρτά φαλάγγια εκεί όπου είχαν ισοπεδώσει, τα οποία είχαν αλείψει πολύ καλά με χοιρινό λίπος. Τότε εκείνος έδωσε εντολή να μεταφέρουν μέρος της αρμάδας του μέσα στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης. Αρχίζουν λοιπόν με μερικές μικρές φούστες και τοποθετούν την πρώτη πάνω στα φαλάγγια κι ένα μεγάλο μέρος Τούρκων αρχίζει να την τραβά και σε λίγο χρόνο την πέρασαν μέχρι μέσα στο Μανδράκι του Γαλατά. Όταν οι Τούρκοι είδαν ότι αυτή η μέθοδος ήταν αποτελεσματική, συνέχισαν να νεωλκούν κι άλλες από τις μικρότερες φούστες, που είχαν κωπηλατικούς πάγκους δεκαπέντε με είκοσι και είκοσι δύο. Ήταν λοιπόν θέαμα ανείπωτο, όλο εκείνο το σκυλλόι να τραβά τα γολετόβρικα πάνω από το βουνό και να περνάει μ' αυτόν τον τρόπο μέσα στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης, εβδομήντα δύο γολετόβρικα και να τα κατεβάζει μέχρι τον ναύσταθμο του Πέραν, κι αυτό γιατί οι Τούρκοι είχαν κλείσει ειρήνη με τους Γενουάτες. Όταν και τα εβδομήντα δύο γολετόβρικα ήταν στο Μανδράκι, εκεί τα εξόπλισε, να είναι καλά αρματωμένα και έτοιμα για κάθε ενδεχόμενο.

Όταν οι άνδρες του στόλου μας αντίκρισαν εκείνα τα πλεύμενα, να μην αμφιβάλλετε ότι φοβήθηκαν πάρα πολύ, ότι μια νύχτα θα έρχονταν να επιτεθούν στην αρμάδα μας ταυτόχρονα με τον τουρκικό στόλο που ήταν στις Κολόνες. Διότι ο δικός μας στόλος ήταν μέσα από την άλυσσο, ενώ ο τουρκικός ήταν και μέσα και έξω από την άλυσσο. Από την περιγραφή που έκανα μπορείτε να καταλάβετε πόσο μεγάλο κίνδυνο διέτρεχε ο στόλος μας. Επιπλέον, φοβόμασταν τη φωτιά, ότι δηλαδή θα έρχονταν να πυρπολήσουν τα πλοία που ήταν αγκυροβολημένα κατά μήκος της αλύσου. Αναγκαστικά λοιπόν, ολημερίς και ολονυχτίς, όλοι εμείς οι χριστιανοί μέναμε αρματωμένοι κι έχοντας συνεχώς στις ψυχές μας τον φόβο των Τούρκων. [...]

Στις 7 Μαΐου στις τέσσερις η ώρα της νύχτας, έρχονται κάτω από τα χερσαία τείχη τριάντα περίπου χιλιάδες Τούρκοι σε πλήρη στρατιωτική

τάξη με μερικές γαλές, έχοντας σαν στόχο να εισέλθουν εξ εφόδου στην πόλη, επειδή εμείς που ήμασταν μέσα στην πόλη δεν πιστεύαμε ότι θα έκανα ακόμα γενική επίθεση. Ο αιώνιος όμως Θεός έδωσε βοήθεια και δύναμη στους δικούς μας οι οποίοι κρατερώς απέκρουσαν τους Τούρκους προς μεγάλο όνειδος των δευτέρων και μεγάλη τους ζημιά, από τους οποίους αρκετοί εφονεύθησαν, σας λέγω ένας μεγάλος αριθμός. [...]

Τη 12η του μηνός Μαΐου την ώρα του μεσονυχτίου, ήρθαν στα τείχη του παλατιού πενήντα χιλιάδες Τούρκοι σε στρατιωτική παράταξη. Αυτά τα σκυλιά, οι Τούρκοι, κατά το έθιμό τους, περικύκλωσαν το παλάτι με εκκωφαντικούς αλαλαγμούς και τύμπανα και ταμπούρλα. Την ίδια νύχτα έκαναν μεγάλη επίθεση στα τείχη του παλατιού, τόσο μεγάλη μάλιστα που η πλειοψηφία εκείνων που βρίσκονταν στη στεριά πίστεψαν ότι αυτή τη νύχτα η πόλη θα χανόταν. Ο ελεήμων όμως Ιησούς Χριστός δεν ήθελε να χαθεί τόσο άνανδρα αυτή τη νύχτα η Πόλη και ακόμα ο Θεός ήθελε να εκπληρωθούν οι προφητείες. Και την προφητεία την είχε κάνει ο Άγιος Κωνσταντίνος, που ήταν ο πρώτος αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη. Αυτός είχε προφητεύσει ότι η Κωνσταντινούπολη δε θα χανόταν ποτέ μέχρις ότου η σελήνη να μην ανέτελλε σκοτεινή, όντας δηλαδή στο πιάτο της να φαινόταν μόνο η μισή. Με κανένα τρόπο λοιπόν δεν είχε έρθει η ώρα να χαθεί η Πόλη, αλλά ήταν αλήθεια ότι πλησίαζε η άλωσή της καθώς και η δύση της ένδοξης αυτοκρατορίας. [...]

Στις 14 Μαΐου, την τρίτη ώρα, ο Τούρκος αυθέντης έδωσε διαταγή να αποσύρουν τα κανόνια που ήταν πάνω στον λόφο του Γαλατά, ενώ ακόμα βομβάρδιζαν τον στόλο μας. Οι λίθοι που έριχναν εκείνα τα κανόνια στον στόλο μας μετρήθηκαν και ήταν διακόσιοι δώδεκα τον αριθμό, όλοι δε βάρους διακοσίων λιβρών ή και περισσότερο ο καθένας. Όταν έβγαλαν τα κανόνια από το βουνό του Πέραν, τα εγκατέστησε σε μια τοποθεσία με σκοπό να βομβαρδίσουν μια πύλη που ονομάζεται Κυνήγιον, μια τοποθεσία κοντά στο παλάτι του γαληνότατου αυτοκράτορα. Στο σημείο εκείνο οι Τούρκοι άρχισαν να ρίχνουν μέγα πλήθος λίθων, χωρίς όμως να κατορθώνουν να προξενήσουν κάποια σοβαρή ζημιά. Έπειτα, τα πήραν από εκεί και τα έστησαν στα χερσαία τείχη κοντά στα άλλα, για να βομβαρδίζουν την Πύλη στον Άγιο Ρωμανό, το πιο ασθενές σημείο της στεριάς. Μέρα και νύχτα δε σταματούσαν εκείνα τα κανόνια να βάνουν εναντίον των άμοιρων τειχών και επιπλέον είχαν γκρεμίσει αρκετό μέρος τους. Εμείς από τη στεριά μέρα και νύχτα επισκευάζαμε καλά τα ρήγματα με ξύλα, φρύγανα, χώμα και άλλα υλικά απαραίτητα γι' αυτήν τη δουλειά, έτσι ώστε τα τείχη να είναι ισχυρά σαν και πρώτα και να μην κινδυνεύουμε

από τους Τούρκους. Όμως, σ' εκείνη την πύλη που ήταν πιο βασανισμένη απ' όλες τις άλλες, είχαμε τοποθετήσει για προστασία τριακόσιους άντρες έτοιμους για μάχη και με καλό στρατιωτικό εξοπλισμό, οι οποίοι ήταν όλοι αλλοδαποί και κανένας Έλληνας, γιατί οι Έλληνες της Πόλης ήταν λιγόψυχοι. Αυτοί οι τριακόσιοι άντρες είχαν μαζί τους καλά κανόνια και καλούς σκοπευτές και αρκετές βαλλίστρες και άλλα πολλά γι' αυτό τον σκοπό. [...]

Λαγούμια και γέφυρα.

Την ίδια μέρα (16 Μαΐου) σημειώθηκε στην ξηρά το ακόλουθο περιστατικό. Οι Τούρκοι είχαν ανοίξει ένα λαγούμι για να μπουν στην Πόλη κάτω από τα τείχη και σήμερα ανακαλύψαμε αυτό το λαγούμι. Οι Τούρκοι είχαν αρχίσει να το σκάβουν κοντά μισό μίλι μακριά από τα τείχη και ετοιμάζονταν να μπουν υπογείων κάτω από τα θεμέλια της Πόλης. Οι δικοί μας, όμως, στη στεριά άκουσαν τη νύχτα τον κρότο που έκαναν σκάβοντας το λαγούμι, γιατί είχαν ήδη περάσει τα θεμέλια των τειχών. Μόλις λοιπόν άκουσαν τον θόρυβο, αμέσως ο Μέγας Δούκας (ο Λουκάς Νοταράς) ανέφερε το γεγονός στον γαληνότατο αυτοκράτορα και του εξήγησε πώς ήταν εκείνη η υπόγεια στοά. Εξεπλάγη τα μέγιστα ο αυτοκράτορας μ' αυτό το πράγμα. Αλλά, ο γαληνότατος αμέσως έλαβε μέτρα για το λαγούμι. Την ίδια μέρα έστειλε να βρουν σ' όλη τη στεριά όλους τους αρχιτεχνίτες που άνοιγαν υπόγειες σήραγγες. Όταν λοιπόν οι μάστορες βρέθηκαν, εστάλησαν όλοι να παρουσιαστούν στον Μέγα Δούκα και εκείνος τους έβαλε να σκάψουν ένα λαγούμι μέσα στη γη το οποίο θα συναντούσε εκείνο των Τούρκων, και να συναντιόταν λαγούμι με λαγούμι με τρόπο που το δικό μας να έμπαινε στο δικό τους. Οι μάστορές μας έκαναν γρήγορα κι αμέσως έβαλαν φωτιά στο λαγούμι των Τούρκων. Πήρε λοιπόν φωτιά όλη η ξυλεία και κήκαν οι ξύλινες αντιστηρίξεις και η γη υποχώρησε. Όλοι οι Τούρκοι που βρίσκονταν μέσα έπαθαν ασφυξία ή κήκαν. Το λαγούμι αυτό βρέθηκε σε μια τοποθεσία που ονομάζεται Καλιγαρία και εκεί έσκαψαν οι Τούρκοι διότι δεν υπήρχαν σταυρώματα. [...]

Στις 18 Μαΐου τη νύχτα, οι Τούρκοι κατασκεύασαν έναν πανέμορφο προμαχώνα, τον τρόπο δε που τον κατασκεύασαν θα πληροφορηθείτε στη συνέχεια. Αυτοί οι Τούρκοι ολονυχτίς βάλθηκαν να δουλεύουν με μεγάλο αριθμό ανδρών και μέσα στην ίδια νύχτα κατασκεύασαν έναν πύργο στο χείλος της τάφρου. Ο πύργος του αυτός υψωνόταν πάνω από το εξωτε-

ρικό προτείχισμα των τειχών και βρισκόταν μπροστά σε μια τοποθεσία που ονομαζόταν Χαρισία. Ήταν δε με τέτοια δεξιοτεχνία κατασκευασμένος, ώστε δεν υπήρχε άνθρωπος σ' όλον τον κόσμο που να μπορεί να φανταστεί με ποιο τρόπο ήταν φτιαγμένος. Ποτέ ειδωλολάτρης δεν είχε κατασκευάσει τέτοια και τόση θαυμαστή επινόηση. [...] Αμέσως ο αυτόκράτορας σηκώνεται με όλη την ακολουθία του και πηγαίνει να δει το πολύ περίεργο εκείνο πράγμα και όταν το είδε, όλοι πάγωσαν κι άρχισαν να τρέμουν από φόβο. [...]

Στις 19 Μαΐου, οι ίδιοι πανούργοι και μανιασμένοι Τούρκοι μηχανεύτηκαν και κατασκεύασαν μια γέφυρα που διέσχιζε το λιμάνι, από τον Γαλατά μέχρι την πλευρά της Κωνσταντινούπολης, πάνω από το πασσαλόπηγμα. Αυτή η γέφυρα κατασκευάστηκε από πολύ μεγάλα οινόβαρελα σταθερά συνδεδεμένα μεταξύ τους κι από πάνω τους ήταν μακριές ξύλινες τραβέρσες καλά ενωμένες μεταξύ τους, ώστε να δημιουργούν μια πολύ όμορφη και γερή γέφυρα. Τη γέφυρα αυτή ο Τούρκος την κράτησε έτσι έτοιμη, για να μπορέσει να την απλώσει κατά μήκος του λιμανιού την ημέρα της γενικής επίθεσης. Το έκανε δηλαδή για την περίπτωση που θα ήθελε να διασκορπίσει περισσότερους άντρες στη στεριά, όπου τα τείχη είχαν γκρεμιστεί από τα κανόνια του, και να πετύχει γρήγορα το σκοπό του. Αν την τοποθετούσε κατά μήκος του λιμανιού πριν από την τελική μέρα της μάχης, μία και μόνο κανονιά θα την είχε καταστρέψει και θα την είχε διαλύσει, αλλά, όπως είπα, ο Τούρκος δεν την έκανε για άλλο λόγο, παρά μόνο για να διασκορπίσει στρατιώτες στα τείχη. Τελικά, την έστησε μπροστά στην Πύλη του Κυνηγίου, αλλά ποτέ δεν την άπλωσε, επειδή δε χρειάστηκε να το κάνει. [...]

Στη στεριά, όμως, το μεσημέρι της ίδιας μέρας, (21 Μαΐου) οι δικοί μας ανακάλυψαν μια υπόγεια στοά στην Καλιγαρία, την οποία είχαν ανοίξει οι Τούρκοι κάτω από τα θεμέλια των χερσαίων τειχών για να μπορέσουν κάποια νύχτα να "αναδυθούν" απρόοπτα μέσα στην Πόλη. Η σήραγγα όμως εκείνη δεν ήταν πολύ επίφοβη. Όταν οι δικοί μας την ανακάλυψαν πήγαν να βάλουν μέσα φωτιά. Οι Τούρκοι που ήταν απέξω άκουσαν ότι οι δικοί μας ήθελαν να βάλουν φωτιά κι έτρεξαν κι έβαλαν κι εκείνοι. Έτσι, μεμιάς η σήραγγα πήρε φωτιά κι από τα δυο άκρα. Ήταν όμως δική μας η νίκη και η δόξα και δεν είχαμε να φοβούμαστε άλλο απ' αυτή τη σήραγγα. [...]

Την 22η μέρα του Μαΐου, την ώρα του αποδείπνου, οι δικοί μας ανακάλυψαν μια υπόγεια σήραγγα στην Καλιγαρία... Την ίδια επίσης μέρα ανακαλύψαμε άλλη μια σήραγγα στο ίδιο σημείο της Καλιγαρίας, όπου

δεν υπήρχαν σταυρώματα. Αυτή η σήραγγα ήταν λίγο επίφοβη, αλλά, με του Θεού το θέλημα, το έδαφος υποχώρησε από μόνο του και πλάκωσε όλους του Τούρκους που βρίσκονταν από κάτω, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν όλοι... Την ίδια επίσης ημέρα, την πρώτη ώρα της νύχτας, εμφανίζεται ένα παράξενο σημάδι στον ουρανό κι εκείνο ήταν που έδωσε στον Κωνσταντίνο, τον τιμημένο αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης, να κατάλαβει ότι η ένδοξη αυτοκρατορία του πλησίαζε στη δύση της, όπως πραγματικά συνέβη. Για να καταλάβετε, θα περιγράψω στη συνέχεια πως ήταν αυτό το σημάδι: Αυτή τη νύχτα, την πρώτη ώρα ανέτειλε η σελήνη. Απόψε ήταν πανσέληνος και η σελήνη έπρεπε να σηκωθεί στον ουρανό ολοστρόγγυλη, αλλά εκείνη ανέτειλε όπως ήταν πριν από τρεις ημέρες, που φαινόταν λίγο. Ήταν δε η ατμόσφαιρα τόσο γαλήνια και μουντή, σαν θαμπό κρύσταλλο. Τέσσερις ώρες έμεινε έτσι το φεγγάρι κι έπειτα σιγά σιγά άρχισε να γεμίζει. Όταν λοιπόν όλοι εμείς οι χριστιανοί μα και οι ειδωλολάτρες είδαμε αυτό το θαυμαστό σημάδι, ο αυτοκράτορας της Κωνσταντινούπολης πολύ φοβήθηκε, το ίδιο και οι αυλικόι του. Γιατί, οι Γραικοί είχαν μια προφητεία που έλεγε ότι η Κωνσταντινούπολη ποτέ δε θα χανόταν μέχρι την ημέρα που η σελήνη δε θα φαινόταν στον ουρανό μέσα στο πιάτο της. Οι Τούρκοι όμως χάρηκαν πολύ μ' εκείνο το σημάδι κι έστησαν μεγάλο γλέντι στο στρατόπεδό τους, επειδή για εκείνους σήμαινε ότι η νίκη ήταν δική τους, όπως τελικά αποδείχτηκε. [...]

Στις 26 Μαΐου, την πρώτη ώρα της νύχτας, οι Τούρκοι δημιούργησαν σ' όλο το στρατόπεδό τους μεγάλη φωτοχυσία από φωτιές, που άναβαν δύο μαζί μπροστά σε κάθε σκηνή που ήταν στημένη μέσα στο στρατόπεδο. Οι φωτιές εκείνες ήταν πολύ μεγάλες κι από τη μεγάλη αναλαμπή τους νόμιζε κανείς πως ήταν μέρα... Σ' όλη την πόλη πλανιόταν μεγάλος φόβος κι όλοι με θρήνους ικέτευαν τον Θεό και την Παναγία να μας ελεήσουν να γλιτώσουμε από τη μανία των ειδωλολατρών. [...]

Στις 27 Μαΐου, πάλι αυτοί οι λυσσασμένοι ειδωλολάτρες άναψαν όλη τη νύχτα τόσο μεγάλες φωτιές όσο και την προηγούμενη και τις κράτησαν αναμμένες μέχρι τα μεσάνυχτα. [...]

Στις 28 Μαΐου, ο Τούρκος αμηνάς έβγαλε διαταγή με σάλπισμα σ' όλο το στρατόπεδό του, ότι όλοι οι πασάδες και όλοι οι άλλοι αξιωματούχοι των στρατευμάτων του έπρεπε να κατέβουν και να μείνουν όλη μέρα στις θέσεις του, επειδή την επαύριο ο Τούρκος αυθέντης ήθελε να εξαπολύσει γενική επίθεση σ' αυτήν την αξιοθρήνητη πόλη, αλλιώς θα τιμωρούνταν με την ποινή του αποκεφαλισμού.

Η τελευταία επίθεση και η άλωση.

Η 29η Μαΐου είναι η τελευταία μέρα της πολιορκίας, κατά την οποία ο Κύριος και Θεός ημών έδωσε την καταδικαστική απόφαση εναντίον των Γραικών, και με θέλημά του σήμερα η Πόλη έπεσε στα χέρια του Μωάμεθ, διάδοχου του Τούρκου Μουράτ, όπως θα πληροφορηθείτε στη συνέχεια. Κι ακόμα, ο αιώνιος Θεός ήθελε να δοθεί αυτή η σκληρή απόφαση για να επαληθευτούν όλες οι παλιές προφητείες και κυρίως η πρώτη, εκείνη που έκανε ο Άγιος Κωνσταντίνος, που στέκει στο άλογό του πάνω σε μια στήλη κοντά στην εκκλησία της Αγίας Σοφίας και προφητεύει με το χέρι και λέει: Από εδώ θα έρθει εκείνος που θα με αφανίσει, δείχνοντας την Ανατολία, δηλαδή την Τουρκία. Η άλλη προφητεία λέει πως όταν σ' αυτήν την αυτοκρατορία βρεθεί ένας αυτοκράτορας που θα έχει το όνομα Κωνσταντίνος γιος της Ελένης, η Κωνσταντινούπολη θα χαθεί. Και η άλλη λέει πως όταν η σελήνη δώσει σημείο στον ουρανό, μέσα σε λίγες μέρες οι Τούρκοι θα πάρουν την Κωνσταντινούπολη. Και οι τρεις αυτές λοιπόν προφητείες έχουν εκπληρωθεί, δηλαδή οι Τούρκοι πέρασαν στην Ελλάδα, βρέθηκε ο αυτοκράτορας που ακούει στο όνομα Κωνσταντίνος και είναι γιος της Ελένης και το φεγγάρι έδωσε σημάδι στον ουρανό. Όλες λοιπόν οι προφητείες επαληθεύτηκαν και ο Θεός αποφάσισε να δώσει τη μοιραία απόφαση κατά των χριστιανών και της αυτοκρατορίας του Κωνσταντίνου, όπως θα δείτε στη συνέχεια.

Σήμερα, την 29η Μαΐου του έτους 1453, την τρίτη ώρα πριν την ημέρα, ο Μωάμεθ, γιος και διάδοχος του Τούρκου Μουράτ, έρχεται αυτοπροσώπως στα τείχη, για να κάνει γενική επίθεση, με την οποία καθάισε την Πόλη. Ο Τούρκος αυθέντης είχε οργανώσει τους άντρες του σε τρία ασκέρια, και κάθε ασκέρι διέθετε πενήντα χιλιάδες άντρες. Το ένα ασκέρι απαρτιζόταν από χριστιανούς, εκείνοι που κρατούνταν με τη βία στο στρατόπεδο. Το δεύτερο ασκέρι αποτελούνταν από ανθρώπους των κατώτερων στρωμάτων, απολίτιστους αγρότες και όλα τα κατακάθια, και το τρίτο ασκέρι ήταν όλοι γενίτσαροι που φορούσαν τα λευκά φέσια. Οι γενίτσαροι ήταν όλοι στρατιώτες του αυθέντη, που τους πλήρωνε μέρα με την ημέρα, όλοι δε άντρες διαλεγμένοι και ανδρείοι στη μάχη. Πίσω από αυτούς ήταν όλοι οι αξιωματούχοι και πίσω από τους αξιωματούχους ήταν ο Τούρκος αυθέντης. Το πρώτο ασκέρι, οι χριστιανοί, ήταν εκείνοι που

μετέφεραν τις σκάλες, κι αυτές τις σκάλες ήθελαν να σηκώσουν και να τις στήσουν πάνω στα τείχη. Οι δικοί μας όμως τις γκρέμιζαν αμέσως μαζί με όλους αυτούς που προσπαθούσαν να αναρριχηθούν στα τείχη κι εκείνοι αμέσως τσακίζονταν. Κι ακόμα, οι δικοί μου που βρίσκονταν ψηλά στις επάλξεις έριχναν κατά πάνω τους μεγάλες πέτρες, και λίγοι κατόρθωναν να σώσουν τη ζωή τους. Όλοι όσοι έφταναν κάτω από τα τείχη, φονεύονταν. Όταν αυτοί που ανέβαιναν πάνω στις σκάλες έβλεπαν στη γη τους νεκρούς, ήθελαν να γυρίσουν πίσω στο στρατόπεδο, για να μη σκοτωθούν κι εκείνοι από τις πέτρες. Αλλά καθώς οι άλλοι Τούρκοι που ήταν από πίσω τους έβλεπαν να τρέπονται σε φυγή, αμέσως με τους ακινάκες (γιαταγάνι) τους έκοβαν κομμάτια κι έτσι ήταν αναγκασμένοι να γυρίσουν στα τείχη, αφού έτσι ή αλλιώς θα πέθαιναν. Κι όταν απ' αυτό το πρώτο ασκέρι οι περισσότεροι σκοτώθηκαν και τσακίστηκαν, άρχισε με μεγάλη ορμή να έρχεται το δεύτερο ασκέρι. Αλλά το πρώτο είχε σταλεί για δύο λόγους: ο πρώτος ήταν επειδή οι Τούρκοι προτιμούσαν να πεθάνουν πρώτοι αυτοί που ήταν χριστιανοί παρά οι ίδιοι, και ο άλλος λόγος που τους είχαν στείλει εκεί ήταν για να καταπονήσουν εμάς που ήμασταν στην Πόλη. Όταν, όπως σας είπα, φονεύτηκαν και τσακίστηκαν οι στρατιώτες της πρώτης γραμμής, ρίχνονται οι δεύτεροι σαν μανιασμένα λιοντάρια προς τα τείχη, από την πλευρά του Αγίου Ρωμανού. Εμείς, μόλις είδαμε το φοβερό εκείνο θέαμα, αρχίσαμε αμέσως να χτυπούμε δυνατά τις καμπάνες σ' όλη την Πόλη και σ' όλες τις θέσεις των τειχών. Κι όλοι ζητούσαμε να μας δώσει ο αιώνιος Κύριός μας έλεος και βοήθεια εναντίον του Τούρκου σκύλου. Όλοι οι άντρες έτρεξαν στις θέσεις τους και πολεμούσαν με τους ειδωλολάτρες, οι οποίοι είχαν αρχίσει πάλι να εμφανίζονται έξω από τα σταυρώματα. Σ' αυτήν τη δεύτερη στρατιωτική γραμμή βρίσκονταν όλοι οι εμπειροπόλεμοι άντρες, οι οποίοι, όπως σας είπα, ήρθαν στα τείχη και καταπόνησαν πολύ εκείνους που υπερασπίζονταν την Πόλη, με τη σφοδρότητά τους. Κι αυτό το δεύτερο ασκέρι δοκίμασε με κάθε προσπάθεια να σκαρφαλώσει με τις σκάλες στα τείχη, αλλά εκείνοι που ήταν πάνω στα τείχη κρατερά κατέστρεφαν τις κλίμακες γκρεμίζοντάς τες στη γη και πολλοί Τούρκοι έβρισκαν τον θάνατο. Ταυτόχρονα οι βομβάρδες και οι βαλλίστρες μας έβαλαν εναντίον τους και σκότωναν τόσους Τούρκους, που ήταν ένα θέαμα απίστευτο. Μόλις έφτασε το δεύτερο ασκέρι κι έκανε τη δική του προσπάθεια να εισέλθει στην Πόλη, χωρίς επιτυχία, μπαίνει το τρίτο, που ήταν οι γενίτσαροι, οι μισθοφόροι του αυθέντη. Μαζί του ήταν οι αξιωματούχοι και οι άλλοι μεγάλοι αρχηγοί, όλοι άντρες γενναίοι και πίσω απ' όλους αυτούς ο Τούρκος αμηνάς. Το τρίτο ασκέρι

ξεχύθηκε στα τείχη της δύσμοιρης πόλης όχι σαν Τούρκοι αλλά σαν λέοντες, με τόσο αλλόφρονες αλαλαγμούς και τυμπανοκρουσίες, που νόμιζε κανείς ότι βρισκόταν στον άλλο κόσμο. Οι φωνές τους ακούγονταν μέχρι την Ανατολία, που είναι δώδεκα μίλια μακριά από το στρατόπεδο. Οι πιο γενναίοι λοιπόν άντρες του Τούρκου βρίσκουν τους δικούς μας πάνω στα τείχη πολύ καταπονημένους, από τη μάχη με το πρώτο και το δεύτερο ασκέρι. Αλλά, αυτοί οι ειδωλολάτρες ήταν θαρραλέοι και ξεκούραστοι στη μάχη, και οι δυνατές ιαχές των Τούρκων σ' όλο το στρατόπεδο τρομοκρατούσαν τον λαό της Πόλης, ενώ οι τυμπανοκρουσίες τους μας έπαιρναν την ψυχή. Οι άμοιροι κάτοικοι της Πόλης, βλέποντας πως ήταν πλέον χαμένοι, άρχισαν να χτυπούν δυνατά τις καμπάνες και τα σήμαντρα σ' όλη την Πόλη και σ' όλες τις θέσεις των τειχών κι όλοι φώναζαν δυνατά: "Έλεος, έλεος, Κύριε από τους ουρανούς, στείλε βοήθεια σ' αυτήν την αυτοκρατορία του Κωνσταντίνου, για να μην την κυβερνήσουν οι ειδωλολάτρες". Σ' όλη την Πόλη οι γυναίκες αλλά και οι άντρες γονατιστοί θρηνούσαν πικρά και ικέτευαν ευλαβικά τον Παντοδύναμο Θεό και τη μητέρα Του Παναγία Μαρία, και όλους του αγίους και τις αγίες της Ουράνιας Αυλής να νικήσουμε τους ειδωλολάτρες Τούρκους, λυσσασμένους εχθρούς της χριστιανικής πίστης. Κι ενώ εκείνοι παρακαλούσαν τον Θεό, οι Τούρκοι συνέχιζαν να πολεμούν άγρια από την πλευρά της ξηράς, γύρω από τον Άγιο Ρωμανό, όπου βρισκόταν και η σκηνή του γαληνότατου αυτοκράτορα με όλους τους ευγενείς και τους καλύτερους ιππότες του κι όλους τους αξιωματούχους του που του συμπαραστέκονταν πολεμώντας γενναία. Αποφασισμένοι να μπουν στην Πόλη οι Τούρκοι, όπως είπα, πολεμούσαν έξω από την πύλη του Αγίου Ρωμανού, από την πλευρά της ξηράς δηλαδή, κι έριχναν οι ειδωλολάτρες πολλούς λίθους με τα κανόνια τους, αμέτρητες τουφεκιές και μυριάδες σαΐτες. Οι ιαχές τους ήταν τόσο τρομακτικές που νόμιζε κανείς ότι θα σκίζονταν οι ουρανοί. Μ' εκείνη τη μεγάλη βομβάρδα, που η πέτρα της ζύγιζε χίλιες διακόσιες λίβρες, και με τόξα σε όλο το μήκος των τειχών που ήταν έξι μίλια, χτυπούσαν μέσα από τα σταυρώματα, και θα μπορούσαν να φορτωθούν τουλάχιστον ογδόντα καμήλες με τις σαΐτες που έριχναν μέσα, ενώ από εκείνες που έπεφταν μέσα στην τάφρο τουλάχιστον άλλες είκοσι. Αυτή η τόσο σκληρή μάχη κράτησε μέχρι την αυγή της μέρας.

Οι δικοί μας έκαναν θαύματα για την άμυνα, και όταν λέμε δικοί μας εννοούμε εμάς του Ενετούς. Στο σημείο που ήταν ο τούρκικος πύργος, εκεί οι Τούρκοι πολεμούσαν άγρια. Η άμυνά μας όμως δεν είχε κανένα νόημα, γιατί ο αιώνιος Θεός είχε ήδη πάρει την απόφασή του ότι αυτή η

πόλη θα έπεφτε στα χέρια των Τούρκων κι επειδή ήταν θέλημά Του, τίποτα πια δεν μπορούσαμε να κάνουμε. Όλοι εμείς οι χριστιανοί που εκείνες τις στιγμές βρισκόμασταν σ' αυτήν την περιθρηνούμενη πόλη, παρακαλούσαμε τον ελεήμονα Ιησού Χριστό μας και τη μητέρα Του Παρθένο Μαρία να ευσπλαχνιστούν τις ψυχές μας, γιατί σήμερα, σ' αυτήν τη σκληρή μάχη θα πεθαίναμε. Και για να μάθετε, μία ώρα πριν ξημερώσει ο Τούρκος αυθέντης έδωσε διαταγή να πυροδοτήσουν τη μεγάλη βομβάρδα του, κι αυτός ο λίθος πέφτει μέσα στα οχυρώματα που είχαμε κατασκευάσει, τα οποία ρήμαξε. Από τον μεγάλο καπνό που σήκωσε αυτή η βομβάρδα άρχισαν να διαβαίνουν διαμέσου του καπνού και ήταν σχεδόν τριακόσιοι εκείνοι που πέρασαν μέσα από τα τείχη. Γραικοί κι Ενετοί τους πετάξαμε έξω από το σταύρωμα και μεγάλο μέρος αυτών βρήκαν τον θάνατο. Όλοι σχεδόν σκοτώθηκαν πριν μπορέσουν να περάσουν το σταύρωμα. Εκείνη τη στιγμή, οι Γραικοί, έχοντας πετύχει αυτό το κατόρθωμα, πίστεψαν πραγματικά ότι νικούσαν τους ειδωλολάτρες κι όλοι εμείς οι χριστιανοί πήραμε μεγάλη ανακούφιση. Όταν τους διώξαμε από το σταύρωμα, αμέσως οι Τούρκοι πυροδότησαν για άλλη μια φορά τη μεγάλη βομβάρδα και πάλι αυτοί οι ειδωλολάτρες αρχίζουν σαν σκυλιά να έρχονται μέσα από τον καπνό της βομβάρδας γρήγορα, σπρώχνοντας και πατώντας ο ένας τον άλλο σαν άγρια θηρία. Μέσα σ' ένα τέταρτο της ώρας είχαν περάσει πάνω από τριάντα χιλιάδες Τούρκοι μέσα από το σταύρωμα με τόσους αλαλαγμούς, που νόμιζε κανείς πως βρισκόταν στην ίδια την Κόλαση, οι δε αλαλαγμοί του αντιλαλούσαν μέχρι την Ανατολία. Μόλις ήρθαν μέσα, αμέσως κατέλαβαν την πρώτη μπάρα του σταυρώματος. Πριν όμως την καταλάβουν, αρκετοί απ' αυτούς φονεύτηκαν από εκείνους που υπερασπίζονταν τα τείχη με τις πέτρες. Και ήταν τόσο πολλοί οι Τούρκοι, που ο καθένας φόνευε όσους ήθελε. Έχοντας καταλάβει τώρα την πρώτη μπάρα, οι Τούρκοι μαζί με τους γενίτσαρους οχυρώθηκαν πίσω απ' αυτή. Μετά απ' αυτό πέρασαν μέσα από το σταύρωμα σχεδόν εβδομήντα χιλιάδες, μέσα σε τέτοια αλλοφροσύνη, που νόμιζε κανείς πως βρισκόταν στην Κόλαση. Αμέσως τα σταυρώματα γέμισαν με Τούρκους από τη μια μέχρι την άλλη άκρη, που ήταν έξι μίλια. Αλλά, όπως σας είπα, εκείνοι που βρίσκονταν πάνω στα τείχη σκότωναν πολλούς απ' αυτούς με πέτρες, αφήνοντάς του να έρθουν από κάτω και πετώντας τις ασταμάτητα πάνω τους. Τόσοι ήταν οι νεκροί που τουλάχιστον σαράντα άμαξες δε θα μπορούσαν να μεταφέρουν τα πτώματα των Τούρκων αυτών, που σκοτώθηκαν πριν μπουν στην Πόλη. Τώρα, οι δικοί μας, οι χριστιανοί, φοβούνταν τα μέγιστα και ο γαληνότατος αυτοκράτορας έδω-

σε διαταγή να χτυπήσουν τις καμπάνες σ' όλη την Πόλη και το ίδιο να κάνουν από όλες τις θέσεις των τειχών. Έτσι όλοι άρχισαν να φωνάζουν: «Κύριε ελέησον». Έτσι φώναζαν άντρες και γυναίκες και περισσότερο οι μοναχές και οι κοπέλες. Τόσος ήταν ο θρήνος, που θα αισθανόταν οίκτο κάθε σκληρός Ιουδαίος. Βλέποντας αυτό, ο Ιωάννης Ιουστινιάνης, Γενουάτης από τη Γένουα, αποφασίζει να εγκαταλείψει τη θέση του και τρέχει στο πλοίο του που ήταν αραγμένο κοντά στην άλυσσο. Αυτόν τον Ιουστινιάνη ο αυτοκράτορας τον είχε ορίσει γενικό διοικητή ξηράς. Και τρεπόμενος σε φυγή ο στρατηγός, περνώντας μέσα από την Πόλη, φώναζε: "Οι Τούρκοι μπήκαν στην Πόλη". Και ψευδόταν ασύστολα, γιατί ακόμα δεν είχαν μπει. Ακούγοντας ο λαός τα λόγια αυτά από εκείνον ειδικά τον στρατηγό, ότι δηλαδή οι Τούρκοι είχαν μπει στην Πόλη, όλοι άρχισαν να τρέπονται σε φυγή κι αμέσως όλοι εγκαταλείψαν τις θέσεις τους και όρμησαν τρέχοντας προς την ακτή για να μπορέσουν να διαφύγουν με τα πλοία και τις γαλέρες. Μέσα στον χρόνο που ήθελε ο ήλιος ν' ανατείλει, ο παντοδύναμος Θεός είχε δώσει την καταδικαστική του απόφαση κι ήταν θέλημά Του να επαληθευτούν οι προφητείες. Με το πρώτο φως της αυγής, οι Τούρκοι μπήκαν μέσα στην Κωνσταντινούπολη από την Πύλη του Αγίου Ρωμανού, εκεί όπου είχαν γκρεμιστεί τα τείχη από τις βομβάρδες τους. Πριν όμως μπουν μέσα στην Πόλη, τσακίστηκαν πολλοί Τούρκοι και χριστιανοί που έτρεξαν να τους εμποδίσουν. Τόσοι πολλοί σκοτώθηκαν, που θα φορτώνονταν το λιγότερο είκοσι άμαξες με τα πτώματά τους. Τότε, το δεύτερο ασκέρι άρχισε να έρχεται ξοπίσω από τους πρώτους, που σκορπίζονταν μέσα στην Πόλη. Όσους έβρισκαν στους δρόμους τους περνούσαν από τη λεπίδα της χαντζάρας τους, γυναίκες και άντρες και γέρους και παιδιά, αδιακρίτως. Αυτή η σφαγή κράτησε από την ανατολή του ήλιου μέχρι την ώρα της μεσημβρίας, κι όσοι βρέθηκαν μπροστά τους πήγαν από χατζάρα. Όσοι από τους δικούς μας εμπόρους διέφυγαν, κρύφτηκαν μέσα στις υπόγειες σπηλιές. Όταν πέρασε η μανία τους, οι Τούρκοι τους βρήκαν, κι όλοι πιάστηκαν και πουλήθηκαν σκλάβοι. Όταν έφτασαν οι λυσσασμένοι Τούρκοι στην πλατεία που είναι πέντε μίλια μακριά από το σημείο που έκαναν την έφοδο, δηλαδή τον Άγιο Ρωμανό, ανέβηκαν σ' έναν πύργο, όπου ήταν υψωμένη η σημαία του Αγίου Μάρκου και του γαληνότατου αυτοκράτορα. Τότε οι ειδωλολάτρες έσκισαν αμέσως τη σημαία του Αγίου Μάρκου και έπειτα έσκισαν τη σημαία του γαληνότατου αυτοκράτορα και πάνω σ' εκείνο τον ίδιο πύργο ύψωσαν τη σημαία του Τούρκου αυθέντη. Όταν αφαιρέθηκαν εκείνες οι δυο σημαίες, δηλαδή του Αγίου Μάρκου και του αυτοκράτορα και

υψώθηκε η σημαία του Τούρκου σκύλου, εκείνη τη στιγμή όλοι εμείς οι χριστιανοί που βρισκόμασταν στην Πόλη χύσαμε πικρά δάκρυα. Βλέποντας τη σημαία του να ανεμίζει πάνω στον πύργο καταλάβαμε ότι η Πόλη είχε πέσει στα χέρια του Τούρκου και δεν υπήρχε ελπίδα να την επανακτήσουμε. [...]

Τα μετά την άλωση.

Όλοι άρχισαν να τρέχουν σαν λυσσασμένα σκυλιά στη στεριά ψάχνοντας για χρυσάφι, κοσμήματα κι άλλα πλούτη, κι ακόμα να αιχμαλωτίσουν τους εμπόρους. Περισσότερο έψαχναν μέσα στα μοναστήρια κι όλες οι μοναχές στάλθηκαν στον στόλο τους κι ατιμάστηκαν και ταπεινώθηκαν από τους Τούρκους. Έπειτα πουλήθηκαν όλες σκλάβες στα παζάρια της Τουρκίας. Αλλά και όλες οι κοπέλες ατιμάστηκαν κι έπειτα πουλήθηκαν και μάλιστα ακριβά, αν και μερικές από εκείνες προτίμησαν να ριχτούν στα πηγάδια και να πνιγούν παρά να πέσουν στα χέρια των Τούρκων. Το ίδιο έκαναν και πολλές παντρεμένες. Οι Τούρκοι φόρτωσαν τα καράβια τους με αιχμαλώτους και αμύθητα πλούτη. [...] Το αίμα έτρεχε στη γη όπως όταν βρέχει και το νερό πλημμύριζε τα ρείθρα των δρόμων, τόσο πολύ αίμα χύθηκε. Τα κορμιά των σκοτωμένων, τόσο των χριστιανών όσο και των Τούρκων, πετάχτηκαν στα Δαρδανέλια και παρασύρονταν από το ρέμα όπως τα πεπόνια στα κανάλια. Για τον αυτοκράτορα κανένας δεν μπόρεσε να μάθει ποτέ είδηση για τις πράξεις του. Ούτε ζωντανός βρέθηκε κι ούτε νεκρός, αλλά μερικοί λένε ότι τον είδαν ανάμεσα στα πτώματα των σκοτωμένων, που σημαίνει ότι έπαθε ασφυξία κατά την έφοδο που έκαναν οι Τούρκοι στην πύλη του Αγίου Ρωμανού. Οι αιχμαλωτοι ήταν 60.000 και οι Τούρκοι βρήκαν πλούτη αμέτρητα. Η ζημιά των χριστιανών υπολογίζεται σε 200.000 δουκάτα και των άλλων υπηκόων σε 100.000 δουκάτα.

18 Ιουλίου 1453. Ο αυτοκράτορας, που ήταν πάμπτωχος, ζήτησε να δανειστεί από τους αυλικούς του χρήματα, εκείνοι του είπαν ότι λυπόντουσαν αλλά δεν είχαν. Έπειτα οι Τούρκοι βρήκαν αρκετά χρήματα. Σε κάποιον μάλιστα από εκείνους βρήκαν 30.000 δουκάτα. Είχαν δε συμβουλέψει τον αυτοκράτορα να τιμωρήσει τους αυλικούς του, αλλά να αφαιρέσει τα ασημικά από τις εκκλησίες, και αυτό έκανε.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης ο Τούρκος βάζει τελάληδες να διαλαλήσουν σ' όλη την Πόλη πως όσοι είχαν σπίτια έπρεπε να πα-

ρουσιαστούν ενώπιόν του, να τα δηλώσουν κι εκείνος θα τους άφηνε ελεύθερους. Πολλοί Γραικοί και Λατίνοι πήγαιναν και του έλεγαν πού βρίσκονταν τα σπίτια τους [...] κι ήθελε να σκοτώσει όσους είχαν έρθει ενώπιόν του, αλλά θυμήθηκε πως θα είχε μεγαλύτερο όφελος να τους αφήσει ζωντανούς για να του καταβάλουν λύτρα.

Λέγεται ακόμα πως ένας μεγάλος Έλληνας ευγενής, για να κερδίσει την ευμένειά του, έστειλε τις δυο θυγατέρες του κρατώντας η καθεμιά από ένα δίσκο γεμάτο χρήματα, και τότε ο Τούρκος έκανε μεγάλες τιμές σ' αυτόν τον ευγενή και του έδειχνε μεγάλη εκτίμηση. Βλέποντας την τύχη του, οι άλλοι Έλληνες ευγενείς παίρνουν όσα χρήματα μπορούσε ο καθνας τους και πηγαίνουν να του τα προσφέρουν για να κερδίσουν την εύνοιά του. Ο Τούρκος αυθέντης δέχεται τα δώρα και περιβάλλει τους κομιστές τους με μεγάλες τιμές και αξιώματα. Αλλά, όταν έπαψαν να του πηγανουν δώρα, διατάζει να αποκεφαλίσουν όσους του είχαν φέρει, λέγοντας πως ήταν μεγάλοι σκύλοι που δεν είχαν θελήσει να τα δανείσουν στον αυθητη τους κι είχαν αφήσει την πόλη να χαθεί.

Θρήνοι για την άλωση.

Υπάρχουν δεκάδες τραγούδια από κάθε γωνιά της άλλοτε κραταιάς βυζαντινής αυτοκρατορίας που θρηνούν το πάρσιμο της Πόλης. Από αυτά κάναμε μια μικρή επιλογή.

- [Σημαίνει ο Θος, σημαίνει η γη, Νεοχωρίου Χαλκιδικής.](#)
- [Ο Κωνσταντής κι ο Κωνσταντάκης, Ηπείρου.](#)
- [Ναϊλοί εμάς, να βάλει εμάς, Πόντου.](#)
- [Κι η Δέσποινα ως τ' άκουσε, Ριζίτικο.](#)
- [Ισείς πουλιά μ' πιτούμενα, Νιγρίτα Σερρών.](#)
- [Του Μικροκωνσταντίνου, Ηπείρου.](#)
- [Τρία καράβια φεύγουνι, Θράκης.](#)
- [Της καλογριάς, Ηπείρου.](#)
- [Του Αλέξανδρου και του Κωσταντή, Κισσάνης Θράκης.](#)
- [Γιατί πουλί μ' δεν κελαηδείς;, Θράκης.](#)
- [Lamentatio Sanctae Matris Ecclesiae Constantinopoletae, Guillaume Dufay \(14;-1474\).](#)